GHEORGHI

GOSPODINOV

Un roman natural

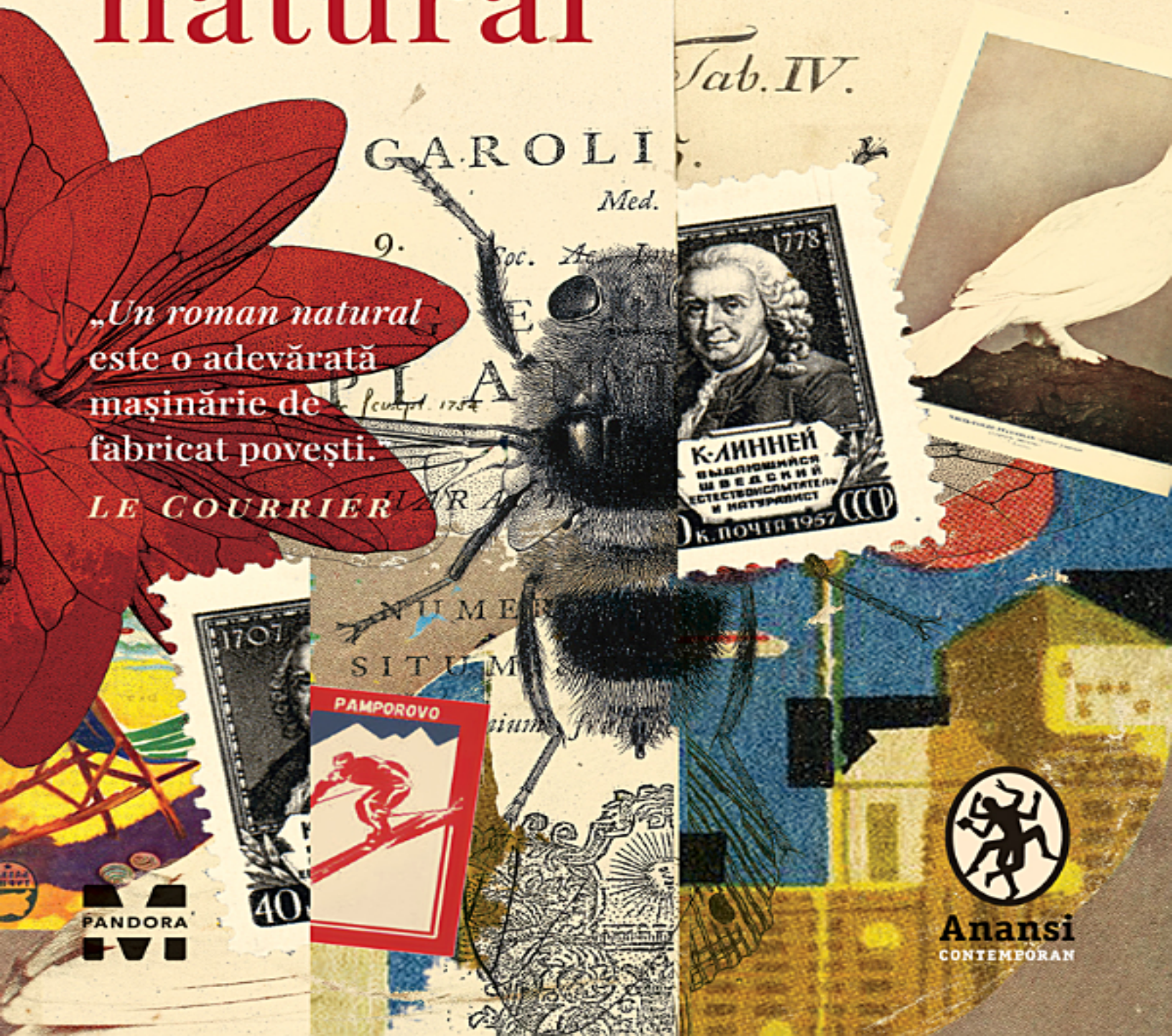

„*Un roman natural* este o adevărată mașinărie de fabricat povești.

LE COURRIER

PANDORA M

Anansi
CONTEMPORAN

COLECȚIE COORDONATĂ DE **BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU**

Anansi
CONTEMPORAN

GHEORGHI

GOSPODINOV

Un roman natural

Traducere din limba bulgară și note de
Cătălina Puiu

PANDORA

EDITORI:
Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir

FONDATOR:
Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Michi Lucescu

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mirela Voicu

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, sunt interzise.
Dreptul de folosință al lucrării nu este transferabil.
Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

Titlul original: *Estestven roman*
Autor: Gheorghi Gospodinov

Copyright © 1999, Georgi Gospodinov
All rights reserved

Copyright © Pandora M, 2022
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-550-8

ISBN (EPUB): 978-606-978-617-8

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

Istoria naturală nu e nimic altceva decât numirea vizibilului. De aici, aparenta sa simplitate și această alură care de departe pare naivă, într-atât e de simplă și de impusă de evidența însăși a lucrurilor.[1]

Un **F**rancez **M**odern
(inițialele lui Michel Foucault)
1966, Paris

---

1. *Cuvintele și lucrurile*, traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu, studiu introductiv de Mircea Martin, RAO, București, 2006, p. 203.

1

În fiecare clipă, în lumea asta există un lung șir de oameni care plâng și altul mai mic, în care oamenii râd. Dar tot acolo se află și un al treilea șir de oameni, care nu mai plâng și nu mai râd. Cel mai trist dintre toate. Despre el vreau să vorbesc.

Ne despărțim. În vis despărțirea e legată doar de părăsirea casei. În cameră totul e împachetat, cutiile de carton sunt aranjate până la tavan și cu toate astea e mult spațiu. Holul și celelalte camere sunt pline de rude — ale mele și ale Emei. Își tot șușotesc ceva, se agită și așteaptă să vadă ce o să facem. Stau cu Ema lângă fereastră. A mai rămas doar să împărțim o grămadă de discuri vinil. Dintr-odată, ea scoate primul disc din copertă și îl aruncă pe geam. Ăsta e al meu, spune. Geamul e închis, dar discul trece prin el ca prin aer. Instinctiv, îl scot pe-al doilea și-l arunc și eu. Discul zboară ca un OZN, se rotește în jurul axului, ca și cum ar merge în picup, numai că un pic mai repede. Se aude șuieratul lui. Undeva, deasupra tomberoanelor de gunoi, se îndreaptă amenințător spre un porumbel jigărit, care zboară destul de jos. În primul moment, pare că ciocnirea va fi evitată, dar imediat văd cum marginea ascuțită a discului retează gâtul înfoiat. Totul se petrece cu încetinitorul și asta intensifică senzația de groază. Se aud clar câteva acorduri scurte, cât timp discul taie gâtul. Osul ascuțit al gâtlejului porumbelului fluieră o clipă, traversând discul. Numai începutul melodiei. O șansonetă oarecare. Nu-mi amintesc. *Les parapluies de Cherbourg*? *Oh, Paris*? *Le café de trois colombes*? Nu-mi amintesc. Dar muzică sigur s-a auzit. Capul retezat continuă să zboare datorită inerției câțiva metri încă, iar corpul cade ușor în praful din jurul tomberoanelor. Nu e niciun pic de sânge.

Totul în vis e infinit de simplu. Ema se apleacă și ridică următorul disc. Apoi eu. Ea. Eu. Ea. Fiecare nou disc repetă ce a făcut primul. Trotuarul de sub fereastră e plin de capete de porumbei, cenușii, identice, cu pielița trasă peste ochi.

Din spatele nostru, la fiecare cap retezat rudele aplaudă. Mița stă pe pervazul ferestrei și își linge rapace boticul.

M-am trezit cu dureri în gât. Inițial am vrut să-i povestesc visul Emei, dar apoi am renunțat. E doar un vis.

2

Apocalipsa poate avea loc și într-o singură țară.

Am cumpărat scaunul-balansoar într-o sâmbătă, la începutul lui ianuarie 1997. Tocmai luasem salariul și scaunul a înghițit jumătate din el. Era ultimul, și la un preț relativ mic, erau încă prețurile vechi. Inflația din acea iarnă accentua nebunia achiziției mele. Scaunul era împletit, imitație de bambus, nu cântărea mult, dar arăta masiv și era incomod de cărat. Era absurd să dau cealaltă jumătate din salariu pe taxi, așa că l-am luat în cârcă și am plecat spre casă. Mergeam pe stradă ducând în spate scaunul ca un vânzător de coșuri și atrăgeam privirile dezaprobatoare ale trecătorilor, din cauza luxului pe care mi-l permisesem. Cineva trebuie să descrie mizeria iernii lui ’97, la fel și celelalte mizerii, iarna lui ’90, lui ’92. Îmi amintesc cum în fața mea, la piață, o femeie roagă vânzătorul să-i cântărească o jumătate de lămâie. Alții dau târcoale seara tarabelor goale, căutând vreun cartof căzut din întâmplare. Din ce în ce mai mulți oameni bine îmbrăcați își înving rușinea și umblă prin tomberoanele de gunoi. Departe, stau câinii care urlă flămânzi sau se aruncă în haită asupra trecătorilor întârziați. Scriind aceste propoziții răzlețe, îmi închipui titluri de ziar groase, bolduite.

Într-o seară, când m-am întors acasă, am găsit apartamentul spart. Lipsea doar televizorul. Nu știu de ce, primul lucru la care m-am gândit a fost scaunul-balansoar. Era la locul lui. Cred că nu reușiseră să-l scoată pe ușă, era prea lat, eu l-am băgat pe geam. Am petrecut toată seara pe scaun. Când Ema s-a întors, a dat telefon la poliție. N-avea niciun rost. Nimeni nu mai reacționa la reclamațiile de spargeri. La naiba. Stăteam în scaunul meu de răchită, mângâiam cele două pisici speriate de dezordine (unde s-or fi ascuns în timpul jafului) și fumam, rănit în ceea ce mai rămăsese din orgoliul meu masculin. Nu puteam nici măcar să le apăr pe Ema și pe pisici. Am scris o povestire.

E spart apartamentul unei familii. În timpul jafului, acasă e doar femeia, în jur de 40, cu primele semne de îmbătrânire vizibile, se uită la un serial. Cei care sparg casa, tineri, cu trăsături comune, nu s-au așteptat să găsească pe

cineva acasă la ora asta, dar își revin repede. Și femeia e destul de speriată. Scoate singură banii din șifonierul din dormitor. Nu opune rezistență când ei îi spun să-și dea jos cerceii și inelele. Și verigheta? Și verigheta. O dă jos foarte greu, aproape că i s-a înțepenit în deget. Dintr-odată, când ăia dau să ia televizorul — printre altele, serialul continuă —, femeia îl cuprinde bine în brațe. Ridică vocea pentru prima dată, îi roagă să ia orice, dar să-i lase televizorul. Stă așa, cu spatele la cei doi, cu pieptul lipit de ecran, hotărâtă să facă orice. Puteau s-o dea ușor la o parte, dar sunt uimiți de reacția ei neașteptată. Ea simte ezitarea și le spune, bătând un apropo, că pot să facă orice cu ea, numai să-i lase televizorul. Afacerea e încheiată. O să te violăm, spune unul din ei. Ea nu se mișcă. Fundul îi e încă încordat. Primul termină repede. Al doilea e mai încet. Femeia strânge în brațe televizorul și nu se mișcă. Doar la un moment dat le spune să se grăbească — trebuie să vină copiii de la școală. Asta îl face pe-al doilea să renunțe și cei doi pleacă. Serialul s-a terminat. Femeia, ușurată, dă drumul televizorului și intră la baie.

Oare cum se vor termina anii ’90 — ca un thriller, ca un film cu gangsteri, ca o comedie neagră sau ca o telenovelă?

NOTA REDACTORULUI

Iată povestea acestei povești.

În calitate de redactor la un ziar literar din capitală, am primit un caiet. Era îndesat într-un plic mare, făcut de mână, adresat redacției, cu numele meu ca destinatar. Plicul nu avea scris expeditorul, lipiciul ieșise pe afară și se uscase. Recunosc că l-am deschis cu o ușoară repulsie, care nu a dispărut nici când am scos caietul — în jur de optzeci de pagini, destul de mototolite, scrise mărunt pe o față și pe cealaltă. Astfel de manuscrise nu prevesteau niciodată nimic bun pentru redactor. Autorii lor, de obicei bătrânei pisălogi, apăreau câteva zile mai târziu ca să întrebe dacă opera, cum altfel?, vieții lor, era acceptată spre publicare. Din experiență știam că dacă nu le-o retezi din prima dar și, jenat de vârsta lor, nu le răspunzi binevoitor că nu ai terminat de citit, ei te-ar fi asediat în fiecare săptămână ca niște soldați istoviți, hotărâți să se lupte până la capăt. Și chiar dacă finalul nu era departe, bocănitul bastoanelor pe scări mă făcea să înjur ca la ușa cortului.

În mod straniu, în caiet nu apărea nicăieri vreun titlu, sau măcar numele autorului. L-am băgat în geantă, cu gândul să arunc un ochi pe el acasă. Puteam să refuz manuscrisul, motivând că nu primim lucrări scrise de mână și astfel să amân lucrurile cu câteva luni. Bineînțeles că seara am uitat de caiet, dar nici nu a apărut cineva care să ceară vreun răspuns. L-am deschis abia peste o săptămână. Nu-mi venea să cred, dar citeam unul dintre cele mai bune manuscrise de când eram redactor. Un om încerca să vorbească despre căsnicia sa eșuată și romanul (nu știu de ce am hotărât eu că e un roman) se învârtea în jurul neputinței de a povesti acest eșec. În fond, însuși romanul era greu de descris. Imediat am publicat în ziar un fragment și am așteptat să apară autorul. Adăugasem într-o mică notă că manuscrisul venise la redacție fără semnătură, probabil o neglijență din partea autorului, dar îl așteptăm să dea un semn. A trecut o lună. Nimic. Am publicat din nou un fragment. Și într-o bună zi la redacție apăru o femeie relativ tânără. A făcut scandal cum că ziarul se ocupă de viața ei personală. Ea nu-l citea regulat, dar o prietenă i-a arătat

numerele cu fragmentele publicate. Susținea că textele erau ale fostului ei soț, care dorea să o compromită. Și totul apărea cu nume adevărate, lucru pentru care, îi spusese amica, putea să ne dea în judecată. Apoi femeia izbucni în plâns, întreaga ei înverșunare dispăru și în momentele acelea chiar părea drăguță. Mi-a povestit cu întreruperi că soțul ei era pe vremuri o persoană foarte OK, scria, ba chiar publicase niște povestiri. Recunoaște că nu le-a citit. După divorț a luat-o razna. Acum decăzuse, devenise un *homeless*, își pierdea vremea prin cartier, stătea adesea în parculețul din fața blocului, exact vizavi de ferestrele ei, ca să o sâcâie și s-o compromită în fața vecinilor.

— Ați vrea să mi-l arătați?

— Ah, găsiți-l dumneavoastră, rătăcește cu un scaun-balansoar prin piața cartierului. O să-l recunoașteți. Și vă rog, nu mai publicați toate astea, nu mai rezist, îmi spuse cu o voce surprinzător de stinsă și plecă.

Își găsea de mâncare ca ceilalți boschetari, și totuși nu chiar ca ei. Nu umbla prin tomberoane, cel puțin nu îl văzuseră. Vindea hârtie de reciclat. Era dintre acei nebuni liniștiți. Se învârtea în jurul pieței, făcea mici servicii, seara supraveghea marfa, îi dădeau la schimb roșii, ardei, pepeni verzi... În funcție de sezon. Lucrurile astea mi le-au spus vânzătorii din piață, după ce m-au întrebat de câteva ori dacă nu sunt de la poliție. Nu știau prea multe.

L-am găsit în parculețul din cartier. Se legăna în scaunul lui balansoar, oarecum mecanic, ca în transă. Păr soios, un tricou care-și pierduse deja culoarea, niște blugi și adidași căscați în vârf. A, da, și o pisică maidaneză jigărită, care i se cuibărise în poală. O mângâia la fel de mecanic. Nu avea mai mult de 40–45 de ani. Mă avertizaseră că nu e prea vorbăreț, dar eu veneam la el cu vești bune. M-am prezentat. O umbră de zâmbet, fără să mă privească. Aveam la mine cele două numere de ziar. La întrebarea mea dacă el este autorul, dădu doar din cap, fără să iasă din starea lui de contemplație. Am încercat să-i spun cât de bun e textul, i-am vorbit despre publicarea lui, l-am întrebat ce alte treburi mai învârte. Niciun efect. La sfârșit am scos toți banii pe care-i aveam la mine și i-am dat, spunând că ăsta e onorariul lui. Se vedea că nu e obișnuit să primească bani. Pentru prima dată de când eram acolo s-a fâstâcit, ca și cum ar fi ieșit din starea lui, și m-a privit.

— Divorțezi, nu, amice? spuse aproape amical, ca un om care-și arată compasiunea.

Ce naiba, credeam că nu se observă. În orice caz arătam mai bine decât el. Niciunul dintre prietenii mei nu știa încă. Acum câteva zile înaintasem împreună cu soția mea cererea de divorț.

L-am întrebat din nou cum îl cheamă, încurajat de cuvintele lui.

— Gheorghi Gospodinov.

— *Eu* mă numesc așa — aproape că am urlat.

— Știu, ridică din umeri indiferent, înainte vă citeam ziarul. Mai cunosc încă șapte oameni cu numele ăsta, în afară de mine și de tine.

N-a mai spus nimic. L-am lăsat acolo și m-am grăbit să-mi iau tălpășița. Totul se aranja ca într-un roman prost. Mi-a trecut prin cap că pot s-o sun pe nevastă-sa și s-o întreb care e numele lui adevărat. Înainte să dau colțul, nu m-am abținut și am întors capul. Stătea în aceeași poziție, se legăna ritmic în scaunul lui balansoar ca acele mânuțe de plastic care se puneau odinioară pe geamul din spate al mașinii.

L-am căutat din nou după un an. Între timp găsisem o editură care era de acord să publice manuscrisul și trebuia să dau de el ca să semneze contractul. Mă îndoiam că aș fi reușit să-l aduc la editură, de aceea aveam la mine contractul. Era o primăvară târzie. Îi aflasem numele de la soție și trebuia să înghit coincidența. Mă simțeam un pic vinovat față de el pentru că mă scârbise faptul că cineva, căzut în mizerie, poate avea același nume ca mine. Contractul cu editura prevedea o sumă decentă, care cu siguranță i-ar fi fost de folos. Am înconjurat părculețul, dar nu l-am găsit. Am dat ocol pieței. L-am întrebat pe unul dintre vânzătorii cu care, mi se părea mie, vorbisem înainte. Nu știa nimic. Îl văzuse pentru ultima oară la sfârșitul toamnei trecute, prin octombrie, nu... parcă începutul lui noiembrie. De atunci nu mai apăruse. După care, a dat din mână și mi-a aruncat, chipurile printre altele, ce ger năprasnic a fost în iarna asta, iar Pendulul (așa îi ziceau) se gândea să petreacă iarna în leagănul lui, în scaunul-balansoar, deh... În timp ce-mi povestea toate astea, omul a vândut un kilogram de roșii, două de castraveți și câteva legături de pătrunjel proaspăt, fără să uite să-și laude marfa. Totul cu o voce ușor pițigăiată, indiferentă. Primul lucru care mi-a venit în minte a fost să-i calc în picioare toate roșiile, apoi să-i smulg frunzuliță cu frunzuliță pătrunjelul și la sfârșit să-i înfund capul în piureul ăsta. Cum de niciunul dintre vânzătorii cu care mai vorbea vagabondul nu făcuse nimic pentru el? Nu știu ce, ceva, poate o

cămăruță pentru iarnă, sau măcar o pivniță, ceva... Dar furia începea să mi se risipească și inevitabil apărea o altă întrebare — de ce nu făcusem eu ceva pentru acest nefericit. Am plecat din piață, am căutat o bancă în părculeț, nu departe de locul în care, acum un an, pentru prima și, se pare, ultima dată am vorbit cu omul din scaunul-balansoar. Pe deasupra, printr-o stranie coincidență, pentru că întotdeauna coincidențele ni se par stranii, purtam același nume. Poate că lucrurile au luat o altă întorsătură, mi-am zis. Poate că omul s-a mobilizat, poate că textele publicate în ziar l-au făcut să se ridice din veșnicul lui scaun și acum lucrează undeva, poate a început să scrie, și-a închiriat vreun apartament, are o altă femeie. Am încercat să mi-l închipui, pentru o secundă, în sufrageria unui bloc din prefabricate, în fața televizorului, cu papuci în picioare, o pereche de pantaloni ponosiți, dar curați, și un pulover, stând tot așa, în scaunul lui balansoar. Iar în poală, aceeași pisică maidaneză pe care văzusem că o mângâia atunci. Cu cât îmbunătățeam imaginea în mintea mea, cu atât mi se părea mai ireală. La sfârșit, am scos contractul de la editură și am făcut ultimul lucru pe care mai puteam să-l fac pentru tizul meu. L-am semnat.

3

Atomii sunt răspândiți haotic în spațiul gol, care există deja, și când se unesc unul cu celălalt, provoacă naștere, iar când se separă unul de celălalt — distrugere.

Democrit (conform lui Aristotel)

Flaubert visa să scrie o carte despre nimic, carte fără nicio intrigă proprie, „care să se susțină de la sine, din forța interioară a stilului, așa cum pământul stă în aer fără niciun sprijin". Proust a reușit până într-un punct acest lucru, bazându-se pe memoria involuntară. Dar nici el nu a scăpat de tentația narațiunii. Lipsa de modestie a dorinței mele este să scriu un roman compus numai din începuturi. Roman care începe de nenumărate ori, promite ceva, ajunge la pagina 16 și reîncepe. Ideea, sau mai degrabă începutul unui astfel de roman, am descoperit-o în filosofia antică, mai bine zis, la acel triunghi al filosofilor naturaliști — Empedocle, Anaxagoras, Democrit. Romanul format numai din începuturi s-ar fi bazat pe aceste trei coloane. Empedocle ține la un număr limitat de începuturi, adăugând celor patru elemente de bază (pământ, aer, foc, apă) Dragostea și Ura, care ar pune începuturile în mișcare și ar realiza combinațiile. Cel mai aproape de ideea romanului mi se părea Anaxagoras. Concepția lui despre *panspermii*, sau semințele lucrurilor (mai târziu Aristotel le numește *homeomeri*, dar asta sună mult mai rece și mai impersonal), s-ar fi putut transforma în puterea fecundă a acestui roman. Roman compus din nenumărate particule, din substanțe primare, adică începuturi, care intră în combinații infinite. De vreme ce Anaxagoras afirmă că fiecare lucru concret e compus din părți mai mici, asemănătoare lui, atunci romanul ar putea fi construit numai din începuturi. Așadar, am hotărât să încerc cu începuturi din romane devenite deja clasice. Le-aș fi putut numi atomi (plătind tribut lui Democrit). Un roman atomist din începuturi purtate în spațiul gol. Prima încercare suna așa:

Și dacă vreți cu adevărat să aflați ce și cum, presupun c-o să vreți să știți din capul locului unde m-am născut, cam ce copilărie nasoală am avut, cât de ocupați erau ai mei până să mă facă, toate aiurelile gen David Copperfield, dar, ca s-o zic pe-aia dreaptă, n-am niciun chef să intru-n chestii de-astea.

Oare eu să fiu, sau altul, eroul acestei povestiri? Paginile următoare îl vor lămuri pe cititor. Ca să încep de la început, voi spune că m-am născut într-o vineri, la miezul nopții (cel puțin așa mi s-a spus și eu cred).

Mă numesc Arthur Gordon Pym.

Squire Trelawney, doctorul Livesey și alți câțiva gentlemeni m-au îndemnat să înșir pe hârtie tot ce știu despre Insula comorilor. Ei sunt de părere să povestesc de la început până la sfârșit istoria, fără a ascunde niciun amănunt, afară de situația geografică a insulei <...> deoarece comorile se mai păstrează și până acum acolo. Iată-mă deci că pun mâna pe pană și, uitând că ne aflăm în anul 17..., mă întorc cu gândul la vremea când tatăl meu mai ținea hanul cu firma „Amiral Benbow", iar într-o bună zi s-a pripășit la noi marinarul cel bătrân și smead, cu fața crestată de urma unei vechi lovituri de sabie.

După ce fu ajutat să-și scoată sumanul, Bai Ganio își azvârli pe umeri o pelerină belgiană și toți exclamară: „Iată-l, în sfârșit, și pe Bai Ganio european sadea!"

— Ce-ar fi să povestim fiecare din noi câte-o năzdrăvănie de-a lui Bai Ganio? — Bună idee! strigarăm noi. — Ei, atunci am să încep eu! — Stai, că eu știu mai multe... — Ba eu! Tu habar n-ai!

Și ține-te ciorovăială! Până la urmă, ne învoirăm să înceapă Stani. Și el se porni pe povestit:

Întotdeauna când îmi amintesc de indian, îmi vine în minte și turcul. Și oricât de straniu ar părea, totul are o justificare.

— Eh bien, mon prince. Genes et Lucques ne sont plus que des apanages, des propriétés de la familie Buonaparte. Non, je vous préviens que si vous ne me dîtes

pas, que nous avons la guerre, si vous vous permettez encore de pallier toutes les infamies, toutes les atrocités de cet Antichrist (ma parole, j'y crois) — je ne vous connais plus, vous n'êtes plus mon amie, vous n'êtes plus robul meu credincios, comme vous dites. Dar, mai întâi, bună seara, bună seara! Je vois que je vous fais peur. Ia, te rog, loc și să stăm puțin de vorbă.

A doua zi de Paște, în anul 1870, am luat prânzul la dl Petko Racev, scriitor și ziarist bulgar. Locuia într-o casă strâmtă, cu două caturi, aflată pe colț, între două străzi înguste și murdare, într-unul dintre cele mai sărăcăcioase cartiere ale Țarigradului, Balkapan han. După ce am terminat prânzul, doamna K., rudă cu dl Racev, care locuia la dânsul, ne puse în față două pahare mari, le umplu cu mere curățate, tăiate felii, și turnă peste ele un vin negru, gustos, de Pașaliman. Noi luam cu degetele feliuțele de măr și sorbeam puțin câte puțin din vin, continuându-ne discuția, veseli și îndestulați.

M-am născut în 1632, în orașul York, unde tatăl meu (fost negustor în Hull) se retrăsese, după ce ajunsese datorită negoțului în stăpânirea unei frumoase averi. Tata se străduise să-mi dea o creștere aleasă, voind să mă facă om de legi. Eu însă aveam alte gânduri.

Acum câțiva ani în Hamburg locuia un negustor pe nume Robinson. El avea trei feciori. Cel mai mare a vrut să plece în armată, s-a înscris într-un regiment și a fost ucis în luptă împotriva francezilor. Al doilea își dorea cu ardoare să devină învățat, dar odată, transpirat fiind, bău apă rece, se îmbolnăvi și muri. Astfel rămase fiul cel mic, pe care-l chemară Crusoe.

Toate familiile fericite se aseamănă între ele. Fiecare familie nefericită însă este nefericită în felul ei. În familia Oblonski era mare tulburare.

În seara aceea răcoroasă de mai, jupânul Marco, în halat și cu capul gol, lua cina în curte împreună cu familia sa.

Somnul cerbului de Texas, care se odihnește în culcușul său peste noapte, este tulburat de tropotul copitelor de cal. El nu-și părăsește adăpostul, nici nu se ridică

pentru că în prerie trăiesc și cai sălbatici, care pribegesc în timpul nopții. Cerbul își înalță capul — i se văd doar coarnele deasupra ierburilor înalte — și ascultă cu atenție.

Separate de restul textului, în acest mod, începuturile capătă viață proprie și se adună după legi de atracție și de respingere intertextuale stranii, așa cum au prezis Empedocle, Anaxagoras și Democrit, Citite repede, unul după altul, ele se contopesc, se pun în mișcare, cadre asemănătoare celor din cinematografie, și capătă o cinetică proprie, care amestecă eroi și întâmplări într-o nouă poveste. Începutul lui Salinger, care e dezgustat de începuturile în stilul *David Copperfield*, trece lin fix în începutul lui Dickens. După el se ivește, impasibilă, prima propoziție din *Istoria lui Arthur Gordon Pym*, pentru a se dizolva în narațiunea liberă din *Insula comorilor*. Mai departe Bai Ganio povestește istoria lui *Winnetou*, iar începutul franțuzesc, plin de curtoazie, al recepției din *Război și pace* trece bucuros în tabieturile unui ospăț de după-amiază cu vin de Pașaliman și felii de măr în casa domnului Petko Slaveikov. Și, ca o povestire începută la acest ospăț, pleacă de la primele rânduri din *Robinson pe insula lui*[2], tradus, printre altele, de același domn Petko. Cealaltă traducere a cărții, care s-a amestecat aici, este o poveste de sine stătătoare. De undeva de pe-aici romanul se hotărăște să devină o saga de familie și adună familia lui Oblonski și pe cea a jupânului Marko, fără nici cea mai mică remușcare (și pentru ce? — una e rusească, alta e rusofilă), oricum în cele două familii ceva se încurcă, cineva sare gardul, Ivan Kralici sau Anna Karenina. Până și cerbul texan, undeva prin preriile de peste ocean, e deranjat de același zgomot.

Lumea e una, și romanul e cel care o adună între paginile lui. Avem începuturile, combinațiile sunt nenumărate. Fiecare dintre eroi e eliberat de destinul prestabilit al povestirii sale. Primele capitole din romanele decapitate încep să umble neastâmpărate de colo-colo ca niște *panspermii* în spațiul gol și provoacă nașterea, nu-i așa, Anaxagoras? Sau, cum bine a zis Empedocle, deși puțin cam forțat, „din pământ au răsărit o mulțime de capete fără gât, mâini fără umeri care se mișcau de colo-colo, și ochi fără fruntea de deasupra rătăceau în jur, încercând să se adune unul cu celălalt...“ De aici înainte totul poate decurge în orice fel posibil — Călărețul fără Cap apare la recepția dată de familia Rostov, de exemplu, și înjură cu vocea lui Holden Caulfield. Se pot

întâmpla și alte lucruri. Dar în Romanul cu mai multe începuturi nu va fi descris nimic. El va da doar primul impuls și va fi suficient de delicat ca să se ascundă în umbra următorului început și să lase eroii să se combine după caz. Asta aș numi eu Roman natural.

---

2. Scriitorul Petko Slaveikov a realizat prima traducere în limba bulgară a romanului *Robinson Crusoe*.

4

Divorțul nu a fost nici lung și nici chinuitor. Nu a durat mai mult de 4–5 luni ca procedură, ceea ce este în limitele normalului. Bineînțeles, am plătit niște bani pentru ca totul să se termine mai repede. Am crezut că o să trec ușor peste asta. Nevastă-mea la fel. La prima înfățișare, care a ținut nu mai mult de două minute, am confirmat că hotărârea noastră e „definitivă și irevocabilă". Judecătoarea avea trăsături grosolane: mâini păroase și pe partea stângă a nasului o aluniță mare. A stabilit data celei de-a doua înfățișări după o perioadă de trei luni în care ne puteam împăca și i-a chemat pe următorii. Am hotărât să mergem un pic pe jos.

— Ei, ai timp să te hotărăști până la următoarea înfățișare, mi-a aruncat ea. Mi-am închipuit cum la divorț participă toți musafirii care au fost la nunta noastră la primărie. Cele două ceremonii sunt totuși strâns legate. Ar fi fost corect ca martorii de atunci să fie prezenți și acum. Măcar ne-ar fi precupețit jena de a anunța pe fiecare în parte că ne-am despărțit deja, că eu nu mai răspund la același număr de telefon etc. Mi-am închipuit cum rudele apropiate plâng în timp ce ascultă „da-ul nostru definitiv și irevocabil" la întrebarea judecătoarei. Dar ele plângeau și la nuntă.

— Și acum reiese că o căsătorie durează între două „da"-uri, am spus eu, ca să evit răspunsul.

Sarcina nevesti-mii era deja vizibilă. Știți ce, haideți să o lăsăm pe altă dată. Oricum, mai e timp până la înfățișarea finală.

00

— Trăiam cu o gagică ce stătea tot timpul pe budă. Cel puțin de patru ori pe zi câte o oră și jumătate, am cronometrat-o. Eu stăteam ca un cățeluș pe hol și sporovăiam. Am purtat discuții al naibii de serioase în acest fel. Câteodată, când nu mai spunea nimic, trăgeam cu ochiul prin gaura cheii.

— Ce loc sinistru e buda, o gaură!

— Mai lasă, dom'le, omu', și ce s-a întâmplat?

— Nimic, vorbeam și noi. E ca și cum ea s-ar încuia acolo și tu încerci s-o scoți, inventezi tot felul de prostii, o ispitești să deschidă, să-i vezi în cele din urmă ochii. Trasul cu ochiul pe gaura cheii nu-l mai pun la socoteală, că ea o mai astupa câteodată cu hârtie igienică. Când nu-l vezi pe cel cu care vorbești, te relaxezi și spui lucruri pe care altfel nici nu le-ai gândi. Odată, când îi dădeam zor să iasă, ea a descuiat ușa și mi-a cerut să intru înăuntru. Nu s-a întâmplat nimic. O budă e prea strâmtă pentru două persoane, să știți. Mă uit la ea, așezată, cu bikinii căzuți, parc-ar fi picat în vasul WC-ului, înghițită. Numai picioarele, de la genunchi în jos, îi atârnau în afară. Nu s-a întâmplat nimic.

— Poate că-ți era scârbă, nu?

— V-am spus-o, buda e un loc sinistru, o mare gaură!

— Nu, mă... Nu... Pur și simplu, nu s-a întâmplat. Nu mirosea. Eh, puțin.

— Așteptați. Aici e toată chichița. Asta e problema. Dacă poți suporta mirosul gagicii tale, care se cacă în fața ta, dacă nu ți-e scârbă, dacă îl accepți ca pe propriul tău miros, pentru că de-al tău nu ți-e scârbă, nu-i așa?, atunci rămâi cu femeia asta. Înțelegeți? Puteți s-o numiți marea iubire, unica jumătate, femeia care-ți trebuie, cu care poți rezista măcar câțiva ani etc. Asta e. Lucrurile astea nu se întâmplă atât de des. Numai o dată. Și ăsta e testul.

— Cheers! Ai brevetat lucrurile astea, sau îți probezi în fața ascultătorilor următorul roman?

— Nu, mă, lucrurile astea sunt ceva serios, numai că la poponari ca tine, testul e ușor diferit. Noroc!

— Ajunge cu budele astea. Stăm la masă, mâncăm, bem câte ceva și de unde au mai venit și mirosurile astea de closet?

— Nu, nu, așteaptă puțin. De ce la masă oamenii să nu-și vorbească despre budă, ă? De ce mergem la budă? Pentru că ai stat mai-nainte la masă, ai băgat în tine, ai băut mult și fuga la budă. E ceva natural, nu-i așa? Dar să vorbim despre asta la masă, îmi spui că nu e natural. Da' tu știi să mai existe și altceva care să aibă o legătură mai mare cu vasul de toaletă decât masa? Și ăla, de acolo, de pe masă, căruia i se spune tot vas. Și pe deasupra, ambele sunt din porțelan. Va-a-se din porțelan! M-am gândit mult la treburile astea și-ți spun că au foarte mare legătură. Trebuie să fii mult prea prost și prea încuiat ca să nu vezi cât e de importantă buda. Știi ce o să fac într-o zi? O să adun toate poveștile despre WC-uri, o să le aranjez, le pun câte un comentariu și un indice și o să scot o *Mare istorie a WC-ului*...

— Broșată și tipărită pe hârtie igienică.

— Îmi dai idei. Dar istoria mea o să aibă două părți: WC-ul de acasă e total diferit de WC-ul public. Și să vă spun unde e diferența.

— Se poate mai întâi să-mi termin ficățeii? Pentru că în scurt timp totul se va împuți.

— Marea diferență e că atunci când intri într-un WC public, totul e numai o procedură. Închizi ușa, îți deschei pantalonii, termini, îți ridici chiloții și dispari. Faci totul cât se poate de repede.

— Pentru că budele sunt scârboase.

— Să zicem. Dar asta e procedura. Pe când la WC-ul de acasă poți intra oricând și fără să ai nevoie. Poți să putrezești cu orele, să citești o carte sau să răsfoiești reviste de benzi desenate, sau poți să-ți sprijini capul în mâini și să gândești, în nicio altă cameră omul nu rămâne atât de singur cu el însuși. Ascultă-mă bine, asta e camera cea mai importantă. Cea mai importantă.

— Înseamnă că în buda publică intri conform procedurii, iar în cea de acasă — conform unui ritual.

— Cam așa ceva. Și astea sunt ritualuri personale, ritualuri în fața ta. Nu în fața altcuiva. Pentru că aici nimeni nu te vede. Nici măcar Dumnezeu nu cred că trage cu ochiul în WC.

— De asta v-am spus, closetul e un loc sinistru. Un bunic de-al meu s-a spânzurat în WC-ul din spatele casei. Și-a scos cureaua de la pantaloni și a

trecut-o peste o grindă transversală sub tavanul din cărămizi. Și-a băgat picioarele în gaură, ca să atârne, iar pantalonii i-au căzut până la glezne, nu se țineau fără curea.

— Eu, când eram mic, nu-mi explicam de niciun fel, atunci când mergeam la cinematograful din sat, de ce în filme nimeni nu se duce la budă. Vedeai indieni, cowboy, legiuni romane și nimeni nu se ducea să se cace sau să se pișe. Iar eu, după două ore la cinema, alergam ca nebunul la budă, iar tipii ăia din filmele despre toată viața lor — nici măcar o dată. Uite, mi-am spus, bărbații adevărați nu stau pe vine cu fundurile încălzite și mi-a intrat in cap să văd cât pot rezista fără să mă cac. Am ținut în mine trei zile, mă încovoiam de durere de burtă, mergeam ușor aplecat, ai mei s-au speriat și voiau să mă ducă la doctor. A treia zi pe seară n-am mai rezistat. M-am încuiat în budă și m-am ușurat. Aveam sentimentul că sunt ca un balon care se dezumflă și se schimonosește, foșnește, scuipă și la sfârșit nu mai rămâne nimic din el. Atunci, pentru întâia oară, am pus la îndoială arta cinematografică. Era ceva greșit acolo, ceva cum să vă spun... incorect.

— Asta numai pentru că te-ai uitat la filme proaste. Poți să-ți dai seama dacă un film merită sau nu, numai dacă sunt imagini dintr-o budă. Îți amintești, în *Pulp fiction*, când Bruce Willis se întoarce să-și ia ceasul și se hotărăște să-și pună la toaster două felii de pâine, iar Travolta citește pe budă? Când Travolta iese, toasterul pocnește, Bruce se sperie și îl împușcă pe celălalt. Adică toasterul apasă pe trăgaci și bucătăria rupe fundul budei. Vezi cum se leagă?

— Păi polițistul din *Reservoir dogs*, dl. Oranj parcă, care spune povestea cu drogurile în budă, cu toate amănuntele legate de acoperire. În timp ce ascultă povestea, șeful îi zice: trebuie să ții minte doar detaliile. Asta o să-i facă să te creadă. Acțiunea, spune el, are loc într-un WC de bărbați. Trebuie să știi totul despre el. Dacă sunt șervețele, uscător de mâini, ce fel de săpun e pus. Curge, nu curge. Dacă vreun nenorocit s-a căcat cu diaree în vreuna din toalete... Totul.

— Oh, îmi vine să vomit...

5

Nunțile plantelor

Linnaeus

Sarcina nevesti-mii era deja vizibilă. Această propoziție nevinovată are un alt substrat, dacă vă spun că... cum să vă spun... autorul sarcinii ei nu eram eu. Tatăl era altcineva, iar ea era încă soția mea. Sarcina îi pria, căpătase un fel de lentoare în mișcări, umerii ascuțiți i se rotunjiseră plăcut.

O conduceam acasă după ultima înfățișare la divorț. Ce fac oamenii în astfel de ocazii? Închiriasem de câteva zile un apartament în apropiere și Ema mi-a propus ceva nebunesc, după părerea mea, să ne facem o ultimă poză împreună. Întocmai ca la nuntă. Am intrat la primul centru foto. Fotograful era unul dintre acei bătrânei drăguți care doresc cu tot dinadinsul să înțeleagă motivul pozei. „De familie, nu-i așa?“ — ca și cum de asta depindea ce fel de blendă să aleagă. Ne-a aranjat exagerat de mult, m-a pus să o îmbrățișez, apoi să ne ținem de mână, ne întorcea fețele unul către celălalt, se uita la noi prin ocular și din nou ne aranja. În cele din urmă a făcut poza, ne-a copleșit cu urări pentru o viață de familie fericită, cu mulți copii — se vedea clar sarcina — și ne-a dat drumul să plecăm.

00

— Cel mai tare lucru al anilor ’90 rămâne scufundarea aia în cea mai murdară toaletă din Scoția, din *Trainspotting*.

— Păi și în filmele lui Fassbinder, ale lui Antonioni, în fiecare o să vezi câte o scenă importantă într-o budă. Sau Kusturica, cu încercarea aia caraghioasă de sinucidere într-o toaletă. Parcă în *Tata în călătorie de serviciu*. S-a spânzurat de rezervorul toaletei și în loc să moară, a tras apa.

— Nu-mi place Kusturica. Leneș și enervant. Un berbec balcanic, un sentimental.

— Bine, dom’le, dă-l încolo pe Kusturica. Da’ uite-o pe Nadja Auermann, cum îi pozează lui Helmut Newton pe toaletă, iar Naomi Campbell bea bere, cu bikinii în vine, în același loc. Și asta pe coperta primului ei album. Îți vine să te reîncarnezi într-un vas de toaletă.

— Acum un an, la Hong Kong, patronii de toalete publice din Asia și experții în domeniu s-au adunat la un simpozion. Scria asta într-un ziar. Și știi ce lucrări au citit acolo? Ceva de genul *Metode practice de înlăturare a mirosului urât* și *Evoluția istorică a WC-urilor publice în provincia Guangzhou*. Dar cel mai tare titlu a fost *Analiza satisfacției cetățeanului în toaletele publice din Republica Coreea*. Trebuie să fi păstrat pe undeva fragmentul de ziar.

— Un prieten a fost plecat la Beijing și povestea despre WC-ul autohton de la aeroport. O hală lungă împărțită de pereți nu mai înalți de un metru, chinezii sunt mărunți, și fără plafon deasupra. Te lași pe vine în cămăruță, te vezi de la brâu în sus, și din ambele părți chinezoi amabili dau din cap și îți zâmbesc. Sub tine curge un șanț în care, dacă-ți arunci privirea, poți să vezi fecalele tuturor celor din stânga ta.

— În armată aveam aceleași bude. Doar mă gândesc la ele și mi se începătoșează privirea. Ne puneau să aruncăm clor pentru dezinfectare. Aproape că orbeai. De WC-uri erau responsabili veteranii și, dacă aveau boală pe careva, îl trimiteau să le curețe. Un pifan, ca să se răzbune, furase un kilogram de

drojdie de la bucătărie și îl vărsase în gurile de WC. Și când a început să colcăie zeama aia, și când s-a umflat și a dat pe afară...

— Da' în Berlin într-o budă scria: „Mâncați rahat. Nu e posibil ca milioane de muște să greșească!". În germană, normal.

— Mai vrea cineva sos?

— Graffiti-urile din WC-uri formează un capitol separat din *Marea istorie*... De ce oamenii se relaxează și scriu tocmai acolo? Majoritatea celor care scriu acolo nu prea au și în afară înclinația asta. Sunt sigur că n-au scris niciun rând. Peretele WC-ului e un mass-medium special. Publicarea acolo aduce alte satisfacții. Oare când omul rămâne singur cu el însuși se declanșează mecanisme ascunse, instinctul primar de a scrie, de a lăsa ceva după tine? Nu m-ar mira să aflu că picturile rupestre au fost scrijelite în timp ce omul primitiv își făcea nevoile.

— Asta e greu de demonstrat, pentru că excrementele sunt perisabile, cu perioadă scurtă de viață.

— Și totuși, n-ar fi rău să se cerceteze locurile din jurul desenelor rupestre. Dar să ne întoarcem la graffiti-urile din WC-uri. Cel mai izolat și mai singuratic loc din lume se dovedește a fi prea public. Pe vremuri, acolo puteam găsi lozinci antiguvernamentale. Toată bravura societății se vărsa exact acolo, pe pereții budei.

— Revoluții intime de WC. Ce mai bravură, ce mai societate. Tocmai când te caci pe tine de frică, ei mâzgălesc pereții cu „Jos T.J."[3] și „Muie PCB"[4]. Nu mai zice nimic. Uite, asta e întreaga noastră disidență de căcat. Singurul loc în care oamenii ăștia au protestat au fost toaletele publice.

— Aplauze furtunoase și continue.

— Scria odată într-un WC: „Nu te mai forța, aici nu ai normă".

— Bine, domle', eu ce-am zis? WC-ul a fost singurul loc nesupravegheat. Singura utopie reală, în care puterea lipsește, toți sunt egali și fiecare poate face ce dorește, sub pretextul că face acel ceva pentru care a intrat. Un simț al libertății absolute. Un sentiment asemănător poți avea numai în mormânt și la WC. Interesant e că ambele au aproximativ aceleași dimensiuni. Pe de altă parte, în toate aceste apeluri...

— *Chemările naturii ca formă a chemării la protest*. *Asta* da temă de disertație.

— Așteaptă puțin... păi în toate aceste apeluri de pe pereții budei poate că nu există vreun impuls politic. Poate că totul e o răzmeriță a limbii. În WC nu intră numai corpul tău, odată cu fundul tău intră și limba. Limba are și ea nevoie să-și descheie pantalonii, să-și facă de cap, să spună tot ce-a adunat după o zi afurisită, în toată viața asta de rahat. Asculți povești tâmpite, citești ziare tâmpite, cu oameni tâmpiți, și când rămâi singur la budă îți vine, cel mai omenește posibil, să scrii „cur“ pe perete. Astea sunt nevoile mici și mari ale limbii. Și acum, când noi trăncănim despre bude, de fapt vorbim despre limbă.

— Să vă spun numai că s-au răcit ficățeii, creierul s-a sleit și eu trebuie să plec. Și când nevastă-mea o să întrebe ce-am vorbit atâta, o să-i spun: numai rahaturi.

— Ai spus-o! Tu, care ești atât de scârbos?! Băieți, să bem pentru el. Cred că asta e iluminarea.

---

3. Todor Jivkov, șef al statului bulgar în perioada comunistă (1971–1989).
4. Partidul Comunist Bulgar.

6

Mi-aș dori ca cineva să spună: romanul ăsta e bun pentru că e țesut din șovăieli.

Următoarea zi s-a trezit târziu. Nu strânsese nimic de aseară. Scrumierele duhneau ca niște vulcani tocmai stinși, dacă putem spune că vulcanii duhnesc. Aseară s-a îmbătat cu cei trei prieteni care l-au ajutat să se mute. Toată noaptea au vorbit despre bude. Chiar el purta discuția într-acolo. Așa era mai bine pentru toți. Nimeni nu dorea să vorbească despre cele întâmplate. Nimeni n-a adus vorba. Cel mai bun mod ca o discuție să fie înfocată e atunci când se evită o temă. Se ridică din pat, de fapt dormise îmbrăcat, direct pe saltea, pe jos. Se îndreaptă spre baie, se împiedică de o cutie cu cărți și înjură. Când o să aranjeze toate astea — cutii de carton, saci cu cărți, patul încă nemontat, o mașină de scris demodată și alte fleacuri? Ei, da, și un imens scaun-balansoar, din răchită, care ocupa aproape jumătate din cameră și imprima haosului o finețe decadentă. La întoarcerea de la baie ocoli cu grijă cutiile de carton îngrămădite pe hol, dar în cameră dădu cu capul de abajurul care atârna prea jos, moștenire de la foștii chiriași. Se lăsă pe scaun și, pentru prima oară în câteva zile, căzu pe gânduri. Până ieri avea de toate, un apartament spațios într-unul dintre cartierele bune ale orașului, telefon, două pisici, un job relativ bun, 2–3 familii de prieteni cu care se vedeau des. O omisese pe nevastă-sa. Și chiar dacă în ultimele luni relaționau doar în fața musafirilor, ea era forța care ținea casa în bună rânduială. O stare de liniște în care el trebuia să-și găsească timp doar pentru scris. Totul se prăbușise în câteva zile. Ruptura începuse de cel puțin un an, dar amândoi închideau ochii cu un fel de plăcere masochistă.

Se ridică și scoase din geantă un pachet de țigări din rezerva lui intangibilă. Aseară fumaseră toate țigările. N-avea niciun chef să o ia de la capăt la 30 de ani. Să începi din nou. Cea mai idioată replică, bună pentru romanele de mâna a doua și filmele comerciale. Să întorci spatele la tot. Să te ridici, după ce ai căzut. Voință pentru un nou început. Prostii.

De unde? Ce început? Să se întoarcă în trecut cu cinci ani. Nu, cinci erau prea puțini. Zece, cincisprezece... Totul a început mult mai devreme.

Se apropia amiaza. Avea câteva variante. Să lase totul baltă și să fugă în alt oraș, ba, dacă reușea — în altă țară. Să se spânzure de rezervorul budei. Să adune toți banii rămași, să-și cumpere 5 baxuri de țigări și tot atâtea sticle de rachiu, să se închidă în cameră și să aștepte să crape. Să coboare și să-și cumpere un sendviș și o cafea mare.

După 15 minute se hotărî să înceapă cu ultima variantă.

7

În biserica acestui trandafir un gândac negru e monah.

Cum e posibil romanul astăzi, când tragicul ne e refuzat? Cum e posibilă ideea de roman, când noblețea lipsește? Când există numai cotidianul — în întreaga lui previzibilitate sau mai rău, în misterul inexplicabil al întâmplărilor devastatoare. Cotidianul în cenușiul lui — aici strălucesc doar tragicul și nobilul. În cenușiul cotidianului.

Demult, când timpul curgea lent și lumea era încă magică, auzisem sau inventasem următoarea vrajă. Dacă rupi un fir din coada unui cal și îl ții în apă 40 de zile, firul de păr se va preschimba într-un șarpe. În lipsă de cal, am luat un fir de la un măgar. Nu-mi amintesc dacă l-am ținut 40 de zile și nici dacă s-a preschimbat în șarpe, cred că nu, dacă ținem cont că nici coada nu era de cal.

Tot așa, descoperisem că e suficient ca zvonul despre vraja asta să poposească în capul tău un minut și toate părțile dorsale măgărești îmi păreau niște Gorgone splendide. Citisem despre Gorgona într-o carte de mituri antice grecești. Mi-am notat asta într-un caiet tip II, cu figura lui Levski pe copertă. Era prima minune pe care natura mi-o dăruia, prima vrajă a cotidianului. Ce m-aș fi făcut dacă aș fi văzut fundurile de măgar numai ca pe niște simple funduri de măgar? Așa cum le văd acum, într-o viață a cărei vrajă s-a pierdut. De fapt, demult n-am mai văzut funduri de măgar.

Aici putem adăuga că, încă din Antichitate, Epicur și învățăcelul său Lucrețiu au insistat pentru autogeneza naturală a ființelor vii sub influența umidității (sic) și a luminii solare.

Dacă într-adevăr ontogeneza repetă filogeneza sau, cu alte cuvinte, dacă pentru o viață de om se repetă toate secolele din istoria naturii, atunci copilăria ar fi undeva între secolele 17 și 18. Măcar atunci când ne referim la relația de dragoste față de această natură. Linné, cel care asemenea unui Adam a dat nume plantelor și a introdus nomenclatura binară, sau așa-numita *nomina trivialia* (denumiri populare), și-a numit una din operele de tinerețe *Introducere în logodna plantelor* (scrisă la începutul secolului al 18-lea, dar publicată abia în

1909). Iată o descriere a polenizării, luată din acest manuscris, care ar fi putut aparține și lui Andersen.

Petalele florii nu ajută cu nimic la înmulțire, ele slujesc doar ca pat conjugal, pe care Marele Creator l-a aranjat așa minunat și l-a împodobit cu un asemenea culcuș prețios, umplându-l cu miresme îmbătătoare, ca să poată mirele cu soția lui să sărbătorească în el nunta în deplină solemnitate. Când patul e gata, vine momentul ca mirele să-și îmbrățișeze soția cea dragă și să se cufunde în ea...

8

Sub rosa dictum.

Sunt însărcinată, mi-a spus soția în seara aia. Nimic mai mult. Filmul și literatura propun două variante de reacție în astfel de cazuri:

a) Bărbatul e surprins, dar fericit. Se uită tâmp, se duce la ea, o ia în brațe. Atent, să nu rănească bebelușul. Nu știe că e doar un pumn de celule. Câteodată pune urechea pe burta ei, e prea devreme să dea din piciorușe. În plan apropiat, ochii soției, înlăcrimați, deja materni.

b) Bărbatul e neplăcut surprins. Încă de la începutul romanului ceva în el ne repugnă și tocmai acum, la aflarea veștii, întreaga lui fățărnicie iese la iveală ca o linie roșie pe un test de sarcină. Își ascunde prost iritarea, nu-și dorește copilul, a înșelat-o. În plan apropiat, ochii femeii.

Și așa, Ema a venit acasă, s-a așezat în fața mea fără să-și dea haina jos, și mi-a spus pur și simplu: „Sunt însărcinată“. Nu mai era nevoie să-mi precizeze cu cine. Nu mă mai culcasem cu ea de aproape jumătate de an. A spus numai: „sunt însărcinată“ și cu asta a eliminat cele două variante de mai sus. N-am reacționat în niciun fel. Nu-mi amintesc să fi citit despre o situație asemănătoare. Să afli că soția ta e însărcinată cu altul se întâmplă o dată în viață, ba nu, o dată la câteva vieți. Sari, înjuri, răstorni masa, spargi vaza de flori preferată. Momentul trebuie folosit. Afară scapără fulgere. Vine furtuna. Nu se poate ca universul să rămână indiferent. Nimic din toate astea. Am încercat să-mi aprind foarte lent o țigară. Nu știam ce să spun. Nevastă-mea, zăpăcită parcă de tăcerea mea, mi-a trântit că i l-au arătat la ecografie, micuț, un centimetru și jumătate.

Nu știu ce să spun, am recunoscut eu. Am rămas uimit că nu simt niciun fel de ură, sau măcar gelozie. Cum să reacționez la ceva de neconceput? Ce ai putea să mai faci?

Mi-a spus că vrea să păstreze copilul și pe mine.

Am rămas la Ema încă două luni.

Copilul a crescut între șapte și zece centimetri.

În fiecare zi mă despărțeam de ea în gând, de pisici, de camera mea.

Două luni în care nimeni nu lua nicio hotărâre.

Cu fiecare zi care trecea, soția ta se transforma în mamă, iar tu nu puteai să fii tatăl.

9

CONTRIBUȚIE LA O ISTORIE NATURALĂ A WC-ULUI

De unde începe o istorie? Ce se spune la început? De la furie, dacă-l citim pe Homer? Sau de la nume? Dacă Platon are dreptate în *Cratylos*, cum că există, în mod firesc, un simț înnăscut al corectitudinii numelor atât pentru greci, cât și pentru barbari, înseamnă că istoria ar trebui să înceapă de acolo.

Întorcându-mă în trecut și pornind de la WC-ul din zilele noastre, trecând prin closetul englezesc, ajungem la latinescul *claudo*, *clausis*, care încă de la primele sale sensuri insista pe *a încuia* și *a închide*. În celelalte sensuri, verbul latin pune accent pe *a termina*. Și mai înseamnă *a ascunde*, *a acoperi*. Romanii aveau darul de a spune totul într-un singur cuvânt. Înseamnă că WC-ul e ceva în care te închizi, te încui, termini ce ai de făcut, după care acoperi ce ai terminat de făcut. Dar romanii nu precizau ce anume făceai în WC. Poate că acolo se făceau de toate. În Efes de exemplu (ce-o căuta azi orașul în Turcia?), în Efes se poate vedea o toaletă romană. Spațioasă, cu capac de marmură, fără să aibă pereți despărțitori. Se află aproape de baia publică, legătura între ele făcându-se printr-un fel de conductă cu apă caldă. După baie, patricienii romani se așezau comod pe capacul de marmură și petreceau întreaga după-amiază în discuții ușurătoare. *Memento*! Am uitat ceva. Bineînțeles, nu își așezau corpurile încălzite după baie imediat pe marmura rece, ci lăsau sclavii să dăruiască pietrei temperatura apropiată de cea a corpului.

Să ne întoarcem la denumiri. Nu vi se pare că termenul *kenef* [5] sună mai firesc pentru acest spațiu geografic? El nu e inventat de derbedei și huligani, așa cum cred mulți dintre respectabilii concetățeni. Provine din araba veche: *kanif* și înseamnă ceva ascuns privirii. Nouă ne sună cunoscut poate pentru că a intrat prin turcă sau poate că WC-urilor noastre li se potrivește mai mult cuvântul. Dacă deschidem dicționarul în șase volume al lui Naiden Gherov, vom descoperi o altă denumire, și mai concretă, și mai neeufemistică a acestui loc. Limba maternă a secolului 19 îl numește curajos *latrină* și *căcătoare*.

Bunicul meu îi spune la fel, la sfârșitul secolului nostru, fără să-l fi citit pe Naiden Gherov. Nici acum nu-și poate închipui că latrina poate să stea înăuntru în casă, chiar lângă bucătărie. Mult mai cuviincios e să mergi la *ieșitoare*. Încă o denumire, pe cât de literală, pe-atât de eufemistică. Undeva, afară, în spatele casei — panteismul indestructibil al acelei generații. De fapt, fiecare bărbat a simțit contopirea apoasă cu natura, oprind mașina pe marginea drumului. În spatele tufișurilor sau pe zăpada de un alb imaculat, unde poți desena ceva în stil Picasso.

Sau poate că începuturile trebuie să fie datate, să fie ceva înscris în timp, să existe o cifră.

În anul 1855, în Anglia s-a dat drumul la primul WC public subteran, sau *water-closet*. Doar pentru bărbați. Poate pentru că a presupune prezența unor asemenea nevoi la doamne ar fi fost cel puțin un gest vulgar. Cu toate că se afla sub pământ, WC-ul public cu apă curentă nu era deloc underground, el era prestigios și plin de distincție, faianțat, acoperit cu alamă, cu uși grele din stejar, ca un fel de pub, în care nu bei, ci te verși, fără să te stropești, bineînțeles. Din acele timpuri s-a păstrat oda despre Thomas Krapper, inventatorul WC-ului cu apă curentă, scrisă de un utilizator anonim, vizibil ușurat. Ceva de genul ăsta:

Și nu are margini recunoștința
Pentru mister Thomas Krapper,
căci te așezi într-o curățenie imaculată
și nu stai pe vine ca un sălbatic...

Până unde putem să umflăm o povestire? Îți poți permite să povestești diverse istorioare, să incluzi o experiență personală, viața de zi cu zi, sau niște legende. Duret în *Istoria admirabilă a plantelor*, Aldrovandi în *Istoria șerpilor și a dragonilor*, Jonston în *Istoria naturală a patrupedelor* fac exact același lucru. Istoria naturală, măcar asta pe care o știm din secolele 16 și 17, nu are scrupule privind aria sa.

Astfel, istoria lui Aldrovandi include etimologie, organizare, alimentație, reproducere, epitete, metode de prindere a reptilelor, alegorii și mistere,

embleme și simboluri, zvonuri și legende, proverbe, minuni, vise, moduri de preparare a mâncării pentru șerpi și dragoni.

Din când în când apar povești stranii și zvonuri în jurul WC-urilor. Acum doi-trei ani ziarele erau pline cu povestea asta: „Un suedez a descoperit un șarpe boa în toaletă". Se duce suedezul în locul ăla să-și termine treaba în casa lui, deschide capacul și când să se așeze, observă că ceva mișcă acolo jos, încolăcit ca o spirală — un boa adevărat. Nu se mai spune nimic despre ce s-a întâmplat apoi, dacă a fost mușcat sau a tras apa instantaneu.

Un lucru e cert, astfel de zvonuri apar în mod regulat. WC-ul, deși cultivat într-o ambianță plăcută, rămâne legat de împărăția subpământeană, chtonic și sumbru.

Din anii '30 umblă zvonul că în New York canalele de deversare sunt pline de aligatori. Iată cum s-a întâmplat. O familie oarecare a plecat în concediu în Florida și și-a adus de acolo doi pui de aligator. S-a tot jucat cu ei până s-a plictisit și pe urmă le-a dat drumul în canalul de deversare. Reptilele însă nu s-au lăsat, s-au hrănit cu șobolani morți și alte resturi, pe deasupra s-au mai și înmulțit, spre groaza newyorkezilor. Dezmințirile apărute mai târziu în publicații serioase precum *New York Times* au convins definitiv cetățenii că subteranele New Yorkului sunt o adevărată junglă. Nu știu cât de adevărată e povestea cu crocodilii, dar eu cunoșteam personal o bătrână care se jura că odată, când a dat drumul la apă, din robinet a țâșnit un șarpe. Diferența e dată doar de proporții.

Bineînțeles, în această istorie e inclusă și discuția de la masă despre WC-uri. Cum altfel fără ea? De fapt, intră orice fel de istorii, până și cele mai neînsemnate. Mai ales acestea. Precum *Istoria prietenului meu Venzel, povestită chiar de el*:

Intru eu într-o budă la universitate. Din cele publice. Da' totul era mânjit cu rahat. Iar eu nu mai sunt student ca să nu-mi pese. Și în acel moment se aude un ciocănit la ușă. Spun: ocupat. O voce super de afară: mă scuzați. Dar o voce supersexy. Și îți spun, mi s-a luat. Mă gândeam cum o să ies din buda asta mânjită, și gagica, când o să intre după mine, o să creadă că eu am făcut-o. Și așa, stăteam eu înăuntru și nu știam cum să fac să ies. Dacă mai stau puțin, poate pleacă tipa. Dar dacă nu pleacă, întârzierea e pe socoteala mea. Poți să mânjești

liniștit toată toaleta în timpul ăsta. Du-te după aia și explică-i tipei că n-ai fost tu. Și ce dacă ești cu cravată și geantă de piele. Pentru ea ești un căcăcios absolut. Ce situație încurcată, ce sistem complicat al budelor publice — nicio ieșire, nicio fereastră. Și chiar dacă ești la patru ace, în contextul ăsta de rahat, arăți al naibii de pervers. Un depravat. Iar fata așteaptă afară și cred că e deja turbată. Atunci m-am hotărât. Mi-am dat jos cravata, am îndesat-o în buzunar, am descheiat cămașa, mi-am pus sacoul pe o mână, mi-am suflecat cămașa până la cot. Am devenit invizibil, am devenit parte din buda asta mizerabilă. Și până în ziua de azi cred că acesta e unicul mod de a ieși onorabil dintr-o astfel de situație.

Am izbit ușa cu piciorul și am ieșit.

---

5. În limba bulgară are un sens colocvial, argotic. A fost tradus cu termenul „budă". Există și în română un termen din aceeași rădăcină: „cheneaf".

10

Nimeni nu l-a văzut încă, dar el există...

Câțiva ani după nuntă am locuit în casa nevesti-mii. Adică, în casa părinților ei. Ema se afla în relații foarte tensionate cu ei, relații care s-au înrăutățit după venirea mea. Apartamentul era prea mic pentru două familii. Noi ocupam o cămăruță îngustă, cu balcon. Singurele locuri unde exista posibilitatea să ne intersectăm erau bucătăria și WC-ul. Nevastă-mea pândea momentul în care părinții ei se uitau la televizor în sufragerie, pregătea ceva la repezeală pentru cină și aducea în camera noastră. Celălalt focar de tensiune rămânea WC-ul. Îmi dezvoltasem simțurile pentru toate zgomotele din apartament, ghiceam când cineva se pregătește să se spele sau să meargă la toaletă. Presupun că și tatăl Emei, la rândul său, depunea eforturi ca să nu ne intersectăm, de vreme ce reușeam să petrecem câteva luni bune în casă fără să ne vedem. Șanse mai mari erau să ne vedem undeva prin oraș (se mai întâmplase, și în asemenea momente ne salutam din cap indiferent), decât să ne vedem în acești 70 de metri pătrați în care locuiam. Nu-mi amintesc să ne fi certat cu el, atâta timp cât nu ne vorbeam, asta era, bineînțeles, imposibil. Dar nici până azi nu-mi pot explica de unde se acumula tensiunea. Antipatia dintre două ființe, precum și sentimentul invers, nu are nevoie de motive. Motivele doar ar fi spulberat tensiunea nefirească. Noi însă le evitam cu grijă. Patru ani mai târziu, când am rămas să locuim singuri, tensiunea n-a dispărut. Asta e cea mai mistică parte din căsnicia noastră. Părinții ei nu mai erau (își găsiseră o locuință micuță în cealaltă parte a orașului), puteam să ne lăbărțăm liniștiți în părțile inaccesibile până nu demult ale sufrageriei și bucătăriei. Puteam să stau cât vreau și când vreau la toaletă. Cu toate astea, tensiunea a rămas să bântuie fantomatic în această casă. Aveam senzația că se infiltrase în mobilă, tapet, mochetă. Între noi au apărut certuri groaznice. Uite-așa, născute din nimic. Nu-mi pot aminti niciun motiv. Ca și cum tot ce se adunase în cei patru ani în camera noastră mică căpăta acum spațialitate. Într-un mod straniu, relația dintre Ema și tatăl

ei se repeta acum între mine și ea. Simțeam că o iau razna. I-am propus să schimbăm tapetul, am aruncat cele două fotolii vechi, am rearanjat camerele până au ajuns de nerecunoscut. Nu i-am spus care era motivul acestui elan întreprinzător nefiresc pentru mine, dar cred că știa. Nimic n-a fost de ajutor. Exista un mecanism ireproșabil, care acționa fără greș și distrugea lucrurile.

Povestirile pe care le scriam atunci (descoperisem o revistă mai proastă, dar cu un buget generos și le publicam sub pseudonim contra unui onorariu decent) deveneau din ce în ce mai paranoice. Într-una din ele, mi se pare că se numea chiar *Mecanismul*, se povestea despre o tiparniță veche, la care se tipărise ani buni un cotidian nu prea popular care se ocupa îndeosebi cu povestiri polițiste, întâmplări paranormale etc. Ziarul dă faliment și tiparnița e dusă într-un depozit. După o lună, ziarul apare pe piață în mod neașteptat. Nimeni nu știe cine îl scrie. Foștii lui redactori sunt și mai uluiți. Dar cel mai terifiant în toată povestea asta e că ziarul iese cu o zi mai devreme și descrie fapte care se vor întâmpla în ziua următoare. Descrie cu lux de amănunte toate crimele, catastrofele, violurile care vor avea loc. La final reiese că în spatele acestei povești se află chiar tiparnița care a scos ziarul vreme atât de îndelungată, a conviețuit cu cerneala și sângele din paginile cotidianului încât, chiar și atunci când oamenii nu mai sunt, ea continuă să lucreze dintr-o inerție înfricoșătoare.

Unde se ascundea mecanismul care ne distrugea căsnicia? Nu o să-mi iert niciodată că am rămas să locuim acolo în acele timpuri, dar nici nu sunt sigur că, dacă ne-am fi mutat, lucrurile s-ar fi aranjat. Ajunseserăm prea departe. Dormeam deja în camere separate. Dimineața pândeam să nu ne intersectăm la toaletă. Totul se repeta. Mi-am dat seama că situația asta o chinuie și pe Ema, dar niciunul dintre noi nu mai era în stare să facă vreun alt pas, vreun alt gest. Mecanismul funcționa.

11

Mă tot gândesc la un roman format doar din verbe. Nicio explicație, nicio descriere. Numai verbul e cinstit, lucid, precis. Începutul mi-a mâncat trei nopți. Fumam cu nesaț, țigară după țigară, dar în final n-am scris nimic. Care verb să fie primul? Totul părea fad, eronat. Fiecare verb era următorul. Dacă alegi verbul „a naște“, înaintea lui e „a rămâne însărcinată“, și mai înaintea lui „a se reproduce“, „a dori“ și tot înapoi, până la „a naște“, un afurisit de cerc vicios. Verbe de tot felul, circulația lichidelor în organism pentru a regla homeostazia, oscilații în membrana celulară, transmiterea semnalelor la neuroni, verbe în alveolele lor.

Sunt sigur că totul a început cu un verb. Nu poate fi altfel. M-am ridicat. Am aprins o țigară. M-am dus la fereastră. A intrat nevastă-mea. Te culci? Nu.

A ridicat din umeri și a ieșit. Mi-am închipuit-o cum își aranjează partea ei de pat și cum cele două pisici se cuibăresc lângă ea sub pătură.

12

Numai banalul mă interesează.
Nimic altceva nu mă amuză atât de mult.

Cu cât mai irațional mă închideam în mine când era vorba de căsnicia mea și cu cât nu mai vorbeam despre ea, cu atât mai asiduu mă cufundam in istoria WC-ului. Ca și cum numai acolo, în acea cameră (nu sufeream cuvântul „încăpere“) și în acel limbaj reușeam să mă relaxez.

M-am îngropat în tot felul de cărți și, cu o ușoară bucurie răutăcioasă, am descoperit cât de timid — sau cu ce senzație de scârbă — era eliminat WC-ul. Limba îl trecea sub tăcere. WC-ul nu era al nimănui, nu intra în sfera niciuneia dintre discipline. M-am hotărât să-l caut ca pe o suprafață, ca parte dintr-o construcție, ca pe o clădire. Am citit tot ce se putea din arhitectură. Foarte sumar, undeva la sfârșitul capitolelor ample despre casele de la țară și cele din oraș, despre centrul și periferia orașului, despre urbanism și canalizare, apăreau câte două-trei rânduri și atât. Am început să citesc totul prin prisma WC-ului și lucrurile pe care le descopeream pe alocuri, chipurile spuse cu o altă ocazie, le aduceam spre tema mea. Acolo unde Garfinkel cerceta *Bazele rutinei în activitățile zilnice*, unde sociologia vorbea despre banalul în cotidian, cu o tainică voluptate îmi descopeream obiectul de studiu. Cu plăcere îl citeam pe Schütz, care, chipurile, cerceta *lumea experienței sociale nemijlocite (die Sociale Umwelt)*, unde, citez: „împărțim cu cei apropiați nouă nu numai perioadele de timp petrecut împreună, dar și o parte din spațiul nostru personal. În care corpul celuilalt se află în spațiul meu personal și al meu în al lui“. Nu vorbea autorul tocmai despre acest loc? Nu era WC-ul parte din baza străveche (*Urgrund*), ceva dat *a priori*, care trebuia să devină problematic și să fie supus cercetării? Schütz era chemat ca prim magistru al noii științe, al cărei obiect de cercetare era WC-ul. L-am invitat și pe Lyotard, care căuta adevăratul „oikeion“, *spațiu umbros al izolării și al solitudinii*, care se opune *politikon*-ului. Știam ce caută Lyotard.

În anii ’30, Ortega y Gasset se plângea că „pereții casei sunt îmbibați de tumultul anonim al bulevardelor și piațetelor...“. Puteam să-i ofer locul cel mai liniștit și mai izolat din casă. Ultimul refugiu al civilizației. M-am simțit ca un adevărat Vergiliu, care dorește să-i conducă pe acești oameni spre raiul domestic.

13

Karlsson? Nu era un pedofil
bun la suflet...?

— Păi, femeile, când mănâncă mai mult, burțile li se umflă și fac copii — așa explică copiii natura.

Îmi plăcea să stau de vorbă cu ei ca între oameni mari. De fapt, cu oamenii mari era mai plictisitor. Începem total inofensiv:

— Știi cine face ouă?

— Găina face ouă. Nu poate să facă vaci, nici ceasuri.

— Și pe găină cine a făcut-o?

— Păi... copacul. Iată cât de ușor se fofilează ei din cercul închis al paradoxului, cum schimbă cu ușurință specia.

— Și pe pom cine îl face?

— Sămânța. — E clar că pe asta a învățat-o. Ușor dezamăgit, mă hotărăsc să-l fentez.

— Sămânța? Păi cum poate o sămânță atât de mică să facă un copac atât de mare?

— Păăăi... Se gândește mai mult de un minut. Replica mea l-a băgat în ceață. E normal ca cel mai mare să-l nască pe cel mai mic, dar aici...

— Păăăi... atunci rădăcinile!

— Și cine a făcut rădăcinile? continui eu.

— Tunetele — răspunde el cu iuțeala fulgerului — cad în pământ și se transformă în rădăcini.

Mă predau. Nu m-aș fi gândit niciodată la caracterul rizomatic comun tunetului și rădăcinii.

După vreo jumătate de oră mai arunc ceva din *Fiziolog* copiilor.

— Ai văzut vreodată un cărăbuș adevărat?

— Îhî, cărăbuș e ăla care mușcă gărgărițele.

— A, înseamnă că de acolo provin punctele gărgăriței...

— Numai că nu sunt puncte, ci găuri.

14

Musca. Musca e singura creatură căreia Dumnezeu i-a permis să locuiască în vise. Ea e singura admisă de Creator în împărăția viselor. Doar ea poate să treacă prin membrana impermeabilă dintre cele două lumi. Prin asta putem să o asemănăm cu un Caron mai mic, dacă admitem că visul e o moarte scurtă. Din ce motive își merită musca această însușire, e greu de aflat. Doamne ferește, nu cumva să fie îngerul tău păzitor transfigurat și, când noi o gonim cu scârbă sau, Doamne, iartă-ne!, o strivim între palme, să facem un mare păcat. (Cine citește aceste rânduri să spună aici o rugăciune și să ceară iertare pentru orice eventualitate!)

În ce mod intră musca în vise este de asemenea greu de determinat. Poate prin nări, urechi sau prin alte orificii ascunse, nu ne e dat să aflăm.

Dar culcați-vă după-amiaza într-o cameră unde zboară muște. Lăsați-vă cuprinși de o dulce toropeală, chipurile încetați să le mai auziți, dar fiți atenți la câteva detalii din visul vostru — zgomot de trăsuri care trec, vocea minunată a unei doamne binevoitoare sau susurul ploii într-o zi senină. Veți descoperi că musca e dirijorul.

15

Ciocolată fină era Dumnezeu și se topea...

Nimeni n-a reușit vreodată să aducă cu el ceva din vis. Există o vamă invizibilă la ieșirea din vis, unde se confiscă totul. În copilărie observasem pentru prima dată această graniță îngustă, unde stătea Lucrul Ăla. Îi spuneam așa, pentru că nu aveam nume pentru el. Lucrul Ăla îmi făcea o percheziție generală la ieșirea din vis și mă lăsa să mă trezesc doar când se asigura că nu luasem nimic cu mine. Mi se întâmpla ca zile la rând, de fapt nopți la rând, să visez cofetăria din cartier. Mă așezam la coadă și, când îmi venea rândul, începeam să mă caut stingherit prin buzunare și, cu fiecare buzunar scotocit, groaza mi se întețea. Din nou uitasem banii. Erau dincolo, în timpul zilei, în buzunarele pantalonilor, pe care-i dezbrăcasem înainte să mă culc. Astfel, din tot visul nu mai rămâneau decât rușinea și groaza. Și gustul prăjiturilor neîncercate.

Într-o seară mi-am adunat toate economiile de până atunci. Cu banii din pușculiță se aduna enorma sumă de două leva și douăzeci sau treizeci de stotinci. I-am pus în buzunarul pantalonilor de pijama și am plecat la culcare. Am adormit. Cred că Lucrul Ăla nu m-a percheziționat la intrare. M-am prezentat în fața vânzătoarei, strângând banii în buzunar. Îmi doream să o dau pe spate, atunci când o să vărs un pumn întreg de monede în farfurioară, și să o contemplu. Nu știu unde auzisem acest cuvânt, dar îl foloseam perseverent cu sensul de a face curte. Cu cât îi dădeam mai multe monede, cu atât o curtam mai mult timp. Cu banii aceia mi-am cumpărat câteva prăjituri cu un trandafir din cremă, un pandișpan însiropat, două sticle de bragă și o duzină de bomboane Lacta. Nu voiam să le mănânc acolo. Le-am pus într-o pungă și am așteptat cuminte să mă trezesc. De dimineață, în patul meu nu era nimic. Am băgat mâna în buzunarul pijamalei. Bănuții erau acolo. De toate se făcea vinovat Lucrul Ăla de la vamă, care înfulecă feroce cele mai frumoase amintiri din vise. Lucrul Ăla, despre care auzisem că se numește Dinvisenurămânenicioamintire. Se poate spune și așa.

16

Un oarecare domn K. Knaute a congelat niște broaște și ele se rupeau ușor, dar pe cele care s-au păstrat întregi le-a pus într-o încăpere încălzită și după 7–8 ore s-au dezghețat și au înviat de tot.

Revista *Priroda*, 1904

Aveam 9 ani când Dumnezeu mi s-a dezvăluit sub forma unui bec. Iată cum s-a întâmplat. Ne-au dus în excursie la Sofia. După grădina zoologică ne-au băgat în „Aleksandr Nevski", poate pentru că era în apropiere, dar și fiindcă începea să plouă. Ne-au explicat că asta în care o să intrăm nu e o biserică, ci un templu-monument. Din combinația stranie, nouă ne era clară numai partea a doua, dar în niciun caz nu ne închipuiam monumentele în felul ăsta. Înăuntru era într-adevăr impresionant, ne era frică să nu ne pierdem. În timp ce-i așteptam pe ceilalți să iasă, din lateral, lângă ușa „monumentului" a apărut un moșulică șchiop și noi, curioși, l-am înconjurat. Profesorii erau încă înăuntru și bătrânul a început să ne povestească despre Dumnezeu. Cei mai dezghețați dintre noi au început să spună că Dumnezeu nu există, altfel Gagarin și ceilalți cosmonauți de mult l-ar fi întâlnit în cer. Bătrânul doar a dat din cap și a spus că Dumnezeu e precum electricitatea — există, dar nu se vede, curge și se manifestă în toate. În scurt timp au apărut și învățătoarele și ne-au luat de lângă bătrân. Dar ceea ce ne-a spus el ne-a pus serios pe gânduri. Și Dumnezeu și electricitatea erau niște nebuloase pentru noi. Imediat i-am trântit învățătoarei că Dumnezeu trăiește în becurile electrice. Anul următor ne-am dus din nou cu clasa în excursie. De data asta la cea mai mare centrală hidroenergetică, în scop științific. Ne-au arătat niște bobine gigantice, fiare, motoare și ne-au explicat că de aici vine curentul electric. Învățătoarea m-a tras deoparte și cu o voce foarte serioasă m-a întrebat dacă mai cred prostiile alea despre electricitate și Dumnezeu. Acum eram mare și am spus că nu. Dar acasă aveam întotdeauna în cap ceva, când aprindeam lumina sau reșoul. Dumnezeu lumina și ardea.

Măreţe timpuri ale empiricului. Deja elevi la liceu, aflasem de undeva că urina omului are proprietăţi tămăduitoare şi că cine bea din ea se poate vindeca de orice boală. Cu siguranţă, zvonul se răspândea cu repeziciune, deoarece profesoara de biologie (o femeie blondă, bine făcută, care stătea de obicei picior peste picior şi trezea primii fiori în noi, cei din primele bănci), deci profesoara de biologie într-una din ore, tam-nesam, se enervase din cauza acestui zvon şi l-a combătut cu atâta înverşunare, ca şi cum cineva i l-ar fi propus ca medicament. Ceea ce ne-a convins şi mai mult că treaba asta cu urina nu e o aiureală, dacă ea se lăsa păcălită. A doua zi, doi-trei dintre noi deja încercaserăm lichidul (ca viitor naturalist, trebuie să vă spun că mă număram printre ei) şi descriam detaliat gustul ca unul nu foarte scârbos, uşor acru şi sărat ca apa mării, după unii, şi ca o zeamă de murături, după alţii. Ştiam că asta e de la acidul uric. Niciodată după asta n-am mai gustat viaţa atât de intim, aşa cum am făcut-o în copilărie, când tot ce auzeam verificam fără scârbă.

17

674 Glande mamare — Poligoane
1030 Vise — Mișcare de rezistență
934 Limbi slave — Cofetării

Din catalogul Bibliotecii Naționale

Ce s-a întâmplat cu poza aia, pe care am făcut-o cu Ema în ziua divorțului? A luat-o cineva de la bătrânelul vorbăreț de la foto?

Sau poate am strecurat-o intenționat printre ziarele vechi, pe care le aranjam și le legam sârguincios, așa încât să n-o mai găsesc niciodată. La fel se procedează și cu pozele de la înmormântare, de fapt cu înșiși decedații. Îi bagă undeva mai departe, la marginea orașului sau într-un spațiu special al memoriei nefuncționale.

La un moment dat omul își pierde dorința cu care s-a fotografiat sau o face numai într-o anumită lumină, ca să arate bine.

Nevasta-mea avea straniul hobby de a colecționa poze de la nunți și înmormântări. Le ținea în același loc, lucru care pe atunci mi se părea un sacrilegiu. Acum nu. Deschizi sertarul și lângă simpaticele și zâmbitoarele fețe ale celor proaspăt căsătoriți se ivesc fălcile livide și înțepenite ale morților. Comun celor două tipuri de poze erau florile. Foarte multe flori. În majoritatea cazurilor unele și aceleași — de la garoafele care merg în orice situație, diferite tipuri de trandafiri, până la mai ieftinele buchețele de flori de câmp și la daliile rupte la repezeală de prin curtea cuiva sau ramuri de liliac. Într-o poză de înmormântare se văd clar în prim-plan câteva fire splendide de cale albe, sau floarea miresei, cum le spunea bunica mea. Cei îndoliați în fotografie semănau cu niște nuntași stranii îmbrăcați în negru. Undeva în spate se vedea puțin din orchestra satului. Aceeași orchestră pentru nunți și înmormântări. În timp ce mă uitam atent prin poze, realizam de ce oamenilor nu le place să păstreze poze de la înmormântări. Camera foto era necruțătoare. Se vede cum, acolo unde știau că vor fi pozați, îndoliații se aranjaseră ca la fotograf și zâmbeau.

Momentul cel mai chinuitor a fost când am împărțit pozele comune.

Aici suntem chiar la începutul relației. Undeva prin anul doi de facultate. Hoinăream pe Șipka, pe lângă Parcul Doctorilor. Eu, ea și Veso, întotdeauna toți trei. Un an întreg cunoscuții s-au întrebat care dintre noi era cu ea. Fiecare dintre noi e surprins într-o poziție nefirească în timpul mersului. Oare am fost atât de fericiți pe-atunci? Nu-mi amintesc cine ne făcuse poza.

Aici suntem la o zi de 8 Decembrie[6]. Eu, Veso, Ema și Sanea, de care mă despărțisem de câteva luni. Sanea era una dintre acele femei care, după despărțire, încearcă să se apropie de noua ta iubită. Se lipise de Ema, și ea, fără să se gândească, o invitase să petreacă împreună cu noi. În altă poză, făcută cu vreo 3–4 ore mai târziu, cineva (poate eu) a surprins cum cele două se îmbrățișaseră și dansau lipite una de alta. De fapt, „îmbrățișate“ nu e tocmai cuvântul exact. Sanea, mai scundă decât Ema cu un cap și cu un piept generos (cu pieptul înainte, cum glumeam pe-atunci), aproape că se înfipsese în ea. În poză se vedea clar cum degetele de la mâna stângă strângeau cu putere fundul viitoarei mele neveste. Oare se răzbuna, sau era o voluptate a ei — întotdeauna am bănuit-o că înclinațiile ei sexuale se extind asupra femeilor? Aproape că m-am îngrijorat pentru Ema. Și în frica asta a mea am apăsat de mai multe ori pe buton. Nu-mi amintesc să ne mai fi adunat toți trei după acea seară. Presupun că nici ele două.

Uite și pozele de nuntă. Ema poartă o rochie simplă, pe corp, care o arată și mai înaltă și slabă, cu mănuși lungi și voaletă. Eu am un costum de-un verde-otravă, care pe deasupra îmi e și mare. Ambele mame plâng. Azi, după terminarea căsniciei, lacrimile îmi par justificate. Tatăl Emei lipsește din poză. De fapt, de la toată nunta. Într-un ultim moment l-au tras pe un unchi de-al ei să stea lângă maică-sa, să nu apară ca o văduvă.

Cei șapte ani ai căsniciei noastre sunt sârguincios documentați. Nenumărate întâlniri cu prietenii. În realitate prietenii noștri nu sunt atât de mulți pe cât apar în poze.

Sar peste două albume cu poze asemănătoare, pe ici, pe colo apar fețe noi, dar în general gașca e cam aceeași.

Aici sunt în cele din urmă singur. Pe malul Dunării, în Sremski Karlovți. Aveam o ciudată plăcere să fiu singur într-un loc străin, pe străzile unui oraș străin, într-o țară unde nimeni nu te cunoaște și e exclus ca cineva să te recunoască. Aici sunt la Novisad, într-o cafenea stradală, exact vizavi de piața centrală cu catedrală. În toate fostele țărișoare ale Imperiului Austro-Ungar există o asemenea piață cu o catedrală. În celălalt capăt al pieței este, bineînțeles, un McDonald's. Piața și cafeneaua sunt pline de tineri. Femei superbe, adolescente, fetițe cu role. Realizezi clar că nu o să ai vreo legătură romantică cu niciuna dintre femeile de la mesele vecine. La urma urmelor, tocmai istoria acestei legături te atrage. Pentru că ești un tip nebun care se crede scriitor și toate tipele mișto din jurul tău sunt numai un posibil subiect. De aceea o să stai singur în seara asta și numai chelnerițele o să te slugărească. Doar comanzi încontinuu, ca să-ți prelungești șederea. În final o să te plimbi pentru ultima dată prin piața deja pustie, o să înfuleci la repezeală un Big Mac și o să te întorci în camera de hotel, ușor umedă. În agendă, pentru seara asta o să-ți notezi numai o propoziție, pe care ai văzut-o scrisă cu spray pe spatele catedralei. „Trăiască opiul!" Și ăsta o să fie tot câștigul tău din seara asta.

O ușoară răcoare se simte dinspre râu. Cred că există un fel de Europă dunăreană, un stat utopic, diferit de cealaltă parte a continentului. Un loc unic unde valsul și saloanele coexistă cu barca și satul de pescari. Unde pașii *Dunării albastre* se întrepătrund cu pasul dârz al cântecului lui Botev *Dunărea albă*. Unde, din motive locale cu caracter sentimental, fetele de liceu se aruncă întotdeauna în Dunăre, iar ea poartă trupurile de la Munții Pădurea Neagră la Marea Neagră unde apa e murdară, iar somnii sunt întotdeauna mai mari decât vaporașele de apă dulce.

Demult, The Kinks cântau:

Oamenilor le place să se fotografieze unii pe alții,
Ca să fie dovedească faptul că au existat...

---

6. 8 Decembrie este Ziua Studentului Bulgar.

18

LISTA PLĂCERILOR ÎN ANII ’60
(De la 0 la 2 ani)

...Plăcerea de a înota în burta mamei, prima și singura cameră de copii... să fac pipi în propriile mele scutece... plăcerea caldului și a udului... a curatului și a uscatului... a pieptului mamei... să te strângă la piept... tata care te ridică deasupra capului... curtea din fața casei... ești înalt cât lalelele... plăcerea plăcerilor părinților tăi: Elvis Presley, Pașa Hristova, Gina Lollobrigida, boogie-woogie, cină la restaurantul „Bulgaria“ din Sofia, film la cinematograful din sat, țigări „Slânțe“ fără filtru în cutie cu capac, Gundi[7] (pentru tata), Apostol Karamitev (pentru mama), primul gramofon (la mâna a doua, cu difuzor și manivelă), primul televizor „Opera“, filme de dragoste franțuzești, și de război rusești, coniac cu cola, mama termină facultatea, bomboane „Snejanka“ cu alune, primul salariu, fustă scurtă de piele, pantofi de lac.

---

7. Gundi = poreclă dată unuia dintre cei mai mari fotbaliști bulgari, Asparuhov, mort într-un accident de mașină.

19

Cunoșteam un om blând și liniștit. Și toți i-ar fi arătat sentimentele lor bune dacă nu ar fi avut un obicei regretabil. Pur și simplu îi plăcea, după ce mânca, să râgâie zgomotos. O făcea foarte natural, spunea că îi vine din interior și că e una dintre puținele plăceri în viața asta nenorocită. Rareori se găsea cineva care să ia prânzul cu el. Într-o zi a citit că în Orient oamenii de acolo nu numai că râgâie din plin după masă, dar ăsta e un semn de bune maniere. Atunci cunoștința mea și-a făcut bagajul și, înainte de a pleca, a spus ceva ce i-a adus renumele de om deștept și rațional. A spus că acele popoare care din poftele lor își fac manierele știu ce e plăcerea și ce sunt manierele. Și râgâi de rămas-bun, întoarse spatele și își luă tălpășița spre Orient.

Un alt prieten de-ai mei avea faima unui mare cuceritor. Femeile erau pentru el ce sunt băutura, munca, drogurile pentru alți bărbați. Le acorda tot timpul din lume. Când rămânea, rar, două zile fără vreo femeie, spunea că e abstinent, îi venea să vomite, devenea pământiu și cădea în cea mai profundă depresie din câte am văzut. Pe pat ținea harta Bulgariei în care erau înfipte stegulețe cu localitățile în care a avut femei. Harta semăna deja cu un arici. Îi mai rămăseseră câteva orășele mici, neînsemnate. După fiecare cucerire, mă chema la el, ne puneam câte o mastică (bea numai mastică și o considera un afrodiziac puternic) și îmi povestea amănunte picante din toată istoria. Aveam sentimentul că face asta numai pentru plăcerea povestitului. Lua apoi următorul steguleț și îl înfigea în orășelul respectiv, așa cum înfigi un exemplar rarisim într-un ierbar.

Totul s-a terminat banal, așa cum se întâmplă de fapt cu toate lucrurile începute bine. Într-o bună zi, prietenul meu, într-un acces de întunecare a minții, se însură pe neașteptate. „Mi-am înfipt stegulețul, frățioare“ — zâmbea el trist în rarele ocazii când putea să scape de-acasă. Nu mai rămăsese nimic din marele cuceritor de inimi, din devoratorul de femei. Nimic altceva decât

istorioarele. Mă punea să-mi aleg la întâmplare un oraș, fie el Elhovo, Sopot sau Ruse, și își amintea din nou aventura. La fel de vivace ca pe vremuri.

Ambele istorioare sunt inventate, bineînțeles. Chiar dacă pentru mine ele sună extrem de verosimil. Stau în cameră, inventez istorioare și încerc să fiu vesel. De ce fac toate astea? De ce încerc să scriu un roman natural? Din cauza unei femei pe care trebuie s-o uit? Ca să-mi amintesc cum am trăit înainte? În aceste istorioare este multă geografie și asta mă liniștește.

20

LISTA PLĂCERILOR ÎN ANII ’70
(De la 3 la 12 ani)

...prima plăcere a vorbirii, a gânguritului, *Viu e el, viu e*[8] pe de rost... prima întâlnire cu fratele meu, un bebeluș blond, mai mic cu doi ani decât mine, dat în grijă celeilalte bunici... primele litere, de bine, de rău strâmbe (același scris și acum) direct pe cărțile cu poezii pentru copii... prima bucurie egocentrică la scrierea numelui meu... plăcerea dată de ciocolata „Krava“, fină, cu lapte, lungă de un cot, așa cel puțin mi se părea, a dispărut mai târziu... primele plete ale mele și ale fratelui meu, ale lui mai blonde, după mine galbene, ne strigau *beatles* și ne credeau fete... rușinea amestecată cu plăcere, când trebuia să arătăm că nu suntem fete — la comanda tatei „jos pantalonii“... descoperirea penisului ca sursă a plăcerilor... primul campionat mondial de fotbal, 1978, Argentina bate Olanda în finală pe nedrept, încerc să mă enervez mai mult decât tata, ba chiar plâng... prima dragoste, o verișoară... plăcerea jocului de-a doctorul cu ea... plăcerea primei cărți citite, și unica pe care bunicii mei o aveau — *Însemnări despre răscoalele bulgărești*, imensă, cu coperți tari, maro, din care lipseau primele 60 de pagini... plăcerea filmului *La fiecare kilometru* la televizor, a filmelor cu indieni (de fapt redegiste), Gojko Mitić, „Nea Goiko, nea Goiko, e în spatele tău!“, biletul pentru copii de 10 stotinci și apoi o lună întreagă Chingachgook, primul meu nume de indian, Cerb Iute-de-picior, după locul al treilea la crosul școlii... plăcerea primului cântecel „cu prostii“.

Mungo Jerry acum
Are o nevastă nouă:
Ea îi prăjește ouă,
El îi face copii duium.

...primul blues pe *Jealousy* cu o colegă de școală, primul sărut pe obraz, din nou la o zi de naștere, când jucam jocuri erotice, cu lampa stinsă, bineînțeles, abia ne-am găsit... Boney M, Eruption, ABBA, întreaga echipă de fotbal Levski din sezonul 1977/1978... primul vis notat — prima povestire, un coșmar cu un puț în care dispar mama, tata, fratele mai mic, plăcerea și frica scrierii celor visate... vise în care aveam puteri supranaturale și transformam apa în limonadă, încă nu auzisem de minunea din Cana Galileii... plăcerea pepenilor, a cireșelor, veri nesfârșite la țară... primul bulgar în cosmos (sau asta a fost mai târziu)... botezul în secret (aranjat de bunica fără știrea părinților, pe atunci, membri de partid) în biserica satului, din nou frică, plăcere și un pic de rușine să te arăți în fundu' gol în fața preotului... plăcerea lucrurilor dulci, a prăjiturilor însiropate sau cu cremă... a „tablourilor", covorul de perete cu o femeie planturoasă, lungită, prima femeie din viața mea, tăblia patului pictată cu lebede pe lac, calendarul din revista *Femeia azi* cu culegătoare de mere de Meșter[9], capacul cutiei de bomboane cu ciobanii din Brezovo de Zlatio Boiadjiev, *Cei trei urși*, de Șișkin și *Al nouălea val*, de Aivazovski — un întreg Luvru domestic, prima țigară „Stewardesa", nu sunt prea sigur de plăcere... primele firișoare de păr în locuri intime și alți fiori masculini... primul banc politic, auzit în timp ce ai mei credeau că dorm: „Ce face Todor Jivkov dacă Brejnev dă o bășină? Și răspunsul — se cacă pe el...", m-am dat de gol, am pufnit în râs, după care ai mei m-au certat și mi-au vorbit mult timp că nu trebuie să spun asta la nimeni... plăcerea primilor bani primiți pentru o poezie, anul 1978, 4 leve și 25 de stotinci, și socoteala rapidă că pentru o bicicletă ajung vreo 20 de poezii...

---

8. Vers celebru din poezia *Hagi Dimităr* de poetul național al Bulgariei, Ivan Vazov (1850–1921).
9. Pictorul Vladimir Dimitrov.

21

Da, am fost îndrăgostit. Cine nu a fost îndrăgostit...

Filodem, sec. I î.H.

Totul a început pe 4 mai 18...

Iată un posibil început al unui roman din secolul al XIX-lea. Încerc o adevărată înduioșare în fața siguranței cu care cineva poate indica data exactă a începutului. Pe 4 mai. Nicio zi mai devreme, niciuna mai târziu. Bine, dar ce a fost pe 3 mai 18...? Dar pe 2 mai...? Da' în aceeași zi anul 17...?

Așadar, pe 4 mai am aflat. Dar nici până acum nu pot spune dacă ăsta a fost începutul sau sfârșitul. Nevastă-mea s-a întors de la serviciu pe la opt și ceva seara. La televizor erau știrile. A intrat încălțată și cu geaca pe ea. Afară ploua, o ploaie rece de mai. Se lăsă pe fotoliu, cele două pisici imediat i s-au cuibărit în poală, și a spus-o. A spus-o nu foarte tare, ca și cum ar fi vorbit pentru pisici...

Cu mult timp în urmă, am îndrăznit pentru prima oară să scriu unei fete într-o scrisoare ceea ce până atunci nu îndrăznisem. Îmi amintesc că folosisem, Dumnezeu știe de ce, un pix cu mină verde, datorită caracterului excepțional al scrisorii. „Orice poate fi scris cu un creion verde", spune Harms. Eram deja în ultimii anii de liceu și alesesem ferm această fată ca unica femeie din viața mea. O lungă săptămână de febrilă așteptare. Când am primit răspunsul, nu am avut curajul să-l citesc imediat. Am deschis plicul abia a doua zi seara. Era o singură frază: „Te iubesc ca pe un frate și un pic mai mult". Mă simțeam confuz, eram slab în tălmăcirea unor asemenea sentimente. Am telefonat unei prietene mult mai experimentate, credeam eu. Mi-a spus ceva de genul că dacă te iubește ca pe un frate e o catastrofă totală, dar a doua parte a frazei — „și un pic mai mult" — trebuia să-mi dea speranțe serioase. M-am legat de acest „și un pic mai mult" ca cineva care se înecă. Când însă am deschis a doua oară scrisoarea și m-am uitat cu atenție la litere, groaznic... Luasem un „i" drept „e". Acolo, de fapt, scria „și nimic mai mult". Nicio șansă. Îmi amintesc că instantaneu a început să mă doară gâtul, am făcut temperatură și simțeam că nu mai am

nicio putere. Trei zile am zăcut la pat. Așa cum se scria în secolul al XIX-lea — ceva s-a rupt profund în mine. După asta nimic nu mi s-a mai părut atât de tragic și de important.

22

ȘI ANII ’80

...Nu, într-adevăr, nu îmi amintesc cu plăcere de anii ăștia. Cam prin 1986, foarte târziu, deja în ultimul an de liceu, am făcut-o prima dată cu o femeie. Amândoi eram la fel de virgini. Mi-o amintesc ca pe un efort fizic greu, cu multă muncă de lămurire și autosugestie. Când am văzut cele câteva picături de sânge pe cearșaf, ea le-a zărit prima și cu o satisfacție vădită mi le-a arătat, cred că și ei i se luase, mi-am dat seama că îmi curge sânge din nas. De acolo era. De mic sufeream de capilare lărgite și la un efort mai mare sângele țâșnea din nas. Fata susținea că sângele e de la ea și că nu mai e virgină, eu stăteam culcat pe spate, ținându-mi nasul cu două degete, și nu prea eram de acord. Nici până azi n-am înțeles cine a avut dreptate. În orice caz, nu pot să spun că a fost mai bine decât cu tipa aia planturoasă de pe covorul de perete.

23

Italia? Acolo toți poartă cizme și mănâncă broaște...

În clasa a șaptea, un coleg de-al meu refuza să intre în UTC și o dată, în timpul recreației mari, ne-au chemat împreună la directorul adjunct, pe mine ca șef al clasei. Soarele pătrundea prin perdelele transparente, se reflecta în scrumiera de pe birou, în spatele căruia, proaspăt bărbierit, chiar plin de tăieturi, directorul adjunct fuma țigări „Stewardesa". Tuturor ne era frică de el, mai mult decât de director, așa cum locotenent-colonelul e mai înfricoșător decât colonelul. Atunci când omulețul ăsta mărunțel s-a apropiat de noi, încă de pe-atunci eram cu jumătate de cap mai înalți, eu m-am speriat că nu o să ne recunoască și o să înceapă să mă bată pe mine. El era hotărât să încerce cu binișorul. Iată discuția, mai degrabă interogatoriul, așa cum l-am păstrat eu în memorie.

— Ia să vedem acum, cine nu vrea să intre în UTC?

— Eu, spune Krasio, colegul meu.

— De ce nu vrei?

Krasio tace.

— Haide, să-mi spui acum de ce nu vrei!

Krasio tace și privește ușor în lateral.

— De ce nu vrea să intre în UTC?

Întrebarea directorului adjunct îmi era adresată. Acum era rândul meu să tac. Nu știam, într-adevăr. Sunt sigur că nici Krasio nu știa. De obicei, când te primeau te întrebau „de ce vreți să intrați în UTC?". Răspunsul era scris și noi îl știam.

Întrebarea inversă o auzeam pentru prima dată. În asemenea momente eu aplicam tehnica „teleportării". Priveam fix un lucru și încercam să mă teleportez în el. Eu nu mai existam în cameră, eu sunt musca aia de pe pervaz și nimeni nu mă observă. Nu am altă treabă decât să explorez geamul. Și îl explorez sârguincios.

— Nu cumva te-ai hotărât să fugi? — din nou către Krasio, răutăcios. Nici măcar directorul adjunct nu credea în ce spune.

Exact în acel moment Krasio a spus un „da“ șovăitor.

Îmi amintesc cum din muscă m-am transformat din nou în om și deja eram sigur că urmează momentul palmelor. Dar directorul adjunct era atât de uimit, încât vocea lui a sunat ușor fals.

— Și unde te-ai hotărât să fugi?

— Păi, în Italia, răspunse Krasio parcă în glumă, așa mi s-a părut. Și atunci au răsunat palmele. Vedeam cum directorul se ridică în vârful picioarelor ca să ne dea câte două palme la fiecare. Nu mai avea importanță cine fuge și cine nu.

— Unde fugiți, mă? Și-și răspundea singur:

— În Italia. Să-mi ascultați ABBA, nu?

Am simțit cum Krasio deschide gura ca să-i explice greșeala și atunci clopoțelul a sunat salvator.

Abia mai târziu am aflat că fata lui fugise cu doi ani în urmă în Italia și pe el nu aveau să-l mai facă niciodată director plin.

— Cum naiba ai nimerit țara? îi strigam lui Krasio după aia. Și el răspundea:

— Uite-așa, în glumă, ba chiar nu-i plăcea ABBA, și murea de râs.

Dar amândoi știam că sfârșitul copilăriei se apropie.

Cu toate astea, Italia mă atrăgea. Suna moale și lejer, cu multe vocale și un „l“ glisant. I-t-a-l-i-a. Șapte ani după palmele acelea aveam să ajung acolo pentru câteva zile. La 20 de ani, ieșind pentru prima dată din țară, am nimerit la Veneția. Colindam cu un caiet pe străzi și încercam să notez tot ce vedeam. Îmi închipui cum arătam printre mulțimile de japonezi, cu aparatele lor foto. Nu că eu nu aș fi avut — „Smena“, rusesc, vi-l recomand —, dar pe mine scrisul mă interesa. Băgasem undeva caietul ăsta, și acum, când l-am descoperit la mutare, mi-a luat ceva timp să descifrez frazele mâzgălite la repezeală. Ca și cum aș fi developat un film.

Pe primele două foi erau notate sârguincios cele mai importante expresii în italiană, ca să-mi fie întotdeauna la îndemână. Un document neprețuit acum. Ceva ca un fel de dicționar minuțios al temerilor și dorințelor mele de atunci.

n-am bani — non avere soldi
toaletă — toaletta

durere de dinți — mal di denti
medic — medico
farmacie — farmacia
repede — presto
cină — cena
când — quando
cât — quanto
cum — come
îndrăgostit — innamorato
necăsătorit — scapolo
femeie — donna
frumoasă — bella
apus de soare — tramonto
sărut — bacio

În continuare notițele, cu toată naivitatea mea de atunci:

20 sept.
Scriu în trenul de la Milano la Veneția. Scriu datorită plăcerii de a scrie în trenul spre Veneția... O noapte italiană înăbușitoare. Trenul merge încet, aproape fără zgomot.

— Îi am la mine pe Eliot și Kenneth Wait.
— Parcă spuneai că i-ai citit.
— Da, dar nu în Italia.
O propoziție care mi-a venit în minte în avion:

„Îmi las liberă privirea să pască nori.“ Dacă o repeți de 33 de ori, acționează ca un koan pentru meditație.

Undeva după miezul nopții suntem la gara Mestre. Un microbuz bianco ne duce la hotel în Jesolo. Am dormit neîntors toată seara. Dimineața am ridicat storurile și... marea. La 30 de pași de fereastra mea. Adriatica.

Niciodată, niciodată atâta bagaj.

Scriu pe șezlongul de pe terasă. Bănuiesc că din nou pentru plăcerea de a scrie „Scriu pe șezlongul…“

Scriu așezat lângă o coloană din catedrala San Marco. În față porumbei. Înăuntru e liniște, nici măcar japonezii nu mai fac poze. Palatul Dogilor. Fresce de Tintoretto și Veronese. Tintoretto e întunecat și mistic. Cu toate astea — plin de carnație, trupuri grele de bărbați și femei, care parcă plutesc deasupra ta, de fapt se prăbușesc sub greutatea lor. Veronese e mai fluid și luminos. Veronese e venețian și mai tânăr. Îmi place Tintoretto. Podul Suspinelor. Canale Grande. E foarte picturală Veneția asta, atât de împodobită, atât de argintată. O oră și jumătate mai târziu, mă uit la un copac și îmi vine să vărs de la atâtea vederi.

O după-amiază singur la Veneția. Nu mai notez datele, pentru că zilele și nopțile s-au contopit. Aproape că n-am închis un ochi încă din prima seară. Și așa, după-amiază. Intenționat caut străduțele laterale. Înguste, departe de canonada *Canon*-urilor. Uite o bancă. În fața mea se joacă copii. Două femei beau cafea. Pot să petrec aici până diseară. Semăn cu un lup, care se desparte pentru o clipă de haită, deschide caietul și își notează sârguincios prada.

Se spune că în fiecare an Veneția se scufundă cu doi centimetri. Acum înțeleg de ce toți dau buzna să o viziteze. Ca și cum cineva ar zice: urcați să vizitați acest vapor. E Titanicul. După câteva zile se va scufunda și asta va fi cea mai mare tragedie a secolului XX. Dar chiar dacă Veneția s-ar scufunda, ei sigur ar transforma-o într-un muzeu subacvatic. Ei bine, atunci se va vizita cu costume de scafandru, îmi închipui cum turiștii japonezi înoată în bancuri ca niște pești, cu aparate foto subacvatice.

Ziua e deja pe sfârșite, și n-am scris încă nimic despre ea. O să se simtă jignită și o să rămână așa, apunând deasupra Adriaticii, care freamătă sub terasa camerei mele *per due*, în care deocamdată sunt singur. Nu mai știu dacă am notat că sunt aici la o întâlnire a studenților din Europa. Dar asta aproape că n-are nicio importanță. Eh, mi-a plăcut totuși o fată. Înțeleg că e portugheză. Știe

engleză — *And you? — Yes, little*. De fapt, nu mai mult de treizeci de cuvinte. Cred că n-o să iasă nimic.

Dar a ieșit. Toată grupa de portughezi e, cum să vă spun, o amestecătură de rase. De la negru foarte închis, trecând prin oacheș, la blond nordic. Carla, ea se numește Carla, e ușor oacheșă, cu ochi verzi. I-am spus doar că am citit jurnalele lui Torga. Asta a fost de ajuns. De atunci Carla era tot timpul lângă mine, iar eu îmi reaminteam toate cuvintele pe care le știam în engleză, și mă juram că atunci când ajung în Bulgaria învăț neapărat limba. Oare parte din farmecul ei nu se datorează faptului că e din Portugalia? O țară cu un nume atât de portocaliu, cuibărită undeva în celălalt capăt al continentului, călcând aproape în ocean. Am mâzgălit ceva ca o poezie:

Portugalia înainte să o fi văzut
Portugalia e oranj
iar oranjul e trist
Portugalia e portocalie
Portugalia e apusul
Portugalia e vestul
Câteodată gândac de colorado
Niciodată n-o să mă duc acolo.

Aceste însemnări părăsesc din ce în ce mai mult Veneția și intră în Portugalia. Tot ce e mai frumos are loc, de obicei, în ultima seară. Stăteam cu Carla în cameră până aproape de crăpatul zorilor, după ce toată noaptea ne-am plimbat pe țărmul Adriaticii. Vorbim de toate, deja mă descurc binișor cu limba. Ne dăm seama că am citit aceleași cărți și punem asta pe seama unei coincidențe mistice. Bagajul meu încă nu e gata. Tăcem, îi povestesc, după ce îmi caut mult timp cuvintele, despre un obicei taoist, care se numește „Să bem o cană de ceai fără cana de ceai“, în cazul nostru — să vorbim, fără să vorbim. Era să spun „să ne sărutăm, fără să ne sărutăm“. Știam că niciodată nu o să ne mai vedem. Știa și ea. O asemenea condamnare îți impune să trăiești toată relația în câteva ore.

Bine, bine, știu ce vă roade, n-am făcut-o. Niciodată în cele câteva zile. N-a fost nevoie.

Din nou în gara Mestre. Dimineața prea devreme.

Vine trenul, iar eu, Dumnezeu știe de ce, încă sper că ea va apărea și n-o să ne mai despărțim niciodată. În tren pentru prima dată de la începutul acestei călătorii deschid volumul lui Eliot. O fac la nimereală, ca și cu Biblia.

Pentru că nu mai am speranţa de-a mă-ntoarce
Pentru că nu mai am
Pentru că nu mai am speranţa de-a-ntoarce din loc pagina
Tânjirii după darul unuia sau după ţelul altuia, nemai-
Tinzând — de ce-aș mai tinde? — să lupt pentru acestea
toate.[10]

Așa se termină acest caiet. Zâmbesc ușor la unele notițe, *dar am eu oare dreptul să fiu ironic*? Încă ceva, atunci când mă simt bine la masă vorbesc câteodată despre Veneția. Când i-am povestit bunicului meu că întreg orașul e construit pe apă, el nu mai termina să-i plângă pe locuitorii lui, că nu aveau câmpuri și livezi, și tot întreba unde-și plantează vița-de-vie și-și pasc oile.

Ce altceva. Și acum călătoresc în tren, de parc-ar fi Mersul trenurilor, așa cum spune nevastă-mea. Fosta.

---

10. T.S. Eliot, „Miercurea cenușii“, I, în *Opere poetice 1909-1962*, traduceri de Șerban Foarță & Adriana Carmen Racoviță, note de Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu și Ștefan Stoenescu, Humanitas, București, 2011, p. 209.

24

Să vorbim despre altceva. Despre fotbal? Despre Tarantino? Câini? Mai bine pisici. Le prefer câinilor. Nu merg niciodată în haită. Nu simt față de nimic o mai mare milă decât față de câinii și pisicile vagaboande. Ei sunt de compătimit chiar mai mult decât oamenii fără casă. Dar tot mai mult mi-e milă de pisici. Câinii parc-au învățat câteva șmecherii. Le-au văzut la cerșetori. Și copiază iscusit o atitudine care naște compasiune. Se apropie de tine chipurile cu încredere, te miros, poartă în ochi o tristețe infinită când te privesc, mașinile îi lovesc, sunt striviți pe asfalt, îi calcă pe lăbuțe. Nefericirea lor e întotdeauna în fața ochilor tăi.

Pisicile maidaneze afișează o cu totul altă mândrie. Evită intimitatea, își ascund nefericirea, se furișează prin pivnițe și sub mașini. Nu se bazează pe compasiunea noastră. Am auzit că până și pisicile de casă, când simt că le vine sfârșitul, fug de acasă sau se ascund în cel mai inaccesibil colț, ca să rămână singure în agonia lor.

Cu Ema aveam două pisici — Mița și Pâțo. Mița era o siameză pursânge, cu ochi albaștri sticloși. Curtenitor, îi spuneam „pisica cu ochi de topaz“. Am luat-o de la un prieten de când era pui. O săptămână întreagă n-am mers la serviciu ca să îi dau lapte și să o strâng în brațe. Pisicuțele, când sunt mici, au mai multă nevoie de acest gest duios decât de lapte. Prietenul nostru, care primise în dar pisica, s-a speriat când i-au povestit cum unele siameze noaptea rod gâtul stăpânului. Voia pur și simplu să scape de ea. Mița nu avea încă dinți. Dormea cu noi în pat, între mine și nevastă-mea. Dimineața le găseam îmbrățișate. Ani, fata unor prieteni, care avea cinci ani, spunea: „Păi, Ema a născut o pisică“. Într-o carte despre creșterea pisicilor scria că aceste animale aproape niciodată nu se atașează de stăpânii lor, ci pur și simplu îi suportă. Mița fusese prea devreme despărțită de mama ei ca să și-o amintească, și presupun că ne accepta ca pe tutorii ei din aceeași rasă care, cine știe de ce, încercau să umble pe labele din spate. Dorința de a avea o pisică avea motive total diferite la mine și la Ema, dar era la fel de infantilă la origine. Recunosc că pentru mine pisica avea o funcție mai mult atributivă, ceva de genul pipei și

scaunului-balansoar pentru orice scriitor care se respectă. Cu pipă și scaun-balansoar deja mă aprovizionasem. Așa mă vedeam, așezat pe scaun, în papuci și halat, cu pipa între dinți și un corp cald, plin de electricitate, care toarce credincios în poală. Trebuie să fi văzut undeva imaginea asta. E posibil ca Hemingway să fi arătat așa. Nu, Hemingway ar fi trebuit să mângâie cel puțin un tigru.

Pentru Ema pisica reprezenta condiția minimă ca să se simtă mamă. Îi vorbea, o mângâia și o creștea ca pe un copil. Câteodată Ema părea ea însăși copilul mai mare, care își luase rolul prea în serios. Târziu am înțeles că în spatele acestui joc stă altul, prin care nevastă-mea voia pur și simplu să-mi arate cât de mult își dorește un copil. Cât timp am avut-o pe Mița, căsnicia începuse să scârțâie și eu, cu o încăpățânare prostească, susțineam că nu vreau copii, atâta timp cât relația noastră e pe muchie de cuțit. La fiecare scandal pisica se ghemuia la fereastră, ne privea cu ochi sălbatici și pufnea. Cărțile descriu starea asta ca pe o nevroză tipică de anxietate. Niște cunoscuți de-ai noștri se plângeau că pisicile lor se tot aruncau de la balcon de la etajul nouă. Mai târziu cei doi s-au despărțit. A fost divorțul cel mai uman. Au salvat de la moarte câteva pisici.

Mița era bine-mersi. Locuiam la etajul unu. Pe Pâțo l-am găsit doi ani mai târziu. Cineva aruncase niște pisoi abia fătați în subsolul blocului. Toată seara s-au auzit mieunaturi abia perceptibile, care încetau treptat. Am umblat în jurul blocului destul de mult timp până să descoperim că mieunatul venea de la subsol. Supraviețuise doar un pisoi. În câteva zile, Pâțo reveni la viață și începu să iasă din cutia lui de carton. De cum l-a văzut siameza, a scos ghearele. Nu mai arătase vreodată asemenea agresivitate. Corpul i se înțepenea în mod straniu, blana i se zburlea și mârâia atât de înfiorător, încât ea însăși se îneca și se sufoca în sunetele alea. Iar pisicul se apropia de ea naiv, o mirosea, ca și cum ar fi recunoscut-o pe mama lui. Timp de câteva luni Pâțo a locuit separat, în camera cealaltă, și plângea după siameză. Pe urmă în Mița s-a deșteptat brusc sentimentul matern și singură s-a dus la el. A început să-l lingă, avea grijă de el, îl lăsa să se joace cu coada ei superbă. Așa, cele două pisici, care la început nu puteau sta împreună în aceeași cameră, acum nu se mai îndepărtau una de cealaltă la mai mult de un botic.

Căsnicia mea cu Ema mergea exact în direcția opusă.

25

Se spune că trandafirul alb este simbolul tăcerii și al discreției. Când într-o încăpere avea loc o discuție foarte personală și confidențială, se puneau de jur-împrejur trandafiri albi. Expresia *spusă sub trandafir* se păstrează și azi. *Sub rosa dictum*.

Trifoiul cu patru foi este stema Irlandei.

Prazul este stema Țării Galilor.

Stema Japoniei este crizantema.

Ciulinul a fost ales ca stemă a Scoției după o întâmplare foarte interesantă. Odată, când danezii s-au hotărât să atace armata scoțiană, un danez a călcat într-un ciulin. Aceste plante sunt foarte răspândite pe țărmul Scoției, danezul fiind în picioarele goale a urlat de durere. Scoțienii au auzit urletul, s-au trezit și i-au izgonit pe danezi pentru totdeauna. De atunci respectă foarte mult ciulinul și l-au pus pe stema lor.

Iar virnanțul e recunoscut ca fiind modelul treflei de pe cărțile de joc.

Ghidul florarului amator, 1913

26

Până la vârsta de doi ani, nu trebuie să mănânci pește pentru că poți să amuțești pentru totdeauna...

(Nu știu de unde)

Ne dăm seama prea târziu, după ce am fost seduși. Cel mai ușor ar fi să-l numim pe Dumnezeu Cel Mai Mare Seducător. Aș accepta asta, dacă stabilim de la bun început că sub denumirea de Dumnezeu înțelegem limba. Nu litera, ci limba. El (Dumnezeu sau limba) a vorbit de fapt doar șase zile... În a șasea zi, ultimul cuvânt pe care l-a rostit a fost om. Și de atunci n-a mai spus nimic. I-au fost atribuite tot felul de cuvinte, dar nu cred că sunt ale Lui. Pentru că El nu vorbește cu cuvinte, El pronunță lucruri. Lucrurile, numite de această limbă, se îndeplineau în momentul rostirii. Nimeni după El nu a ajuns să stăpânească limba Lui. Mulți au încercat. Întreaga Biblie este crestomația acestor încercări. În acest sens numesc eu filologia învățarea lui Dumnezeu. Limba e înaintea filologiei. Ce s-ar fi întâmplat dacă cineva ar fi reușit să stăpânească limba dumnezeiască (tautologia e inevitabilă). Am inventat istoria unui astfel de om și m-a cuprins frica.

Apare un om care stăpânește Limba, Limba celor șase zile. Când rostește *apă*, înaintea lui se deschide oceanul, când rostește *noapte*, ziua lasă locul nopții, dacă spune *femeie*, femeia apare lângă el. O asemenea limbă are nevoie de spații largi, de pustietate, unde să se îndeplinească. Această lume, deja spusă, se dovedește prea strâmtă pentru limba omului, prea fragilă pentru imaginația lui. Întreaga istorie a lumii depinde de ce va rosti. Omul abia dacă mai suportă toată această responsabilitate pe care o poartă asupra sa. Nu mai vorbește, se închide în el. Face tot posibilul ca să nu adoarmă, pentru că ar putea în somn să scape vreun cuvânt care să anuleze lumea într-o clipă. Ce s-ar întâmpla dacă, printre altele, i-ar scăpa cuvinte precum *foc*, *cenușă și gheață*, *apocalipsă*. Aici nevastă-mea mă întreabă ce s-ar întâmpla dacă s-ar împiedica de ceva, în timp

ce merge, și ar înjura fără să vrea. După care moare de râs. Ai vrea tu, îi răspund, dar nu e deloc de râs — și mă trec fiori. Ca un bărbat ce sunt.

Nu știam cum să termin povestea asta. Una din variante era ca niște prieteni, înspăimântați, să se adune și să-i smulgă limba. Dar nu cred că asta ar fi de folos. Atunci am ales cealaltă variantă. Mi s-a părut mai firească și mai sigură. Pur și simplu, totul a continuat timp de șase zile. În a șaptea zi, omul și-a dat seama că a pierdut Limba.

Și s-a așezat să se odihnească.

27

Scleroza o să ne transforme în oameni noi.
Bancurile vechi o să fie întotdeauna haioase.

Câteva ore am fost ca mort. Exact așa s-a exprimat nevastă-mea. Nu-mi amintesc nimic. S-a întors de la serviciu și m-a găsit, ca de obicei, în scaunul-balansoar. Arătam ciudat, cu gura ușor întredeschisă, din care se prelingea o dâră de salivă. De asta ar fi putut să mă scutească. Mi-a vorbit, m-a strigat pe nume, nimic. M-a scuturat zdravăn. Am privit-o, fără s-o recunosc, *tu nu m-ai recunoscut, mă înțelegi*; eu am răspuns: *doamnă, dumneavoastră nu sunteți mama mea, eu mi-o amintesc*. Nimic, da' nimic nu-mi amintesc. Tocmai atunci a sunat la ușă. A sunat. Am auzit și m-am sculat să deschid. Atunci mi-am revenit, crede nevastă-mea. Nu aveam nimic. Mă durea doar puțin capul. Pe bune, nu puteam să-mi amintesc orele acelea. Cred că e de la oboseală. Un fel de deconectare mentală.

— Trebuie neapărat să mergi la doctor, mi-a spus nevastă-mea. La... neurolog. Pun pariu că primul la care s-a gândit a fost psihologul, psihiatrul.

— Neapărat, am răspuns.

Bineînțeles, n-am să merg la niciun fel de doctor. Dacă era asta, de ce mă temeam, doctorii nu puteau să facă nimic. Am avut o mătușă cu sindromul Alzheimer. O duceau pe la tot felul de medici, care o îndopau cu medicamente, iar rudelor le spuneau că cel mai bine e s-o ducă într-o clinică de psihiatrie. Așa numeau ei ospiciile. Cu puțin înainte de sfârșit a ajuns și acolo. În puținele momente de luciditate plângea ca o fetiță care-și roagă părinții s-o ia din tabără. Se plângea că o stropesc cu apă rece, că îi fac șocuri electrice. Nu, eu nu o să mă las așa ușor. Boala are o lungă perioadă latentă. Mai pot trăi încă un pic ca un om normal. Și poate că într-adevăr e de la oboseală. Pur și simplu, trebuie să încetinesc ritmul. Dacă e nevoie, voi renunța la serviciu, o să-mi caut altceva. Cu toate astea, în seara următoare am căutat scrisorile de la verișoară-mea, care mă informa regulat despre boala mamei ei. Trecuseră mai mult de

zece ani. Am sărit peste rânduri și am citit numai acolo unde era vorba de boală.

„…O prietenă, evanghelistă, mi-a spus că numai Fecioara Maria o mai poate ajuta pe mama. Nici Iisus, nici Dumnezeu, îți închipui… Dimineața și seara mă rog la Fecioara Maria s-o ajute pe mama. Știu că nu crezi în asemenea lucruri, dar am încercat totul, totul. Am început s-o încuiem în casă. De câteva ori a reușit să fugă, mergea singură pe stradă, nu are niciun instinct de conservare. Se pierduse prin oraș, pe jumătate goală. Câteodată mintea i se luminează și mă recunoaște. Mă îmbrățișează și plânge, plânge… După aia nu, nu-și mai amintește cine sunt. Primul pe care nu l-a mai recunoscut a fost tata. Urla că ea nu doarme cu un bărbat străin. Mă roagă s-o las s-o vadă pe mama ei, știi, a murit acum 15 ani. Mă simt ca mama propriei mame. O las să plângă, câteodată o cert ca pe un copil mic. Evit să-i privesc fața, pentru că nu vreau să mi-o amintesc așa. Pur și simplu nu vreau.“

Niciodată n-am să ajung până acolo. Niciodată. Niciodată. Niciodată. Niciodată. Niciodată.

28

În foc s-a născut,
De foc a fugit,
De foc despărțit,
Iute a murit.

Dacă cineva m-ar întreba ce-am făcut în ultimul an, pot să-i răspund liniștit: am fumat. Față de nimic altceva nu arătam atâta sârguință ca pentru țigări. Rărisem ieșirile în oraș la minimum. Serviciul îmi permitea. Aproape că nu ridicam receptorul. Stăteam acasă cu pisicile și fumam. Din când în când trecea pe la mine o veche cunoștință, care n-o ducea deloc bine cu banii. Tocmai ieșise dintr-o clinică de dezintoxicare și susținea că acum e curată, dar nimeni nu o angaja. Nu cred că se străduia prea mult. Îmi cerea cu împrumut sume mici, pe care nu mi le mai dădea înapoi niciodată. În schimbul lor îmi propunea întotdeauna câte o țigară cu marijuana. Cred că o considera drept plata datoriei împrumutului de dinainte. Îi apreciam gestul: pentru ea drogurile valorau mai mult decât banii. Susținea că în Occident iarba nu mai e considerată de mult un narcotic. Povestea cum pe vremuri încercase cu niște ciuperci de pădure, mult mai puternice decât heroina.

Când mâncai un pic din ele, povestea Hașa (de la Hristina sau de la hașiș, tot aia), îți apăreau imediat în față tot felul de elfi, gnomi, mici duhuri ale pădurii și alte zâne. Putea să-ți apară chiar regina Mab. Ciupercile astea îți deschideau ochii să vezi lucruri care există, dar altfel sunt invizibile.

Îmi plăcea povestea asta cu ciupercile, dar eu rămâneam la țigară. Întotdeauna m-am simțit un pic vinovat în fața Hașei. Eram elevi când am început amândoi să fumăm. Ea a mers mai departe. Nu știu dacă a renunțat la „ciuperci“, dar sunt sigur că deja trăia cu elfii. În fața ei mă simțeam ca un elev care a plecat să chiulească cu ceilalți de la ore, dar în ultimul moment s-a răzgândit. Alții ar fi spus că m-am salvat. Cine știe. Mie Hașa mi se părea salvată. De doi ani tot spunea că o să fugă în Israel. Când aduceam vorba

despre asta în timpul rarelor noastre întâlniri, ea întotdeauna o ținea una și bună: păi eu sunt deja la Ierusalim. Și cu siguranță era așa, pe când eu nu-mi mișcam fundul din sufrageria apartamentului din cartierul „Mladost-4“.

Scrumiera tatălui meu era din Finlanda, cu capac. Semăna mai degrabă cu un mic sicriu, cu un șanț pentru o singură țigară. Îmi plăcea ideea unei scrumiere personale, așa cum pot fi personale periuța de dinți și aparatul de ras. Pe lateral, cu litere absolut necunoscute mie, era gravată o inscripție (nici tata nu-i cunoștea sensul). Mult mai târziu, când mi-au descifrat-o, literalitatea ei m-a speriat: „Totul e scrum“.

Când fumam, repetam inconștient gesturile tatălui meu. Scuturatul energic al țigării cu degetul arătător, încruntatul sprâncenelor când trăgeam din țigară, de fapt întreaga concentrare și importanță a gesturilor. Cel mai greu mi-am însușit plierea ușoară, naturală a degetelor arătător și mijlociu, între care stătea țigara. La mine cele două degete erau nefiresc de încordate și întinse.

În timp ce căutam ceva printr-o revistă cu poze dinainte de război, am dat peste un anunț despre un bărbat care a bătut recordul la cele mai multe țigări fumate într-o zi. Când l-au întrebat de ce aprinde cu chibrit și nu folosește bricheta, care tocmai era la modă, omul a spus că nu vrea să-și strice dinții de la gazele arse, pe care le scotea bricheta. Un adevărat fumător este de fapt un estet care are grijă de soarta dinților săi.

Ei bine, nu-mi doream altceva de la viață decât să stau în curtea din spatele casei, printre cucută și urzici, tolănit pe scaunul-balansoar, cu un pachet de țigări ieftine. Să tragi odată cu fumul tot ceea ce e în jurul tău — nori, cărămizi, avioane de călători, Calea Lactee, tot. Orice poate fi înghițit cu puțin fum de țigară. Vreau să simt cum fumul îmi coboară în plămâni și gravează pe suprafața imaculată telegrame insistente din nicotină. Și cum iese apoi de-acolo azuriu și slăbit.

Există ceva angelic într-o astfel de moarte, să sfârșești așa, fumând foarte leneș țigară după țigară în curtea din spatele casei. Într-o bună zi, îți vor descoperi cenușa în urna unei scrumiere speciale, finlandeze, numai a ta. Nimic altceva. Nimic de care se pot lega, nici urmă de corp, degete înnegrite de tutun, ficat găunos sau dinți îngălbeniți. Puțină cenușă. Dacă ești un fumător desăvârșit, nici cenușa n-o să mai fie. Numai fum. *În foc s-a născut*...

Oare pe acea scrumieră nu scria de fapt că totul e fum? Sună mai încurajator. Mai ecologic.

29

CONTRIBUȚIE LA O ISTORIE NATURALĂ A MUȘTELOR

Muștele fac parte din ordinul dipterelor și au o singură pereche de aripi bine dezvoltate. Majoritatea mușteloor au trăit dintotdeauna pe lângă om, depind de activitățile lui și de aceea se numesc sinantrope (*syn* — împreună, *antropos* — om). Trăiesc în casa omului, pe lângă excrementele lui, pe la gropile de gunoi etc. În acest sens se poate admite că mușteleo sinantrope tipice, pe care le cunoaștem astăzi, sunt create involuntar de om. Sau de activitățile lui reziduale. Unii cercetători afirmă că ele au existat cu mult timp înainte de apariția omului și s-au hrănit tot cu cadavre și excremente. Dar nu neagă că, odată ce a apărut omul, l-au recunoscut pe dată drept stăpân și au intrat în casa lui în mod contagios. De atunci și până în zilele noastre, stăpânul nu s-a resemnat cu musafirii sâcâitori, chiar dacă ei își doresc numai firimiturile de la masa lui, și încearcă în fel și chip să le gonească. Folosește fâșii de plastic pe la uși ca să le țină afară; bețe cu o bucată de cauciuc la capăt ca să le omoare, castronașe cu oțet ca să le înece; le vânează cu mâna și le închide în cutiile de chibrituri. Și mai eficient este jocul practicat de copii. Musca e prinsă și i se rup aripile, moment în care ea decade din ordinul dipterelor, se transformă într-o jivină terestră și slujește ca învățătură de minte și obiect de spaimă celorlalte muște. Toate astea, din fericire fără prea mare succes, sunt făcute de către oameni fără alt motiv decât acela că nu înțeleg cât e de importantă musca și cât de folositoare poate fi ea.

În primul rând ea este un reductor, adică un organism care descompune substanțele organice — cadavre, leșuri, hoituri, excremente — în substanțe anorganice, care sunt asimilate de către plante. Astfel, obișnuita muscă de casă *Musca domestica* sau musca de latrine *Eristalis tenax*, ba chiar și cea albastră de carne (*Calliphora*) devin limitatori naturali ai unei evoluții organice dezlănțuite.

Corpul dipterelor, în particular al muștelor, are o structură foarte interesantă. Ochiul muștei e o adevărată revelație. Este foarte bine dezvoltat și cuprinde aproape tot capul. Ochiul e compus de fapt din mii de ochi mai mici, fațete, toate sub formă hexagonală, puțin bombate. Fiecare fațetă reproduce numai un punct din imagine, iar toată imaginea este însumată în creier. Astfel, musca privește lumea mozaicat, sau compus. Se consideră că muștele sunt mioape, dar ce privire mai amănunțită, mai detaliată a lumii ne-am putea închipui? Fragmentarismul, folosit de unii romancieri, este preluat de fapt de la ochiul muștei. Oare ce fel de roman ar ieși, dacă am reuși să convingem o muscă să povestească...

Ce fel de roman ar ieși, dacă am reuși să convingem o muscă să povestească? Nici nu mă îndoiesc că ea vorbește o limbă, bineînțeles, diferită de a noastră. De vreme ce în cazul acesta eu sunt cel interesat de muscă (de ce oare musca nu se interesează de mine?), trebuie să descopăr mecanismul limbajului ei. Din câte știu, limbajul albinelor e strâns legat de figurile pe care le desenează în zborul lor. Aceeași analogie am putea să o căutăm și la muște. Musca domestică e cea mai apropiată de oameni, e la îndemâna[11] lor. Am spus „la îndemână“ în virtutea inerției. Exact în felul ăsta omul a discutat cu ele tot timpul. Atunci când încercăm să găsim un alt limbaj trebuie să evităm inerția, de aceea vom folosi expresia „ținem muștele sub observație“[12]. Următoarea etapă în asimilarea acestui limbaj putem să o numim „capacitatea de a vorbi doar cu o singură muscă“. Asta presupune multe zile de observație a unui singur exemplar. Fiecare muscă are propriul ei zbor, adică propriul ei limbaj. Unele muște sunt mai vorbărețe și se rotesc mai mult timp în aer, altele vorbesc mai rar, se așază în mijlocul frazei, se întorc la începutul ei și în cele din urmă pierd firul povestirii. E bine să se țină sub observație muște cu un zbor limpede, clar, ce nu-și împodobesc excesiv povestirile și știu unde trebuie să se oprească. Pentru cei ignoranți, muștele sunt identice. Dacă cel hotărât să se inițieze în tainele acestui limbaj neglijează această fază importantă din observarea minuțioasă a unei singure muște, va încurca ușor diferitele exemplare și va intra încontinuu dintr-o povestire în alta.

---

11. Joc de cuvinte intraductibil. În bulgară expresia „la îndemână“ se traduce literal „sub mână“.
12. În limba bulgară, expresia „a ține sub observație“ se traduce literal prin „a ține pe cineva sub ochi“.

30

Pentru că atunci când o muscă moare și deasupra ei se pune cenușă, ea renaște, are loc un fel de reînviere și începe o altă viață.

Lucian, *Cuvânt de laudă pentru muște*

În ultima vreme mă ocup cu ceva care, în cel mai fericit caz, ar putea fi considerat straniu, sau mai bine zis simptomatic. Studiez muștele... și, o spun pe-a dreaptă, povestea lor. În preocuparea asta a mea există un lucru care-mi ușurează munca — obiectul cercetat se află întotdeauna înaintea ochilor mei. La fel și în fața ochilor celorlalți, și din cauza asta e invizibil pentru ei.

De unde oare acest interes brusc pentru muște? Încerc să mă conving că e datorită romanului pe care vreau să-l scriu. Un roman fațetat, care să semene cu ochii muștei. Și, asemenea lor, un roman cu multe amănunte, cu cele mai mărunte lucruri, invizibile în fața ochiului liber. Un roman cotidian, așa, ca muștele. Uite, îmi spun, de asta am nevoie de muște. Aceste insecte care zboară pe deasupra noastră, moțăie pe tavan, se plimbă pe masă, în același timp trăiesc și își depun larvele în trupuri putrezinde sau în WC-uri. Ele sunt singurele în măsură să facă legătura între spațiul eteric și împărăția subpământeană a WC-ului.

Musca este mediatorul lumii, înger și demon laolaltă. Ce model mai bun pentru un roman, ce alegorie mai bună? Platon spune în *Ion*: „Poetul e o făptură ușoară, înaripată și sacră, în stare să creeze ceva doar după ce-l pătrunde harul divin și își iese din sine, părăsit de judecată“.[13] O muscă care a înnebunit. Știm că Platon nu s-a prea dat în vânt după poeți.

Romanul ideal va fi acela în care firul roșu al diferitelor capitole este o muscă în zbor. Pot să repet — firul roșu va fi o muscă.

Și din nou — o muscă.

Muscă. Mus-că. Muuuuus-căăă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă. Muscă.

Ei bine, mai există un motiv bine întemeiat datorită căruia meditez asupra mușchilor, mă afund adânc în istoria WC-ului și în toate celelalte. Un motiv sâcâitor, o altă muscă, căreia reușesc să-i acopăr bâzâitul măcar pentru câteva ore, cât timp le studiez pe celelalte din jurul meu. Dar ea rămâne în mine. Musca din capul meu are nevoie de o gaură.

---

13. Platon, *Opera integrală*, vol. I, traducere, introducere generală, introduceri și note de Andrei Cornea, Humanitas, București, 2021, p. 267.

31

Plasa servește la prinderea peștelui — după ce peștele a fost prins, plasa trebuie să fie uitată.

Capcana servește la prinderea iepurelui — după ce iepurele a fost prins, capcana se uită.

Cuvintele slujesc la prinderea sensului, când sensul a fost prins, cuvintele pot să fie uitate.

De-aș putea să găsesc pe cineva care a uitat cuvintele, ca să stau de vorbă cu el.

Zhuangzi, sec. III î.e.n.

32

E culegător de povești,
Dar el însuși nu are nicio poveste.

Dimineața mă scol târziu. Mă îmbrac și mă duc la piață. Rareori cumpăr ceva. Mă plimb încet printre tarabe, mă uit cu atenție la toate fructele și legumele. Nu dau importanță vânzătorilor. Doar privesc. Meditez asupra culorilor calde și a formelor rotunde. Numesc acest exercițiu „vitamine pentru ochi". Ajută după nopțile prelungite în care te-ai uitat numai la litere. Apoi îmi cumpăr un ziar. N-are importanță care. Ziarul, ca și țigările, sunt justificarea faptului că stai singur la o masă sau pe o bancă mai mult de o oră. Nu atragi atenția. Citești și asculți ce vorbesc oamenii. Altfel aș uita să vorbesc. N-am chef de vorbă, nu-mi amintesc s-o fi făcut în ultimele zile, dar sunt un bun ascultător. În cafeneaua de lângă piață temele sunt dinainte repartizate pe anotimpuri. Astfel, în mai se vorbește despre balul absolvenților, în iunie despre concedii, în iulie despre admiterea la facultate, în august despre concediile ratate, în septembrie despre mărături și caiete pentru elevii de clasa întâi. Toate astea mă liniștesc. Înseamnă că undeva, foarte aproape de mine, viața curge calm și ordonat, ca felul unu, doi și trei la cantină. Mă ascund în spatele ziarului și ascult ce-și vorbesc oamenii, mă dizolv în poveștile lor ca un cub de zahăr în cafea. Dacă voyeurismul e legat de ochi și de văz, atunci cum se numește ascultatul? Un fel de voyeurism al urechii.

Iată două femei trecute de treizeci. Stau la masa mea și sporovăiesc. Una are un băiat de șase ani, care umblă de colo-colo și, cum se apropie de mama lui, discuția încetează imediat, cât ea să-i dea următoarea bucățică de prăjitură, apoi pleacă din nou, încetișor, ca și cum n-ar fi întrerupt nimic. Pentru cele două femei eu sunt aproape invizibil. Nu se jenează în niciun fel. Vorbește cea fără copil.

— Șase ani se fac de când ne-am căsătorit și idiotul ăsta n-o să mi-o ierte.

— Un maniac, răspunde cealaltă.

— Continuă să facă dragoste cu mine doar când sunt la ciclu. Cinci zile pe lună. În restul timpului nu vrea să mă vadă. Cu cât mă dau mai mult la el, cu atât înnebunește mai tare... Acum suntem singuri în apartament, putem s-o facem în fiecare zi. Dar nu. Urlă. Spune că nu se poate uita la mine. Cățea, îmi strigă, te-ai futut cu tot cartierul înainte să te măriți cu mine.

— Ei, da' ce naiba mai vrea și ăsta?

— N-ai putut să reziști nici măcar un an, spune. Cică îi promisesem că o să ne căsătorim virgini, ca în romane. Păi ce, eu sunt Brooke Shields?

— A, da' ce, Brooke Shields crezi că e virgină? Și după asta?

— Trebuie să-ți spun că l-am așteptat până în ultimul moment. Dar l-au mai reținut în Komi încă două luni. Doar nu sunt de piatră. (Aici nu rezist și arunc o privire, în timp ce sorb din cafea. Într-adevăr nu e de piatră — sâni mici, ca de fetiță, provocatori și obraznici, cu un început de rotunjime a șoldurilor, cu picioare ispititoare, carnea tare, firișoare de păr decolorate de soare, abia vizibile.) Și am făcut-o cu totul întâmplător. Știi cum e, bei puțin, te relaxezi, știi, doar te mângâie pe coapse și hop. Aveam douăzeci și cinci de ani. Ăla era să înnebunească când a văzut că sângerez. Cred că eram ultima virgină din cartier. Am murdărit tot pe-acolo. Am murit de rușine. După aia nimic cu omul ăsta, nu l-am mai văzut, cred că și acum mă înjură. După două săptămâni Capcio s-a întors, aveam fixată deja ziua nunții. Să vezi ce servicii de masă cumpărase, ce inele...

— Pentru că acolo aurul e ieftin.

— Adunase mulți bani și am făcut o nuntă ca-n povești. Și pe urmă, după ce a înțeles că nu mai sunt virgină... când a început să urle că l-am mințit, că el acolo nu s-a uitat după nicio femeie, lucra în două schimburi, ceilalți îl tot șicanau că are încredere în mine și muncea din greu pentru mine și eu aici mi-am făcut de cap. Trei luni nu s-a atins de mine. A treia lună a așteptat să-mi vină ciclul și ne-am culcat împreună pentru prima dată. Eu, zice, n-am putut să fiu primul, dar acum, zice, de fiecare dată o să ne fie ca prima dată. Cinci zile, cât am fost pe stop, nu s-a sculat de pe mine. Eu am un ciclu dureros și tot timpul sughiț, strig de durere, mă tot feresc. Și lui îi e și mai bine. Doar așa vrea, ca și cum aș fi virgină.

— E bolnav. Da' și pe tine îmi vine să te omor, că îl mai suporți.

— Să nu crezi că lui îi e ușor. Altfel, nu-i om rău. Numai nebunia asta a lui să nu fi fost. Nu știu ce face în celelalte zile din lună. Poate și-o face singur la baie, sau are pe alta, nu știu. Îl rog s-o facem măcar o dată când nu sunt pe stop. Să pot să rămân și eu însărcinată...

Mi-e jenă să mai stau. Mă scol și plec. Ele parcă mă observă pentru prima dată, tac și beau conștiincios din cafea. Pe drumul spre casă mă gândesc că pentru jumătate de oră am fost mai intim cu femeile astea decât ar putea fi ele cu propriii lor soți. O concluzie tristă. Undeva există, cred eu, alți bărbați care, în același mod, sunt mult mai intimi cu propria ta soție.

33

O să locuim tustrei aici,
o să jucăm șah și cărți...

Bine, să încercăm din nou.

Încă locuiam cu Ema, când în sfârșit am luat hotărârea definitivă de a pleca. De fapt, hotărâsem asta de câteva ori, dar tot amânam. De aceea am făcut comandă la un camion pentru sâmbăta viitoare și mi-am sunat și trei prieteni. Nu aveam mult bagaj. Ultima noapte cu Ema. Stăm la masa din bucătărie. În jurul nostru — cutii de carton pline cu cărți, doi saci de haine, costumul meu de nuntă, o, Doamne!, de un verde toxic, pus pe umeraș. Cele două pisici stau în poala mea, le mângâi, întotdeauna devin neliniștite când în cameră este adunat bagaj. Nu le place să rămână singure. O să mai trec câteodată să le văd, spun. Nu trebuia, Ema începe să plângă. Încerc să o liniștesc. Îmi doresc mult s-o iau în brațe, dar îmi spun că dacă o fac, mă întorc din nou și agonia continuă. Tăcem. Fumăm. Vorbim despre lucruri neînsemnate. Cu toate astea îmi doresc ca noaptea să fie cât mai lungă. Niciodată n-am fost atât de împreună. Undeva se afla un alt bărbat, pe care nu-l cunoșteam, în ea mișca un copil, care nu era al meu, iar în urma noastră — niște ani cu foarte puține zile senine. Mă întreb care din cele trei lucruri ne-a despărțit cu adevărat. Dar în noaptea asta niciunul dintre ele nu exista. Îmi doream să se întâmple ceva, care să schimbe dintr-odată lucrurile. Exact în momentul ăsta. Măcar un semn. Niciodată legătura cu ceilalți nu e atât de puternică precum în momentele în care îi pierdem.

— Dă din piciorușe, spune Ema și-mi arată burta. Ăsta trebuie să fie semnul.

Copilul soției mele. Iată un exemplu de propoziție corectă gramatical și totuși profund greșită. Între mine și soția mea se află un copil. Și el dă din picioare împotriva mea. Face pași stranii în pântecul ei. A plecat de undeva și după ceva vreme va ajunge aici, în camera asta. Oare va înțelege vreodată că

primele luni din acest drum al lui l-am parcurs împreună? Și ușa pe care o va deschide va fi trântită în urma mea.

Bunica mea spunea odată că, pentru a se naște cineva, altul trebuie să moară spre a-i face loc. Seara, pentru prima dată în ultima jumătate de an, ne-am culcat împreună. Mă prefăceam că dorm, în timp ce Ema mă îmbrățișa. Pisicile, și ele, s-au cuibărit între noi. O familie extrem de drăguță. Numai copilul Emei mișca des. N-avea loc.

Dimineață a venit camionul.

34

Matei, Marcu, Luca, Ioan, unde v-ați ascuns? Eu deja merg pe apă...

Trăia undeva un bătrân, care răspundea de echilibrul universal. Nimeni nu-i dăduse sarcina asta. Dar bătrânul se simțea responsabil. Meseria lui de zi cu zi era grădinăritul. Nu vorbea cu nimeni. A apărut în sat cu mulți ani în urmă și a cumpărat una dintre casele de la marginea lui. Vorbea lumea că ar fi cumpărat-o aproape pe nimic, pentru că această casă era pustie de ani de zile și oamenii se jurau că seara târziu văzuseră pe la ferestre, înăuntru, focuri stranii. Când grădinarul s-a mutat, toți au observat camionul uriaș care l-a adus, plin ochi cu cărți legate în baloturi, lădițe cu tot felul de semințe și un scaun-balansoar uriaș, foarte vechi și șubred, legat pe alocuri cu sârmă. A, da, și o pisică. La vederea acestor accesorii, stranii pentru sat, a fost catalogat imediat drept sonat. „Sonați" erau numiți nu nebunii ordinari, cu care satul se obișnuise de mult, ci unele capete luminate care o luaseră razna de la prea mult citit. Dacă satul ar fi auzit de Don Quijote, ar fi pus un diagnostic mult mai precis, dar acum și „sonat" își făcea treaba.

În fond, bătrânul nu făcea nimic ilegal. Câteodată nu ieșea din casă cu zilele, nici măcar lampa nu o aprindea noaptea. Ca și cum ar fi plecat undeva. Altă dată petrecea tot timpul în grădină, sădea noi semințe, altoia pomișorii. Altă dată scotea afară scaunul-balansoar, se așeza pe el, mângâia pisica și privea țintă vreun copac. În grădina lui creșteau plante stranii, necunoscute în sat. Copaci cu frunze late, plante uriașe, tufișuri joase cu niște fructe mărunte, de un roșu-aprins, lalele cu petale albastre, tulpini uriașe și țepoase (cu barbă, cum spuneau sătenii), în al căror vârf numai o dată pentru câteva zile se aprindeau flori splendide. Babele se jurau că grădina e vrăjită. Odată, un purcel de prin vecini s-a strecurat înăuntru și după trei zile s-a umflat și a murit. Numai albinele se năpusteau ca nebunele spre grădina cu flori stranii și se întorceau la stup îngreunate și îmbătate.

O dată pe lună omul cobora până la poșta din sat și, invariabil, trimitea o scrisoare și o telegramă. Adresele erau întotdeauna aceleași. Telegrama — la o adresă oarecare din Sofia. Iar scrisoarea... adresa era scrisă într-o limbă străină, pe care poștărița nu reușea s-o descifreze, spre nemulțumirea întregului sat. Abia după asta, când a transcris liniuță cu liniuță fiecare literă de pe plic și l-a trimis fetei ei de la oraș, tot satul a oftat mulțumit, când a înțeles cine e destinatarul. Iar destinatar era însăși Organizația Națiunilor Unite, cu sediul central la New York. Și dacă telegrama conținea unul și același text, pe care poștărița „din obligație de serviciu“ trebuia să-l citească, ca să poată număra semnele, atunci nimeni nu știa ce scrie în scrisorile trimise unui asemenea destinatar important. Telegramele conțineau doar două propoziții scurte. „Acum sunt într-adevăr bine. Vă aștept.“ Urmau numele destinatarilor. Două femei cu același nume de familie.

Ultima dată când bătrânul a venit la poștă nu arăta deloc bine. Ochii îi erau adânciți în orbite, iar mâna îi tremura puternic în timp ce scria telegrama. Poștărița nu s-ar fi uitat pe telegrame, atâția ani la rând îi numărase semnele. De data asta, îi atrase atenția faptul că pe formular erau doar două cuvinte. Și nu oarecare. Din cele care fac să ți se scoale părul în cap: „Sunt mort“. Funcționara a obiectat cum că e interzis să se scrie în telegramă astfel de lucruri. Omul n-a spus nimic, a mototolit formularul, a luat altul și a scris: „Mă duc“. A plătit și a ieșit. După două zile, în sat au apărut două femei, probabil mamă și fiică. Erau în negru, și culoarea o prindea de minune pe cea de-a doua. Au coborât din autobuz, au întrebat unde locuiește cutare și cutare. Și s-au îndreptat spre casa grădinarului nebun. După mai puțin de o oră au ieșit și s-au dus la primărie. Au discutat ceva acolo și s-au întors cu doi bărbați din sat cu lopeți. Primarul a dat aprobarea ca grădinarul să fie îngropat în curtea lui, în spatele casei. Ceva nemaiauzit în sat. L-au înmormântat chiar în ziua aceea, și cele două femei au apucat ultimul autobuz. Singurul lucru pe care l-au luat din casă a fost un carnet vechi, legat în piele. Cu trecerea anilor, grădina s-a întins atât de mult, că aproape a înghițit casa. Încă mai păstra aerul acela exotic, straniu, copacul cu frunze late s-a făcut imens, dar nimeni nu avea curajul să intre acolo.

Un anumit timp după moartea grădinarului, din casă s-au auzit mieunaturi jalnice, dar în curând și ele s-au pierdut.

Carnetul era vechi, legat manual. Format de buzunar, cu spirală de fier. Pielea, odinioară vișinie, era acum întunecată la culoare. Pe copertă încă se putea citi, scris cu litere grațioase, *Însemnările unui naturalist*.

35

ÎNSEMNĂRILE UNUI NATURALIST

O iau de la cap. Nu sunt sigur că scrisorile pe care le trimit Organizației ajung unde trebuie. Presupun că acolo ajung multe scrisori zilnic. Totuși, cineva trebuie să le citească. Cineva trebuie să dea și peste ale mele. Pentru că timpul trece și lucrurile se înrăutățesc tot mai mult. Devin de nestăpânit. Fac tot ce-mi stă în putere pentru echilibrul universal, dar ei trebuie să fie avertizați. Nu o să mai rezist multă vreme singur. Nu știu dacă n-am greșit cu Organizația. Nu am altă soluție.

Casa pe care am închiriat-o e bună. Are o curte mare cu vedere spre sud. Clima e favorabilă, vânturile sunt blânde și potolite. Pisica s-a acomodat repede, ceea ce înseamnă că locul e într-adevăr prielnic. De mâine încep să lucrez în grădină.

Mă chinui să explic Organizației că echilibrul e amenințat. Și ceea ce se poate întâmpla nu e lucrul de care se tem toți. Nu apocalipsa e înspăimântătoare. Așa cum o descriu, aduce mai degrabă cu o iluminare. Războiul mondial e ceva inofensiv. Apocalipsa și războiul nu fac decât să distragă atenția. Sunt trimise pentru asta. Ceea ce se poate întâmpla în orice moment e de departe mult mai îngrozitor și, din nefericire, foarte greu de observat. Se referă la toate acele mecanisme nevăzute ale pământului și ale universului. Și în scurt timp cu noi toți vor începe să se întâmple tot felul de lucruri stranii. Sau poate au și început. Lucruri care nu sunt năprasnice ca apocalipsa și de aceea la început nimeni n-o să le dea importanță. Și cel mai rău este că eu nu pot să le descriu amănunțit și exact. Am la îndemână cuvintele, dar nu pot s-o fac. Nu trebuie. Bănuiesc că tocmai exacta, minuțioasa descriere a ceea ce urmează va declanșa mecanismul lor. Exacta, minuțioasa descriere va fi detonatorul și va da formula după care vor evolua faptele. Asta îmi îngreunează enorm activitatea. Trebuie să folosesc un altfel de limbaj. Încerc cu

grădinăritul. Să o spun pe limba plantelor, să folosesc limbajul lor tăcut, limbaj care se exprimă doar prin forme. Aștept îndrumări serioase din partea lor. În scrisorile către Organizație încerc să folosesc alegoriile. Am grijă să nu dau pe undeva vreo definiție prea exactă a celor ce vor veni, să nu adun acele cuvinte care vor declanșa Răul. Dar se pare că acolo nu se iau în serios scrisorile mele. Ei nu înțeleg alegoria.

Mi-a trecut prin cap că una din cele șase zile ale Domnului a durat, după calculele actuale, cam un milion de ani. În felul ăsta pot să-i împac pe Dumnezeu și pe Darwin. Ceea ce al doilea pune pe seama unei evoluții milenare și ceea ce primul a creat în câteva zile sunt unul și același lucru, e de ajuns doar să se echivaleze unitățile de măsură. Și încă ceva, bănuiesc că pe lumea asta există cineva care lucrează împotriva eforturilor mele de a menține echilibrul universal. Și cel mai straniu e că el există datorită aceluiași principiu al echilibrului în natură. Aș fi putut, fără să știe Darwin, să-l numesc Antihrist sau, fără să știe Dumnezeu, ceea ce e mult mai greu, antievoluționist. Îl văd cum decojește cuvintele de lucruri, așa cum se curăță coaja de pe măr.

Dezechilibrele care ne pândesc se manifestă în toate, dar mi se pare că cel mai groaznic dezechilibru este între numele lucrurilor și lucrurile în sine. Lucrurile încep să iasă din numele lor, așa cum boabele de fasole ies din păstaia uscată. Până acum numele se țineau bine de lucruri și formau un tot unitar, așa cum atomii de hidrogen și oxigen formează molecula de apă, și când omul a reușit să despartă atomii de hidrogen de cei de oxigen s-a degajat o energie uriașă. Închipuiți-vă această energie înmulțită de milioane de ori și veți simți ce ne pândește, când numele se vor separa definitiv de lucruri. Cred că nu o să fie vreo explozie, dar o să fie ceva și mai groaznic. Deocamdată nu o să-i dau numele. Pentru că numele pe care le inventăm își creează singure denominatul.

Trebuie să vorbim numai prin alegorii.

Există un cântar invizibil. Pentru o mai bună înțelegere putem să ni-l închipuim ca pe unul foarte obișnuit, de piață. De o parte sunt întotdeauna greutățile. Și orice am cântări, fasole albă, mreană sau cele mai obișnuite mere acrișoare, noi ne uităm la greutăți și spunem — aici avem un kilogram de fasole sau un kilogram și jumătate de mreană, mere etc. O spunem când

cântarul e echilibrat și într-un taler sunt cuvintele, adică greutățile, și în celălalt — lucrurile. Și ce s-ar întâmpla dacă cuvintele s-ar înmulți, ar împinge la o parte lucrurile, le-ar părăsi, așa cum matca își părăsește roiul? Păi ar începe să se joace între ele, să se cântărească unele pe altele. Într-un taler o să fie greutăți, și în celălalt — greutăți, adică cuvinte, cum vreți. Și ambele talere o să strige: noi suntem mrene, noi suntem mere acrișoare, noi suntem fasole boabe. Și nimeni n-o să reușească să le despartă, nici să spună care cine e.

Oare cei din Organizație au înțeles povestea cu greutățile? Eu însă continui să le scriu. Trebuie să aflu de unde se înmulțesc cuvintele. Trebuie să ajung la cuibul lor, la vizuină, la clocitoare. Nu știu cum să-i zic. În plus, trebuie să mă feresc de denumirile exacte. Caut locul ăsta de mulți ani. Mulți, mulți, nici nu i-am numărat. Ce naiba am făcut până acum? Nu-mi amintesc nimic, nu vreau să-mi amintesc nimic, nu vreau să-mi amintesc. Trebuie să aflu cum se înmulțesc cuvintele. Observ plantele din grădina mea. Am adunat o groază de manuale de botanică.

Iată, ceapa asta de grădină și acea *Poa Vivipara* se înmulțesc vegetativ, adică asexuat. Noile plante se obțin prin tuberculi, bulbi, separate de părinții lor, și au aceleași însușiri genetice ca și ei. Se înmulțesc prin rizomi. Oare și cuvintele au recurs la acest mod atât de elementar de înmulțire? Nu cred să se fi înșelat. La o asemenea înmulțire noile cuvinte aproape că nu se vor diferenția de cele vechi. Și totuși e ceva, de vreme ce și plantele, și cuvintele au rădăcină. Ceva este. Manualele indică drept deficiență principală evolutivă a acestei specii îmbătrânirea timpurie a generației genetice. La polenizare diversitatea e mult mai mare. Aici, prin intermediul vântului sau al albinelor, viespilor, cărăbușilor sau al altor insecte, polenul se poate împrăștia pe distanțe de zeci, poate sute de kilometri. Dacă grăuncioarele de polen ale acestui mesteacăn sunt ridicate de curentul de aer la 2000 de metri altitudine, ceea ce e foarte posibil, ele vor ajunge la aproape 600 de kilometri de aici. Dar cuvintele sunt mult mai ușoare decât grăuntele de polen. De ce oare nimeni n-a calculat ce greutate are un cuvânt? Aproximativ. Presupun că diferite cuvinte au greutăți diferite. La naiba, mă enervează astfel de scăpări. Se știe cât cântărește un grăunte de polen, acest fir de praf, dar pentru cuvânt nimeni nu și-a dat osteneala. Oare capătă

greutatea vocii care-l rostește, sau a cernelii celui care-l scrie? Nu descopăr nicio istorie naturală a cuvintelor. Nicăieri.

Iată câteva întrebări la care, deocamdată, nu am răspuns:

Au cuvintele sex?

Sexul coincide cu genul?

Dacă un cuvânt e de genul masculin, sexul e tot masculin?

Dacă există și sex masculin și sex feminin, atunci cum se face reproducerea?

Sexul cuvântului este dat de litere?

Și atunci cum se împarte alfabetul după sex?

Putem să considerăm vocalele de sex feminin, consoanele de sex masculin sau diviziunea e și mai complicată?

E posibil ca la început cuvintele să fie asexuate și, în funcție de cine le rostește, bărbat sau femeie, să preia sexul acestuia?

Atunci ce se întâmplă când cuvinte de sex masculin intră în gura unei femei?

Dar când cuvântul e doar scris, ce sex are?

Am o bănuială că toată încurcătura cu cuvintele vine de la cuvintele scrise. Câți draci încap în vârful unei litere? E ceva diabolic să rămână cuvinte de la oameni care nu mai sunt printre cei vii. Nu știu cum de alții nu o simt, dar pentru mine ăsta e un adevărat vampirism. Sub fiecare cuvânt scris stă culcat un mort. Aproape că mă trec fiori în timp ce scriu. Pentru că și eu mi-am construit un sicriu bun cu carnetul ăsta. Sper să am putere să-l ard înainte de a muri. Nu vreau să vampirizez cu însemnările mele. Deși, dacă mă gândesc bine, nu e la fel și cu cuvintele rostite? În timp ce noi discutăm, ca și cum, printre altele, le depunem cu perfidie în mintea celorlalți. Ca niște grăuncioare de polen. Radioul poate să le transporte la distanțe mult mai mari decât curenții de aer.

Daaa, unicul mod curat de folosire a cuvintelor este în gând. Cuvintele trebuie gândite. Doar gândite. Măcar timp de un an. Trebuie să avertizez Organizația. Știu că e cumplit, dar e singura modalitate. Lucrurile au evoluat prea mult. Înmulțirea haotică a denumirii. Ele deja răspândesc molima. Noi nu știm cum să le devirusăm. O molimă îngrozitoare ne paște, mai îngrozitoare decât SIDA. Cuvintele celor morți. Cuvinte care seacă relațiile dintre oameni, așa cum seacă laptele unei lăuze bolnave.

Sunt conștient că cele scrise noaptea trecută sunt neclare și încâlcite. Dar numai în modul ăsta am voie să mă exprim. Altfel aș sugera Răului cum să acționeze. Nu o să-i dau formula. O s-o iau cu mine. Aici trebuie să-l amintesc pe tata, Dumnezeu să-l ierte, care a început primul lupta pentru echilibrul universal. Mama îmi spunea că a înnebunit, l-a lăsat baltă și-a fugit cu altul. Eu am rămas cu el și i-am dat o mână de ajutor. N-a scris niciun rând. Pot să număr pe degete cazurile în care a spus ceva în afara preocupărilor sale. De la el am moștenit această indiferență pentru vorbe goale, mama o numea ursuzenie. Tata era un naturalist autodidact, un naturalist ca un pictor naiv. Îi plăcea să filosofeze asupra numelor plantelor. Ghicea denumirea latină, fără să știe latina, făcea legătura cu numele pe care el le știa. Câteodată era nemulțumit, descoperind neconcordanțe între floare și numele ei. Citea regulat un vechi manual al florarului amator, pe care-l folosesc și eu. Una din cărțile alea, în care se spune că lotusul era floarea preferată a vechilor egipteni, iar laleaua provine din Asia. De fapt, tocmai lucrurile astea îl interesau. Prazul se află pe stema Țării Galilor, citea tata, și parcă în grădina lui creștea atunci chiar Țara Galilor. Și când la masă aveam praz, apoi nu mai era praz, ci simbol, heraldică. În țesuturile amare ale foilor de praz se tăinuiau povești, Istoria însăși dormea acolo. Nimic nu era ce părea să fie. Iată cum păstra tata echilibrul universal prin relația cu prazul. Știa că cine nu se poartă respectuos cu prazul la masa lui atentează la onoarea Țării Galilor. Și iată un bun prilej ca Țara Galilor să protesteze, pe bună dreptate de altfel, și să se ajungă la conflict. De aceea tata binecuvânta întotdeauna Țara Galilor când pe masă apăreau firele de praz. Cu mult tact și diplomație, cerea scuze în numele tuturor celor care, din necunoaștere și ignoranță, nu bănuiesc ce mestecă. Aceasta era misiunea lui. Și cât timp a fost în viață, a reușit să păstreze astfel echilibrul fragil al Universului.

Câteodată cărțile fac glume stranii cu noi. Pe vremuri mă ocupam cu încăpățânare de o idee a mea. Credeam că va fi ceea ce voi lăsa în urma mea, ceva frumos și, într-o oarecare măsură, practic. Știam că diferite flori se deschid la ore diferite din zi și din noapte. Doi ani am căutat prin manualele de botanică, colindam câmpiile și mă pierdeam cu zilele pe acolo. Voiam să găsesc acele flori și să plantez un ceas natural, aranjându-le în cerc. Îmi închipuiam

cum o floare se închide și alta se deschide. Un ceas cu un mecanism natural. La întrebarea cât e ceasul, oamenii n-ar mai fi răspuns, de exemplu, „trei după-amiază“, ci ar fi zis „lalea“. Eram mândru de ideea mea. Cu două zile înainte să plantez florile deja adunate, am citit într-un ziar, la rubrica „Știați că...“, următorul anunț: „Cândva, Carl Linné, părintele botanicii, cunoscând exactitatea ciclurilor botanice, a plantat într-un cerc flori care se deschideau exact la o anumită oră din zi“. Cum de nu găsisem mai devreme această știre în timp ce scormoneam prin tot felul de îndrumare? Și de data asta cuvintele își bătuseră joc de mine. În tot acest timp, cât adunam florile, fericit că fac ceva nemaiîntâlnit până atunci, ele râdeau de mine ca să mi se dezvăluie în ultimul moment. Și pentru a nu știu câta oară m-am convins că nu noi folosim textele, ba chiar s-a ajuns până acolo încât ele să-și bată joc de noi. Se ascund undeva, cât noi le căutăm, și numai când ele hotărăsc, ne trag clapa. Trebuie să facem ceva.

În ultimele luni încerc ceva ce nu am avut curajul să fac până acum. N-am timp să aștept îndrumări. Trebuie acționat în mod radical. Să intru chiar în stup. Acolo unde cuvintele sunt concentrate la maximum, unde colcăie. Nu știu cum s-o spun mai acceptabil, dar pe scurt — dau buzna în text. Da, intru în cărți. Sper că fosta mea nevastă și fiica ei dragă nu o să dea niciodată peste însemnările astea, pentru că o să-i creadă numai pe doctori. Dar eu nu am altă scăpare. Mi-am dat seama că exact în cărți, dar nu în toate cărțile, doar în romane, dar nu în toate romanele, doar în câteva bine alese (le am, dar n-o să le menționez niciodată titlurile), se ascund cuvintele-mamă, care sunt gata să-și ia zborul și să roiască acel ceva pe care nu pot să-l denumesc. Cum am putut atâta timp să țin aceste cărți printre celelalte, să le las să atingă cu coperțile lor contagioase coperțile celorlalte cărți nevinovate? Ele ar trebui ținute încuiate într-un cufăr din lemn de palmier, pentru că palmierul este o esență nobilă și alungă răul. Iar cufărul din lemn de palmier să se pună într-un altul de fier, care să fie îngropat adânc în pământ de lut, ca nimic să nu răsară din el. În niciun caz cărțile nu trebuie arse. Unu, e păcat să arzi cărți, doi, nu se știe dacă nu cumva tocmai focul nu va elibera energia întunecată din ele. Iar cărțile sunt periculoase tocmai pentru că descriu acel ceva pe care nu vreau să-l numesc, prea *exact* și prea *amănunțit*. Demult, foarte demult, o astfel de carte își

eliberase energia întunecată și îmi distrugea viața zi după zi. Când lucrurile au început să se năruie, cu toate că aveam o căsnicie fericită, nevastă-mea a rămas gravidă cu altcineva (în acea vreme eram abstinenți), iar eu am început să am niște stări ciudate, care mă urmăresc câteodată și azi... Atunci, exact atunci, am încercat sentimentul straniu că toate astea le-am citit undeva. Ce se întâmpla cu mine era dintr-un roman prost și eu îl citisem. Am scotocit prin toată biblioteca, prin bibliotecile prietenilor și l-am descoperit. Totul coincidea, pagină cu pagină, propoziție cu propoziție, cuvânt cu cuvânt. Apocalipsa mea personală.

De câteva zile studiez cu atenție romanele pe care le-am pus deoparte ca fiind periculoase. Încă nu mă grăbesc să intru. Trebuie să mă pregătesc bine, așa cum apicultorul deschide stupul, fără să-l simtă albinele. Secretul este să-ți ascunzi frica — ele simt. Să nu transpiri. Frica se depune în transpirație, de acolo miroase urât. Să nu ai miros, să te miști domol, să te accepte drept cineva de-al lor — o albină mare, greoaie. Cu romanele s-a întâmplat la fel. Ba chiar a fost mai greu, deoarece corpul mi-era inutil. Trebuie să ies din el și, gol ca un cuvânt, să mă infiltrez printre ele. Un cuvânt printre cuvinte.

Mă simt tot mai pregătit. Caut crăpături în text pe unde să intru. Cred că nu e prea înțelept să intru pe la început. Începutul e puternic, sintaxa e plină de nerv și pot fi descoperit ușor. Îmi trebuie o divagație lirică, o descriere amănunțită care aduce cuvintele într-o stare de reverie, și eu să mă bag ca o foaie de hârtie fremătând din când în când, dusă de un vânticel răzleț, sau ca o șopârlă micuță, furișându-se sub pietre.

Mai rămâne să pun la punct unele amănunte de ordin personal. Mâine le voi trimite ultima telegramă. Nu vreau ca trupul meu să rămână necăutat. Cred că de data asta vor veni. Am lăsat o scrisoare în care cer să mă îngroape în grădină, sub palmier. Mă gândesc și la pisică, săraca, cum o să supraviețuiască acestor clipe. Îmi rămâne doar speranța că într-o zi ne vom întâlni într-un alt roman. Păi, cred că asta e totul. Despărțirea de adio mi-a luat mai puțin timp decât m-am așteptat. Misiunea mea continuă. De fapt, abia acum începe. Ei, eu am plecat.

36

3 portocale mari, o cană de zahăr, mălai, 10 cireșe, puțin ghimbir...

Rețetă pentru supa de portocale

E sâmbătă. O ploaie nesuferită, măruntă și rece. *O zi desăvârșită pentru peștii banană*. De fapt, o zi desăvârșită pentru Salinger. Sunt mulțumit că nimic mai rău nu mi se poate întâmpla și mă relaxez.

Nu există vreun alt autor mai potrivit pentru asemenea vreme, chiar dacă seamănă cu o umbrelă sub care stai ud leoarcă. Până și Eliot e mai fresh. Ideal pentru un octombrie uscat.

Mă gândesc la toate astea, în timp ce-l scot pe Salinger în compartiment. Nu sunt dintre cei vorbăreți și văd cartea ca pe un scut împotriva acelor discuții interminabile care încep întotdeauna cu întrebarea unde mergeți și alunecă, bineînțeles, spre problema copiilor și a afecțiunilor hepatice. În plus, n-am niciun răspuns acceptabil legat de scopul și punctul final al călătoriei mele. Îmi luasem bilet până la ultima stație, dar puteam coborî liniștit chiar și la următoarea.

Iubesc cartea asta pentru că nu te inoportunează cu nimic, măcar privit din exterior. O copertă simplă, fără ilustrații. Sunt sigur că numele autorului nu spune mare lucru călătorilor de pe ruta asta, lucru care scade șansele să intre în vorbă cu mine. Venisem mai devreme, iar vagonul abia acum se umplea. Nu pot să citesc înainte ca trenul să se pună în mișcare, așa că arunc o privire spre culoar. Încerc să ghicesc cine va intra în compartimentul meu. Rareori am norocul ca în fața mea să se așeze o femeie frumoasă, pe care să o contemplu pe ascuns. A rămas un singur loc gol și aproape că mi-am pierdut orice speranță. Trenul tocmai pleacă, când ea intră. La început nu-i acord atenție, pur și simplu înregistrez prezența, peste treizeci de ani, fără bagaj, pe locul din față, lângă geam. În compartiment încep obișnuitele discuții, prea insipide întru liniștea mea. Parcă doar eu și femeia din fața mea tăcem, eu cufundat în carte, iar ea uitându-se pe geam. De data asta mi-e greu să citesc. Îi arunc câteva

priviri fugare, nu directe, mai degrabă imagini reflectate în geam. Fără a fi frumoasă, nu se potrivește cu nimic din atmosfera de aici — nici cu compartimentul cu călători anoști și perdele murdare, nici cu trenul sau cu vremea dezgustătoare. Simt o puternică dorință de a intra în vorbă cu ea, de a ieși să fumăm pe culoar. N-am știut niciodată cum stau exact lucrurile astea. Cu ușurință și nepăsare, presupun, lucruri care nu există în mine. Un bărbat proaspăt divorțat care se gândește doar la fosta lui soție. Îmi scot demonstrativ țigările și ies. Fumez încet două țigări una după alta, dar femeia nu se mișcă. Intru în compartiment și văd că a scos o foaie îndoită în două pe care scrie ceva. Și mie îmi place să mâzgălesc tot felul de lucruri în tren, dar o fac totuși pe ascuns și mă neliniștesc privirile călătorilor ațintite asupra mea. Femeia scria absolut impasibilă. Făcea pauze lungi, se uita pe fereastră, mai adăuga un cuvânt. Încerc să mă conving că pot s-o cuceresc cu Salinger. Bineînțeles că îmi lipsește curajul s-o abordez. Toate replicile care-mi vin în minte sună îngrozitor de stupid și transmit intenții fade. Închid ușor cartea, să se vadă titlul. Mi se pare că asta, într-un mod excepțional, ar declanșa ceva, ar avea vreo urmare. O femeie specială ar aprecia titlul. Gura într-adevăr frumoasă, ochii, așa îmi par în penumbră, verzi. Nimic. La fiecare gară mă-nfior și mă rog să nu coboare.

Încerc să aplic o tactică murdară a decăderii și a abjecției. Tactica strugurilor acri. Mi-o închipui cu un dres rupt, cu dinții stricați, la toaletă. Treptat, mă dezlănțui. Compun o întreagă poveste: căsătorită, cu doi, nu, cu trei copii (ca să-i fie sânii mai lăsați), profesoară de literatură, corectând seara caiete cu ochelarii pe nas, un soț plictisitor, care bea în maiou în fața televizorului... Mi-am însușit tactica asta până la perfecțiune și pot să jur că aproape întotdeauna funcționează. Femeia asta îmi aluneca printre degete în toate încercările mele, ba mai mult, întorcea tactica împotriva mea. Situațiile în care mi-o închipuiam nu-i știrbeau câtuși de puțin imaginea. Din contră, o intensificau, și o doream și mai mult. Îmi închipui cum stăm în pat și dezbatem finalul povestirii *Teddy*. Cred că tocmai aici Salinger n-a fost fidel sieși, finalul e prea transparent și previzibil pe cel puțin o pagină. Păcat. Asta ar putea fi replica ei.

În timp ce împărțeam replicile, am zărit-o cu coada ochiului în ultimul moment, când părăsea compartimentul. Trenul staționa. Cobora. N-aveam vreme de pierdut. Mi-am smuls geanta și m-am vărsat pe peron. Era să mă lovesc de ea. M-a privit pentru prima dată, ochii nu erau verzi. M-am scuzat și

am trântit primul lucru care mi-a venit în minte, ca s-o opresc: „O zi desăvârșită pentru peștii banană, nu-i așa?“. În acest moment spre ea s-au repezit doi, nu, trei copii și fiecare voia s-o îmbrățișeze.

Trenul plecase. Mi-am ridicat încet geanta și am plecat să-mi caut hotel. Uitasem să verific la gară în ce orășel mă aflu și, când am întrebat-o pe recepționeră, ea m-a privit, așa mi s-a părut, îngrozită. Mi-a dat totuși o cheie. Camera 507. Numărul mi se părea cunoscut. Am intrat în cameră, am încuiat, am scos cartea din geantă. Mi-am spus: nimic nu poate fi întâmplător. Cartea s-a deschis la pagina 84, era pe partea stângă. Am citit de unsprezece ori ultimul paragraf:

„Coborî la etajul cinci, străbătu holul și deschise ușa camerei 507. În cameră plutea un miros de geamantane noi din piele de vițel și de ojă.

Aruncă o privire spre tânăra femeie care dormea întinsă pe unul din cele două paturi alăturate. Se îndreptă apoi spre un geamantan, îl deschise și scoase de sub un maldăr de chiloți și tricouri un revolver de calibrul 7,65. Trase afară încărcătorul, îl cercetă și apoi îl băgă la loc. Ridică piedica pistolului. Se duse apoi și se așeză pe patul neocupat, privi spre soția lui, potrivi pistolul și-și descărcă un glonte în tâmpla dreaptă.“

Pe urmă am adormit.

37

Zen zenesc[14]...

Cred că omul e creat în așa fel încât să nu-și amintească începutul. Nu avem amintiri despre naștere. Memoria nu funcționează, centrul acela din creier nu este încă pregătit, începutul e neclar și amorf. Un mănunchi de întâmplări care conduc la o serie de nevoi. Și totuși, ușa către origini nu e niciodată ermetic închisă. Există întotdeauna o crăpătură, suficient de mică, pentru a nu putea intra pe acolo, și suficient de mare pentru a filtra o lumină dulce, trandafirie, care întotdeauna ne ispitește.

Nimeni n-o să ne iubească atât de mult ca în copilărie. De aceea, copilăria e un timp crud. Cruzimea lui constă în perspectiva viitorului. Unde se pierde iubirea asta peste ani? De ce toată viața tânjim să fim iubiți ca atunci, fără vreun motiv, pentru simplul fapt că existăm? În ultima vreme zăbovesc tot mai des și mai mult în copilărie. Retrăiesc totul atât de intens — manifestări de eidetism, după spusele psihiatrului —, căci mă întorc câteodată cu genunchii juliți, uneori chiar cu capul spart. Lucrurile astea nu i le spun medicului, n-are rost. Întorcându-mă în copilărie, cel mai adesea sunt în cireș. Nu fac nimic deosebit, stau pe o cracă, mănânc cireșe și scuip sâmburii. Așa a stat și Buddha 7 ani sub copac. Ce copac să fi fost? Mi-e totuna. Eu o să stau 7 ani în cireș, primii șapte ani și o să observ cum albul devine verde, iar verdele se transformă în roșu. De șapte ori. Șapte ani domoli, alb, verde, roșu[15]. Cireșul, cireșul să fie copacul lui Buddha bulgăresc. Dar aici „bulgărescul“ nu e deloc important. Copiii nu au patrie. Patria lor e copilăria. De aceea au părinți. Ei, și ce mai atâta părinți. Părinții lor merg la serviciu, nu sunt prezenți. Se poate ca un părinte să fie 8 ore pe zi funcționar, director adjunct, casier sau ticălos, iar celelalte ore, câte mai rămân — părinte? Nu poate, molfăi eu din cireș, pentru că gura mi-e plină cu sâmburi la fel ca la Demostene, care învăța să fie un bun orator cu pietricele sub limbă. Bine, o să scuip sâmburele. Numai în copilărie putem să devenim iluminați, numai în acești șapte ani, când suntem lăsați. Singuri cu noi înșine. Șapte ani în afara societății. Șapte ani fără țară. Șapte ani

de anarhie. Fiecare zi numai a ta. Fiecare zi închinată descoperirii universului, prin joc. Ia uite, furnicile astea, uhaa, ce cireș, da' musca asta, dacă o prind, și îi rup o aripă, cum o ia la stânga, da' dacă-i rup ambele...

Părinții se interesează de lucruri mărunte, ca, de exemplu, când începi să mergi. Nimeni nu te întreabă când începi să gândești. Primele gânduri, pas cu pas, dac-aș fi putut să le fac vizibile. Cei șapte ani luminați ai copilăriei. Acum sunt în cireș cu fratele meu. Culegem cireșe, adunăm sâmburii în gură și, ca pe niște ghiulele mici, încercăm să trimitem salve cât mai departe. Sub cireș, la o masă asamblată rudimentar, pe care e pus un ziar, joacă cărți veșnicii patru bătrâni ai mahalalei. Cu fratele meu, învățăm jocul de sus. De fapt, suntem cel mai în joc, pentru că vedem cărțile tuturor. Pe urmă, când bătrânii pleacă, coborâm din cireș, ne așezăm pe locurile lor și încercăm să le repetăm gesturile și unele replici, pentru care mama ne-ar tăia limba. Cel mai greu a fost să învățăm să lovim tare în masă. Asta e șmecheria șmecheriei. Îndoi degetele mâinii în care țin cartea de joc și lovesc în masă. Degetele se învinețesc și totuși nu reușim să obținem gestul. Dacă reușim, ne spunem, atunci, într-adevăr n-avem nicio taină în ale jocului. Așa ne vedem realizați în viață (e expresia tatei), ca Măreții Cartofori. Măreții Cartofori, frații Sokolov, ăsta ar fi fost numele inventat, se pare că mai erau unii, Frații Motocicliști care mergeau pe sârmă la circ. Deocamdată eram Frații din Cireș. Iar învățătorii noștri — acum îi văd ca pe niște bătrânei caraghioși — erau zeii belotei. Înainte de începerea jocului, bătrânii îndesau sub ziar câte o bancnotă de o leva mototolită (pentru noi, cei de sus — o întreagă avere), pe care o lua câștigătorul.

Ăsta e joc de noroc, spunea tata. Dar și el se aduna seara cu un prieten să joace un santasé (dormeam în aceeași cameră din lipsa alteia), iar sub ziarul *Rabotnicesko delo* era băgată aceeași bancnotă de o leva. Noi ne prefăceam că dormim, strângeam din ochi, ne chinuiam să respirăm regulat, învățaserăm câteva tertipuri. Eram în pat și așteptam vocea tatei: haide, deja s-au făcut pentru jumătate de bicicletă. Cuvintele astea aveau ca scop să enerveze adversarul, iar noi abia ne abțineam să sărim de bucurie din pat. Dar noi dormeam. Bicicleta era menită să fie câștigată la jocuri de noroc și în loc să ne fie rușine, îi creștea și mai mult valoarea. Atunci ne-am hotărât, când vom deveni Măreții Cartofori, să-i cumpărăm tatei un Fiat, din cele poloneze, nou-nouț. Fiatul polonez era pe-atunci mașina cea mai occidentală, printre

veșnicele Moskviciuri și Lade, mai lung și cu faruri mai frumoase. De aceea, fără să știe ai noștri, am continuat să ne pregătim pentru viață. Cireșul timpului pierdut. Cel mai frumos timp al nostru.

De aici înainte ne-au tot ferit de timpul pierdut. Eram deja în ultimele clase de școală generală, când a început să se vorbească despre niște tablete, în care vor fi toate substanțele hrănitoare, proteine, carbohidrați și lipide. Aceste tablete ar fi înlocuit toate chiflele, plăcintele, prăjiturile, bomboanele de ciocolată, supa de perișoare, marțipanuri, mere caramelizate, crema de zahăr ars, caramelele și încă multe altele. Nu-mi explic de ce profesoara de estetică se bucura cel mai mult. Cred că nu-i plăcea supa de perișoare sau crema de zahăr ars, caramelele și încă multe altele. În carnetul meu secret din acei ani mi-am notat cu semnul exclamării: de ce profesoarele de estetică sunt urâte? Un an mai târziu în același carnet mi-am dat răspunsul: pentru a li se dezvălui frumusețea interioară! Aceeași profesoară susținea că pastilele îl vor face pe om mult mai avansat spiritual. În loc să piardă timp pentru micul dejun, prânz (felul întâi, al doilea, al treilea) sau cină, el o să poată asculta muzică, picta, scrie poezii. Făcuse socoteala că o pastilă ar economisi câte trei ore pe zi și, dacă înmulțim cu media de viață, obținem o cifră imensă, pe care nu mi-o mai amintesc. Îmi amintesc însă că profesoara scăpase din vedere o altă socoteală. La timpul economisit trebuia adăugat și timpul pentru nevoi fiziologice. Mi se părea stranie această omisiune. Cine știe, poate profesoarele de estetică nu au asemenea nevoi. Am scutit-o de descoperirea mea. Îmi doream să salvez măcar această plăcere, să pot sta cu orele la toaletă. Deși, la acea vreme, plăcerile mele erau cu mult mai numeroase, după cum reiese din cele două liste anexate.

Pot să mai rămân puțin în copilărie? Numai câteva cuvinte despre filologul precoce, despre aptitudinile mele lingvistice. Ca un tânăr Socrate ce eram, inventasem următoarea capcană lingvistică. Găseam pe cineva și purtam cu el următoarea discuție:

— Eu sunt eu, nu-i așa?

— Da, așa e.

— Tu ești tu.

— Bineînțeles.

— Atunci cine a mâncat rahatul, eu sau tu?

Cei mai mulți răspundeau imediat, în virtutea inerției, cu „tu“, după care le reaminteam cine e „tu“. Puțini erau cei care aveau curajul să spună „eu“, dar atunci imediat regulile se schimbau și cel care răspunsese corect cădea din nou într-o situație delicată. Capcana funcționa impecabil. Nici eu nu știam cum se poate scăpa din ea. Ei, da, fratele meu a fost primul care s-a luminat. El a găsit un răspuns imbatabil: „Eu a mâncat rahatul“.

Scăparea se ascundea într-o simplă greșeală gramaticală.

Aseară am visat următoarea propoziție. Nici măcar propoziție, ci sintagmă — *soția copilăriei mele*. Dimineața mi-am amintit toate soțiile pe care le-am avut în copilărie, începând bineînțeles cu mama.

Cel puțin o duzină de soții și niciun divorț. Nicio durere.

---

14. Parafrază a celebrelor versuri ale poetului bulgar Peio Iavorov, care introduce primul motive din budism în literatura bulgară.
15. Culorile steagului bulgar.

38

Ce se întâmplă după aia cu iubirea de prisos și cine o mătură, cine aruncă gunoiul, unde e containerul...

Când o căsnicie se încheie și ultimul serviciu de farfurii este împărțit în două, mai rămâne de făcut încă un partaj, acela al prietenilor de familie. Fiecare familie creează în jurul ei un mediu, o biocenoză, populată cu rude, familii prietene, cunoscuți care apar din când în când. Cu Ema am avut o mulțime de musafiri. Ea se pricepea să-i distreze. Eu eram un caz mai special. Când mă săturam, mă duceam și mă închideam în toaletă. Toți știau că ăsta e semnul, și fără să se supere deloc, se scuzau, luându-și la revedere prin ușă. Când m-am despărțit de Ema, la început niciunul dintre ei n-a crezut. Eram familia perfectă. Dintr-odată toți s-au retras, nu știau cum să reacționeze. Încercările ocazionale de a se vedea doar cu mine, presupun că și cu Ema, erau tragice. Întotdeauna celălalt lipsea. Cum spunea cineva, ca și cum ne adunăm trei pentru o belotă în patru, împărțim cărțile și ne prefacem că nimeni nu lipsește. Așa era. În fața mea cei mai mulți evitau să vorbească despre Ema și asta mă distrugea și mai tare. Eu îmi doream să vorbesc despre ea.

E ciudat. Oamenii cred că divorțul e o catastrofă, după asta nimic nu mai e la fel. Universul trebuia să se desfacă în două și eu cu Ema să fim în cele două emisfere diferite. Dar Universul nu se desfăcea. Locuiam în același oraș, până și apartamentele erau în același cartier, mergeam cu același autobuz, făceam cumpărăturile de la aceleași magazine. Unul dintre vânzători mă tot întreba de ce mai cumpăr pâine, că nevastă-mea a cumpărat mai-nainte. De câteva ori am trecut pe lângă ferestrele apartamentului ei. Era târziu, perdelele erau lăsate, era lumină. O singură dată am văzut una dintre pisici stând pe pervaz, între perdea și geam. Oare m-a văzut? Știam că nu trebuie să merg acolo. Ema deja locuia cu celălalt, nu știu cum să-l numesc, bine, bine, cu tatăl.

39

O să mă fac vânzător de înghețată și o să dau faliment în fiecare iarnă.

Azi trebuie să mai repar un pic scaunul-balansoar. S-a dezmembrat aproape de tot la mutare. Am găsit o sârmuliță veche. Ar fi bine să-mi caut și de lucru. Am fost pe la piață. Aș putea să vând câte ceva în funcție de anotimp. Cel mai bine ar fi dacă s-ar căuta vânzători de ziare într-un chioșc. De mic visez la un asemenea serviciu. Pot să stau înăuntru și să citesc toate ziarele, ba chiar să și scriu. În ultimul timp scriu tot mai rar. Mă așez, fumez, dar nu iese nimic. Prietenul meu, psihiatrul, mi-a pus imediat diagnosticul: incapacitate de concentrare, gânduri obsesive și anancasm, dacă am reținut bine. Cert este că însemnările mele devin tot mai scurte și mai haotice. Le-am început în ideea unui roman. Ei, acum într-adevăr romanul o să fie fragmentat.

Anancasm (din gr. *ananke* — obsesie) — comportament în care individul nu se poate elibera de anumite trăiri, chiar dacă e conștient de inadecvarea și absurditatea lor. Acestea pot fi dorințe, temeri, presupuneri sau impulsuri de acțiune. Ele devin obsedante, cel mai adesea într-unul și același mod. A. este un sindrom psihonevrotic. Conform psihanalizei, la bază stă un conflict interior actual, care subminează încrederea în sine. De obicei apare la persoane care nu au încredere în ele, ca urmare a unei prelucrări incorecte a trăirilor din copilărie și care au tendința de a înlătura angoasele prin „contramagie".

Dicționar de psihologie

Simt câteodată o stranie dorință să colind seara pe străzi și să trag cu ochiul la ferestrele oamenilor de la etajul întâi. Prin ferestrele de la bucătărie, în spatele cărora locuiesc familii normale. Ce-o fi cu voyeurismul ăsta domestic la mine?

...iar colierul din testicule de nevăstuică ferește femeile de sarcină nedorită.

Veche rețetă irlandeză

Ca să scrii un Roman natural, trebuie să fii în permanență cu privirea ațintită spre lumea vizibilă. Și să descoperi asemănări. Verzele repetă în fiecare an moda de pe timpul Mariei-Antoaneta cu gulerele ridicate. Sau poate Maria Antoaneta avea ochi pentru verze. Cine știe dacă nu cumva istoria nu e influențată de botanică sau botanica de istorie. Romanul natural nu face asemenea delimitări. Ieri piața era plină de Marii-Antoanete decapitate.

...acum e deja mama copiilor săi acum e mama copiilor săi să repet foarte rar ca să mă obișnuiesc e mamă deja nu soție copiilor săi acum e mamă acum altceva con de brad și albină e mamă fagure stup copiilor săi...

Odată m-am întors mai târziu acasă. Ema vorbea la telefon în bucătărie și nu m-a simțit. Eu însă am auzit următoarea frază: „Un trântor, asta e, e pur și simplu un trântor, oricât de treabă ar fi". M-a uimit tocmai fraza asta, care era copia fidelă a unei replici spuse de tatăl ei acum mulți ani, al cărei ascultător involuntar fusesem.

La ce mai derulez toate astea acum? Ce importanță mai au acum, la câteva luni după divorț? Omul spune câteodată astfel de lucruri, fără să vrea.

Un trântor, asta e, e pur și simplu un trântor, oricât de treabă ar fi.

„Trântorii provin din ouă rămase nefecundate, din cauza asta nu au tată. Ei au caracteristicile genetice ale mamei lor și ale trântorului care a fecundat-o pe bunica lor."

Îmi spun că e important și continui să scotocesc în câteva manuale ale apicultorului pe care le am. Nu o să mă eliberez de fraza asta până când nu o s-o hrănesc suficient cu informație. Să se umfle ca o căpușă, ca să mă lase în pace.

„Trântorul are corpul mai mare, lung de 15–17 mm. Mușchii pieptului sunt bine dezvoltați, are aripi puternice care-i permit un zbor rapid și continuu la mari depărtări. În partea inferioară a abdomenului se găsesc organele de reproducere cu o structură complexă, foarte dezvoltate."

Până aici, Ema spusese numai lucruri frumoase despre mine.

„Rolul trântorilor este să asigure fecundarea mătcilor ieșite în zbor de nuntă. Dacă ajung în alți stupi, albinele îi primesc cu bunăvoință."

Nu e rău deloc.

„...dar în a doua jumătate a verii, când principalele plante melifere se ofilesc și resursele de nectar sunt pe sfârșite, trântorii devin nefolositori în familiile de albine, deoarece instinctul de împerechere dispare. Albinele îi izolează de miere, îi supun înfometării și îi aruncă afară prin intrarea stupului."

Intrarea stupului devine astfel ieșire firească pentru trântor, *exitus letalis*.

Ce ne spune organizarea familiilor de albine, ce analogii ne oferă? Bănuiesc că Dumnezeu a creat această ciudată familie pentru a ne spune ceva. Nu știu exact ce, dar vrea să ne sugereze ceva. Ieri am citit în ziar că tendința sfârșitului de secol e ca bărbații să fie înlăturați tot mai mult din familie. Femeile preferă să-și crească copiii singure, iar viitorul este al familiilor cu doi membri, fără ca în această cifră să intre tatăl.

Un trântor, asta e, e pur și simplu un trântor, oricât de treabă ar fi.

40

Undeva oamenii trăiesc în „căși“...

Cu mulți ani în urmă, copil fiind, am trăit la țară. Lumea era frumoasă pe atunci, ca după ploaie. După toate cele petrecute între mine și Ema, am hotărât să mă întorc acolo pentru un timp. Să-mi înlocuiesc amintirile recente cu acele zile și nopți îndepărtate din copilărie. Ema nu aparținea acelei lumi și speram să mă lase în pace măcar acolo. Nu am rezistat mai mult de o săptămână. Nimic nu mai era ca atunci, nimic. Satul ăla dispăruse. Vraja se rupsese. Acei oameni stranii, ale căror povești mă fascinau, acum păreau mohorâți și taciturni. Satul înnebunea încet. Vedeam nebunie pretutindeni. Jumătate din bătrâni se certaseră care unde să fie înmormântat. Cimitirul era supraaglomerat, fiecare dorea un loc mai bun, mai aproape de oamenii lui dragi. „Nu vreau nimic altceva decât să fiu mai aproape de micuța Kale — plângea bunica — să-i povestesc, s-o învelesc seara, s-o mângâi.“ Micuța Kale era prima ei fată, moartă la trei ani, iar bunica n-a reușit să o uite niciodată.

Bunicul povestea că atunci bunica era cât pe ce să o ia razna. Își confecționase o păpușă (el îi zicea „momâie“) de mărimea unui copil de trei ani. O purta cu ea peste tot, îi vorbea, încerca să-i dea să mănânce, seara o lua cu ea în pat. Într-o noapte bunicul a ars păpușa. Era un om blând, îmi închipui cât l-au costat toate astea. Totuși, bunica a fost salvată.

Risto Nebunul, ultimul om din sat care mai poartă haine din aba și vara (în ultimul război, de la un obuz care a explodat lângă el, a pierdut orice senzație de cald și rece), se așază de dimineață în piațeta satului, lângă monumentul grosolan turnat al eroilor căzuți în același război. Scotocește cu un băț în praf și-i întreabă pe trecători cât e ceasul. Au trecut deja 53 de ani și el repetă același lucru: „Eh, a trecut ziua, eh!“.

Diko cel de Tablă face parte dintre oamenii ăia care și-au pierdut mințile de la prea mult citit. Locuiește într-o baracă, făcută din cutii de tablă în care se

pune brânza. Are un iepure pe acoperișul casei într-o lădiță de lemn. Și-a făcut propriul puț, o gaură perforată de o sondă și scoate apă cu o sticlă de limonadă, legată cu o sfoară. Are o barbă lungă și neîngrijită ca Robinson Crusoe. Așa-l strigă prin sat. Un om „puțin alături cu drumul", cum se exprimă eufemistic bunica, ca o bună creștină.

Pe vremuri poveștile lui Risto Nebunul și Diko cel de Tablă îmi păreau haioase. Acum oamenii ăștia — sunt încă în viață — îmi trezesc o imensă tristețe...

Un sat care e pe ducă, care încă se chinuie să povestească tot felul de istorii, din ce în ce mai puțin haioase și mai stinse. Am aflat că în ultima vreme toți mergeau să-i dea bani lui Dinio Dracul, un bătrân aproape orb, care are grijă de bisericuța satului, și-l rugau, ba îl mai și plăteau, ca să le bată clopotele. „Bate, bate, ca să le auzim cât mai suntem în viață, că atunci când o să dăm colțul, cine știe dacă o să le mai auzim."

Moartea era singura aventură pentru care se pregăteau în fiecare zi. Câțiva bătrâni își comandaseră deja monumente funerare mai ieftine și le țineau prin casă cu numele scrijelit pe ghips, anul nașterii, liniuță și primele trei cifre ale anului morții. Singurul gropar rămas în sat, căruia îi tot făceau cinste la cârciumă, promitea fiecăruia, în schimbul unui rachiu, că o să-i sape cel mai frumos mormânt. Și toți își închipuiau moartea iarna. Niciodată vara. Cum zicea cineva, acum nu-i de murit, atâta treabă m-așteaptă, nici fânul nu l-am cosit pentru vite, nici via n-am cules-o.

Odinioară, când satul era mare și însuflețit, cei de la județ au vrut să-l facă oraș. Era ceva prestigios, dar după ce au tot despicat firul în patru, oamenii au renunțat. Singurele motive erau că dacă devenea oraș, aveau să vină soldații să urineze pe garduri. Și să se zgâiască la neveste. Ce mai, oamenii își păzeau și nevasta, și gardul. Ce altceva?

Eu n-am reușit să-mi păzesc nimic. Nici măcar o momâie n-aș fi avut curajul să ard.

41

Nu cred în ceva ce sângerează în fiecare lună, dar nu moare.

Inscripție într-o toaletă pentru bărbați

...și a aflat unde locuiește aia, s-a dus acolo, a înșfăcat-o și a târât-o acasă la bărba-su, și acum culcați-vă amândoi, dacă atâta vă vreți, da' aici, în fața mea, ei se tot fereau, da' ea așa de sălbatic urla și îi împingea că ei, vrând-nevrând, s-au culcat și ea striga haide, haide, începeți, că altfel... și ei, cu chiu cu vai, au început, ce să facă și ea stătea în dreptul ușii, s-a uitat, s-a uitat, s-a uitat, la sfârșit doar atât a zis — „ce dulci sunteți" — și și-a văzut de drum...

...ciocolată albă, din cea mai bună. De fiecare dată când se întorcea la bărba-su seara târziu — câte o ciocolată albă. Ăla era mort după ciocolată albă. Nu-i vedea nici rochia mototolită, nici că mirosea a alt bărbat de la un kilometru, nimic, nimic, înfuleca ciocolata, în timp ce ea se aranja în baie, și o suporta. Și ea, de unde-i venise ideea asta cu ciocolata albă, fie că își bătea joc de el, fie se simțea cu musca pe căciulă sau i se făcuse milă, sau doar ca să-i distragă atenția, cine știe. Și așa un an întreg — ciocolată albă, ciocolată albă, ciocolată albă. Ăluia deja cred că i se luase de ciocolata albă, dar înfuleca și tăcea. Nu spunea nimic și ea credea că i-a venit de hac. Dar într-o seară, când s-a întors, el nu mai era. A deschis șifonierul, nu tu pantofi, nu tu palton. Lipsea și un geamantan. A intrat în baie și acolo, pe oglindă, ăla scrisese cu rujul: „186 de ciocolate!!" Cu două semne de exclamare.

Istorii ascultate pe ascuns în cafeneaua de lângă piață.

42

Pasiunea pentru clasificări la Linné era proverbială. Poate că asta era pasiunea întregului secol al XVIII-lea. După ce a clasificat și a dat denumiri populare (*nomina trivialia*) tuturor plantelor după familii și specii, el a făcut o altă, mai puțin cunoscută, sistematizare. „Flora oficiarii“, sau „Flora Ofițerilor“, unde și-a aranjat pe grade într-o ierarhie strictă toți prietenii și dușmanii în botanică. După servicii și prietenie, botaniștii — sau istoricii științelor naturii, cum se mai numeau mulți dintre ei — au fost încadrați pe grade — colonel, locotenent-colonel, maior ș.a.m.d. până la caporal și fruntaș. Bineînțeles că general era însuși Linné. Unul dintre contemporanii săi jigniți, probabil caporal, La Mettrie, a scris un articol sarcastic cu un titlu minunat: „Omul plantă“, în care a întors pe dos metoda lui Linné, de fapt a schimbat doar analogiile și a clasificat ființele omenești ca dioice, cu o singură stamină și un singur pistil, și monocarpe.

E ceva bun și la La Mettrie ăsta, un fel de deviere a antropocentrismului. De ce punctul de referință al tuturor analogiilor să fie omul? Mă întreb cum ne-ar fi descris plantele, ce clasificare ne-ar fi făcut? „Descris de o plantă“ e un titlu bun, pe care l-aș putea păstra pentru altă dată. Mi se pare că suntem sub lupă în permanență — ficuși, asparagași, bonsai, curmali pitici, trandafiri japonezi, mușcate, lămâi. Suntem tot timpul în atenția lor. Ca un bun naturalist, voi introduce aici și o observație personală. Când s-au întețit scandalurile cu nevastă-mea, frunzele ficusului din sufragerie au început să se îngălbenească și să cadă.

43

Capre și trandafiri flirtează în jurul meu...

Și plantele, și muștele, și toate celelalte creaturi vii au apărut pe pământ cu câteva milioane de ani înaintea omului. Oare Dumnezeu pregătea astfel leagănul și camera de copii pentru om? N-ar fi fost mai corect, mă refer la corectitudine raportându-mă la întreg universul, să fi făcut omul numai pentru distracția plantelor și animalelor care au fost înaintea lui, o jucărie de pluș, o păpușă umblătoare, de care să aibă grijă? Mintea omului e prea egocentrică pentru a permite o asemenea versiune. E, haide să ne-o permitem numai aici, pe hârtie, în câteva rânduri. Pentru musca ce zboară prin cameră și pentru ficusul din colțul de lângă fereastră, noi suntem distracția perfectă. Ne gândim că noi îi conducem, dar adevărul este că ei ne conduc pe noi. Privesc cum umblăm de colo-colo fără rost din vârful unui Olimp al lor și, când începem să-i plictisim, emit către noi semnale imperceptibile, prin care ne manipulează cu ușurință.

Știu, știu, încă la începutul Cărții, încă în Facerea, Dumnezeu spune: „Creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pământul și supuneți-l; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului și peste orice viețuitoare care se mișcă pe pământ". Ah, cum ne mai bucură auzul acest *stăpâniți peste*...

Ei, da, dar asta e în Biblia oamenilor. Dar cum ar fi arătat acest îndemn în Biblia muștelor sau în Biblia plantelor? Totuși, ele au adunat un pic mai multă viață. Cum vă sună Biblia muștelor? Mi se pare că destul de respectabil. Și un pic străvechi. Păi să citim un pic din ea. Numai începutul. Îmi cunoașteți slăbiciunea pentru ele, pentru muște și pentru începuturi. O observație înainte de asta. Cartea muștelor nu folosește hârtie, ea e, cum să vă spun, o carte aeriană. Începem. BIBLIA MUȘTELOR.

Probabil că nu vă este foarte clar. Am spus că înțeleg un pic din limba lor. Le-am urmărit cu atenție. Acum o să încerc să traduc literal și semantic.

Întotdeauna la traducere se pierde câte ceva. În acest caz, cel puțin zborul și tridimensionalitatea. Cu toate astea, iese ceva de genul:

1:1 La început [a fost] aer. Și [Dumnezeu] a zis: Să fie mișcare. Și [a fost] mișcare.

1:2 Apoi [Dumnezeu] a făcut aripile. Dar aripile nu purtau nimic, singure se purtau în pustiu. Și [Dumnezeu] a zis: Să fie trup aripilor. Și [a fost] trup. Dar trupul nu vedea nimic. Și a zis [Dumnezeu]: Să fie ochi corpului. Și [au fost] ochi.

1:3 Toate celelalte de la ochi au fost date, nu era nimic care să nu fie de ochi făcut. Și a vrut ochiul lumină și [a fost] lumină. A vrut întinderea cerului și pământ și a văzut întinderea cerului și pământ. Și a vrut apoi viețuitoare, oameni și fecale și a văzut viețuitoare, oameni și fecale. Și a zis [ochiul]: Lucrul acesta e bun și a zburat la ele.

1:4 [Dumnezeu] a făcut mușțele după chipul Său. Dumnezeu le-a binecuvântat și Dumnezeu le-a zis: „Creșteți, înmulțiți-vă și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului și peste orice viețuitoare care se mișcă pe pământ“.

Păi cam asta e, dacă am înțeles corect. Unele cuvinte se pierd și de aceea le-am sugerat eu în paranteze, cel mai des cuvântul „Dumnezeu“. Cuvântul ăsta întotdeauna e la locul lui. După cum vedeți, textul 1:4 e același cu cel din Biblia noastră. Nu m-aș încumeta să bag mâna-n foc cine de la cine a transcris. Atât despre Biblia muștelor, deocamdată. Despre plante, recunosc, nu pot să spun nimic. Presupun doar că scrierea lor seamănă cu frunze, rădăcini, petale, stigmate etc.

Știu că omniprezentul „general“ Linné a scris în anul 1758 o lucrare pe tema *Somnus Plantarum*, dar încă nu mi-a căzut în mână. Îl invidiez pentru titlu. Somnul plantelor. Ideal pentru un *roman natural*.

44

— Cred că am descoperit ceva important, mi-a spus într-o zi M.

— Important?

— Cred că e important.

— Ei, și când l-ai descoperit?

— Ieri. Ieri după-amiază.

— Nu-ți amintești ora exactă?

— N-am ceas. Ei, da, puteam să mă uit la cel de pe perete, dar... Și asta e important?

— Ajunge cu importantul ăsta. Bineînțeles că e important, doar știi că descoperirea trebuie înregistrată cu exactitate.

— Nu știam, a răspuns încet M.

— Cine o să creadă într-o descoperire făcută ieri după-amiază...

— Nu știam, mai spuse o dată M., profund îndurerată. Dar dacă mă gândesc mai bine, s-ar putea să-mi amintesc.

— ...Ei?

— Era la ora când muștele zboară ca bete, iar cele mai multe moțăie pe perdea.

— Nu e suficient de exact.

— Îmi amintesc că soarele nu mai strălucea atât de tare.

— Nu ajunge.

— Acul gramofonului. Soarele cădea exact pe acul gramofonului. Asta e important. Și e ceva concret.

— Bine, bine, o s-o înscriem așa: Descoperire făcută ieri după-amiază, când muștele zboară ca bete și soarele cade exact pe acul gramofonului. E bine?

— Seamănă cu o poezie. Și e ceva concret, a subliniat M.

— Nu-mi plac poeziile. Trebuie să notăm și numele descoperitorului.

— Crezi că trebuie?

— Mă omori cu „crezi că trebuie“-ul ăsta. Descoperirea e a ta, nu-i așa?

— Îhî. Crezi că va interesa pe cineva autorul?

— De fapt, nu știu. Autorul nu mai are niciun fel de statut.

— Nu înțeleg încotro bați.

— Păi el a murit.

— Cine a murit?

— Autorul, cine. Încă din ’68. N-ai dat peste Barthes?

— Niciodată.

— Dar Lyotard? *Postmodernismul pe înțelesul copiilor*?

— Nu sunt copil, face bot M.

— Păi nu e pentru copii.

— N-o să mă uit la o carte care minte încă din titlu.

— Bine, bine, și care a fost descoperirea?

— Păi… La naiba… Cred că am uitat-o.

— Crezi că ai uitat-o?

— Nu te supăra. Nu cred că era ceva important. Totuși, am petrecut o după-amiază minunată. O după-amiază, cum spuneai tu, cu discuții plăcute și fără rost.

Îmi plac discuțiile cu M. Știe întotdeauna ce caut. E ceva rău în faptul că vorbesc cu o muscă? Sunt singur și pot să fac ce vreau. Ea mi-e prietenă. Și e tare dulce. Nu, n-avem vreo legătură sexuală. Altceva?

— Ai notat discuțiile noastre plăcute și fără rost de după-amiază? M. e mai degrabă speriată, decât mirată.

— Și le-am pregătit pentru publicare.

— Și le-ai pregătit pentru publicare? Dar atunci ele n-au fost fără rost.

— Din contră, au fost. Măcar asta a fost intenția mea.

— O intenție pentru discuții fără rost… M. e sarcastică.

— Păi da. Nimeni n-a scos vreo carte cu discuții fără rost. O carte despre mărunțișuri, despre muște, doar despre tine, dacă vrei așa.

— Ești nebun. O să fii declarat nebun în mod public. O carte cu discuții fără rost. Povești împărtășite. În fața cui, mă rog? În fața unei muște. Ești sigur că vrei să publici cartea asta?

— Păi… De fapt, stau în dubii dacă nu cumva să n-o fac scenariu de film.

— Oho… Un film!

— Păi da, mai degrabă un film. Nimeni n-a mai făcut un film din mărunțișuri, numai cu lucruri inutile. Un film făcut din ce se scoate de obicei dintr-un film.

— Un film din bucăți de bandă aruncate?

— Nu tocmai. Lucrurile astea nu există nici în benzile de film tăiate și aruncate.

— Nu înțeleg.

— O să fie un film în care eroul o să stea lungit fără rost după-amiaza. Un erou care se lălăie singur prin apartament, merge la toaletă, se uită prin ziare vechi, trage apa, cască. Poate să nu vorbească deloc. Și nici urmă de voci interioare. Un om ocupat cu propriile-i gânduri, pe care noi nu le știm. Gânduri apăsătoare, în general. Cotidiene.

— Ca tine?

— Și mai rău. Un film leeent, în care nici măcar tragediile nu au strălucire, se sting ca un chibrit în scrumieră. O să fie doar despre un om. Un film fără mari ambiții, dacă vrei. Un film doar despre efemerul din viața asta.

— Îmi place. Efemer. Ceva ca mușteleanilor ’60. Nimeni nu și le mai amintește.

— Anii ’60 au fost niște ani magnifici.

— Au fost? Tu nu ți-i amintești?

— Așa scrie. *Le grand refus*! Marele refuz. Mirajul puterii. Revoluția florilor. Ani importanți.

— Se dau mari ăștia care fac eforturi să și-i amintească. Nu-mi place asta.

— Toți ăștia au fost tineri în anii ’60.

— Fiecare vrea să-și scoată tinerețea al naibii de importantă.

— Așa e, dar...

— Dar nimeni nu-și amintește de mușteleanilor ’60. M. tremură. Nimeni nu și le amintește. În ’68 au fost multe muște.

— Uite, despre astea o să povestească filmul, sau cartea, dacă o să reușesc vreodată să o public. Despre mușteleimportante din anii ’60, de care nu s-a ales nimic. Absolut nimic.

45

Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Nimic. Mi-au rămas doar câteva pagini pe care pot să le umplu astfel. Ce stă în spatele acestor cinci litere? Nimic. Toată nimicnicia vieții.

Azi se face un an de la divorțul de Ema.

Încă nu mi-am adunat de la ea unele vise și alte mărunțișuri.

Visele sunt ca pisicile, sunt ultimele care se dezobișnuiesc de fostul cămin.

Toți vorbesc despre sfârșit. Se distrează ca niște copii care se joacă de-a bau-bau. De la Apocalipsă încoace jocul e unul și-același. Sânge și foc, potop, ciocnirea cu un meteorit, catastrofa ecologică, gaura în stratul de ozon și vreo alte zece lucruri *absolut sigure și prezise*.

Pentru mine cel puțin, există un lucru și mai înfiorător decât sfârșitul — lipsa sfârșitului. Mă îngrozește gândul că finalul e imposibil. Asta e ceva mult mai apocaliptic decât poveștile despre apocalipsă. Nu există sfârșit.

După toate cele întâmplate în ultimul an în viața mea, ar fi trebuit ca pământul să se desfacă în două, cerul să se prăbușească sau măcar să se mărească gaura în stratul de ozon. Nimic din toate astea nu s-a petrecut. Până și eu sunt în viață. Ei, da, vecinii mă privesc ciudat, dar nu mă interesează. Pot să nu ies deloc din casă sau pot să-mi iau caietul și scaunul-balansoar și să nu mă mai întorc niciodată. Trebuie să găsesc un sfârșit. Cum era... Să eliberez musca care se află în capul meu. Doar o gaură.

46

Soarele strălucește. E o zi frumoasă pentru plimbare. Simo pescuiește somn. Ploaia toarnă. Trandafirul e frumos. Bunica tricotează. Anul are douăsprezece luni, fiecare lună are 30 de zile, iar fiecare zi 24 de ore. Pisica toarce. Eu stau pe scaun. Vine toamna. A venit iarna. A început să ningă. Primăvara copacii sunt verzi. E vară.

De ce nu e totul atât de simplu ca într-un abecedar?

47

E atât de beat vagabondul, că atunci când face pipi sub cerul liber,
numai jetul îl oprește să nu cadă.

Haiku pentru bărbați

Azi ziua a început mult mai bine. Am simțit dorința să mă bărbieresc. Chiar am ieșit până la piață. E, Universul nu prea s-a înduioșat de absența mea. Mi se pare că pot să-i răspund cu aceeași monedă. Mi-am cumpărat un caiet nou și două creioane. Nu pot să scriu cu pixul, e prea categoric. Nu știu de ce azi mă simt atât de bine. E ceva neobișnuit pentru mine. Am cumpărat caietul pentru că m-am hotărât să scriu un nou roman. Ideea mi se pare bună. E vorba despre un vagabond cu un scaun-balansoar. Prima dată mi-a venit în minte imaginea lui. Vagabondul, un homeless tipic, puțind îngrozitor, cu barba crescută, cu o pălărie veche pe cap, stă în scaunul-balansoar, în părculeț, nu departe de tomberoanele de gunoi. În jurul lui dorm liniștiți câinii. În poală-i lenevește o pisică jigărită. Scaunul se leagănă încetișor, ca și cum ar fi împins de vânt. Un cadru bun pentru film. Vagabondul în scaunul-balansoar. Liniștit și, în felul său, aristocratic. Toate celelalte zgomote sunt înăbușite, se aude doar un scârțâit ușor. Ăsta e episodul introductiv. Mai departe e spusă povestea acestui homeless. Totul a început ca o experiență. Omul dorea să scrie un roman, al cărui erou este un homeless. Dar totul trebuia să fie veridic. S-a hotărât să se amestece printre vagabonzi. Să încerce să trăiască asemeni lor cam o săptămână. A ales un cartier îndepărtat, ca să nu întâlnească cunoscuți. Și-a lăsat barbă, și-a îndesat pe ochi o pălărie ponosită și a devenit aproape de nerecunoscut. În primele două săptămâni se întorcea acasă ca să se spele și să doarmă. Apoi a hotărât că asta strică din veridicitatea experimentului și și-a căutat un loc de înnoptat. A găsit un șopron vechi și a înnoptat acolo. N-a fost rău. La începutul toamnei, vremea încă era caldă. De câteva ori s-a furișat acasă ca să se aprovizioneze cu niște mâncare. A avut grijă să fie seara foarte târziu, ca să nu-l vadă nimeni. O dată însă unul dintre vecini l-a observat și-a crezut că e

un hoț. A început să strige și omul nostru a fugit. Din propriul apartament. Așa, pe neobservate, a trecut o lună. Eroul însă nu se gândea să întrerupă experimentul. Treptat, l-a luat valul. Niciodată nu se simțise atât de liber. A găsit pe undeva două pături zdrențuite, un ciob de oglindă, un cuțit fără mâner și un tranzistor aproape întreg, dar fără baterii. Marea lui descoperire a fost un scaun-balansoar, pe care l-a legat cu sârmă pe alocuri și nu s-a mai despărțit de el. Ba chiar s-a împrietenit cu un homeless adevărat, care l-a învățat cum să-și câștige în fiecare zi ceva de mâncare, deși avea ca rezervă o mică sumă. Astfel că, zi după zi, granițele dintre experiment și noua lui viață s-au diluat. Nu mai dorea să se întoarcă la viața anterioară. Nu vedea sensul. Locuia într-un alt oraș, unul paralel.

Odată a făcut următoarea glumă. Ce glumă, i se făcuse foame de-a dreptul. S-a furișat în restaurantul din piața „Slaveikov", un birt unde puteai merge „până deschideau tarabele cu ziare", cum se spunea pe vremuri. Pe timpuri mergea acolo regulat, cu o gașcă de scriitori novici. A intrat și, într-adevăr, toți erau acolo. Dar el nu s-a speriat și s-a îndreptat spre masa lor. A tras un scaun și s-a așezat, salutând respectuos. Nimeni nu l-a recunoscut. În birtul ăsta intrau tot felul de scursuri, așa că nu i-au acordat prea multă atenție. Chelnerița i-a adus o furculiță și el, impasibil, a înfipt-o în bucata de mâncare din farfuria „celui mai bun prieten dinainte", care stătea în stânga lui. Pe urmă a luat un pahar gol, și-a pus din vinul comun și a ținut un toast pentru întreaga gașcă, terminând cu un citat din Eliot, preferatul lui din *Miercurea cenușii*:

Pentru că nu mai am speranţa de-a mă-ntoarce
Pentru că nu mai am
Pentru că nu mai am speranţa de-a-ntoarce din loc
pagina...! [16]

După care a trântit ceva de genul: „Beau pentru nenorocita asta de situație postmodernă, ai cărei proroci îi văd înaintea mea". Își știa bine oamenii și i-a cucerit într-o clipă. A petrecut cu ei toată seara, a mâncat și a băut ca un spart, s-a distrat, i-a privit cum stau îngânduraţi lângă femeile lor dolofane. Dar nici măcar o dată nu s-a întors spre dreapta, acolo stătea fosta lui soție (nu știam că a fost căsătorit, pe bune) și a fost sigur că ea l-a recunoscut...

Asta e ideea mea deocamdată. Nu știu ce se va întâmpla cu homelessul până la sfârșit. Într-un moment mi-a trecut prin minte că dacă vreau să iasă un roman bun, trebuie să trăiesc și eu câteva zile ca un homeless. Două, trei, nu mai mult.

---

16. T.S. Eliot, *op. cit.*, p. 209.

ϒ

anul acela mulți câini striviți pe drumuri pisici blană năclăită sânge uscat prin tufișuri cozi prin șanțuri ăla s-a mutat la Ema cu trei acvarii de peștișori peștii se înmulțesc foarte ușor mor mulți porumbei măi pe la tomberoane eu ce nu îi mănânc presimt că suntem una și aceeași rasă la mulți ani interzis cu câini în magazin căutăm vânzătoare cred că n-o să mai fie Clinton a cui e fata asta nu nu vreau casă doar o toaletă muuuscă muuuuuscă e definitivă hotărârea dumneavoastră zâmbiți vă rog frați sokolov marș din cireș

UN ULTIM EPIGRAF

eu sunt pe cale pe dispariție
le-a spus el
sunt pe cale de dispariție
le-a spus
asemenea dinozaurilor.